

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 6 juli 1944 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till civilförsvarslag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

I en den 12 maj 1944 dagtecknad proposition, nr 268, vilken hänvisats till andra särskilda utskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll,

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) civilförsvarslag;
2) lag om skyldighet i vissa fall för civilförsvarspliktig att tjänstgöra utom civilförsvaret;

3) lag om ändring i strafflagen för krigsmakten;

4) lag angående ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 298) om viss pant-rätt i spannmål;

5) lag angående ändring i lagen den 30 juni 1942 (nr 505) om viss pant-rätt i spånadslin och hampa;

6) lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 22 juni 1939 (nr 310) om sjukhusvård vid krig eller krigsfara;

7) lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt;

8) lag angående ändring i lagen den 12 juni 1942 (nr 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar;

9) lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 26 mars 1943 (nr 121) om vapenfria värnpliktiga; samt

10) förordning angående ändring i förordningen den 13 april 1940 (nr 215) om utrymningshjälp;

dels ock anhållit om riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till

11) kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364).

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft följande i anledning av propositionen väckta motioner, som jämväl hänvisats till utskottet, nämligen

inom första kammaren

nr 340 av herr *Olof Carlsson* m. fl.,

nr 341 av herr *Branting*, samt

nr 342 av herr *Branting*, ävensom

inom *andra kammaren*

nr 536 av herrar *Lindberg* och *Håstad*, likalydande med motionen nr 342 i första kammaren,

nr 537 av herrar *Lindberg* och *Håstad*, likalydande med motionen nr 341 i första kammaren, samt

nr 538 av herr *Andersson* i Malmö m. fl., likalydande med motionen nr 340 i första kammaren.

De yrkanden, som framställts i motionerna, återgivnas i det följande i samband med redogörelsen för de ämnen, som beröras av motionerna.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för de i propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl, vilka motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i detta utlåtande, hänvisa till propositionen och motionerna.

Under senare år har ett omfattande utredningsarbete bedrivits på civilförsvarets område. Den 13 februari 1941 överlämnade luftskyddsinspektionen ett i samråd med särskilt utsedda sakkunniga upprättat förslag till ny luftskyddslag och ny luftskyddskungörelse. Sedan detta förslag varit föremål för remissbehandling, tillkallade chefen för socialdepartementet den 20 juni 1941 med stöd av Kungl. Maj:ts samma dag givna bemyndigande nio sakkunniga att inom departementet biträda med fortsatt utredning av frågan om samordning av hemortsförsvarets olika grenar samt om revision av gällande luftskyddslagstiftning. De sakkunniga, som antogo benämningen *1941 års hemortsförsvars-sakkunniga*, avgåvo den 17 juni 1943 ett betänkande med förslag till lag om folkskyddsväsendet (folkskyddslag) m. m. (SOU 1943: 27). Över betänkandet inhämtades yttranden från ett stort antal myndigheter och sammanslutningar. Då en överarbetning av hemortsförsvars-sakkunnigas förslag befanns erforderlig, tillkallades med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 oktober 1943 samma dag fyra sakkunniga att inom socialdepartementet biträda med fortsatt utredning om hemortsförsvarets samordnande. Dessa sakkunniga, som antogo benämningen *1943 års civilförsvarsutredning*, avgåvo den 25 februari 1944 betänkande med förslag till civilförsvarslag m. m. (SOU 1944: 5). Över sistnämnda betänkande har, efter remiss, ett betydande antal myndigheter och sammanslutningar yttrat sig.

Slutligen har den inom socialdepartementet tillkallade *1943 års bevakningsutredning* den 28 oktober 1943 till chefen för socialdepartementet avgivit betänkande med förslag angående särskilda skyddsåtgärder för vissa anläggningar. Jämväl i anledning av sistnämnda betänkande har en omfattande remissbehandling förevarit.

De av civilförsvarsutredningen framlagda lagförslagen ha sedermera undergått överarbetning inom socialdepartementet och ha därvid på grundval av utredningens förslag och det remissmaterial, som enligt vad nyss avgivits blivit för departementet tillgängligt, utarbetats de vid propositionen fogade departementsförslagen.

Civildförsvarets organisation.

(1—10 §§.)

Under förestående rubrik har i propositionen å s. 41—51 lämnats en översiktlig redogörelse för gällande bestämmelser rörande luftskydds- och utrymningsorganisationerna, varjämte i korthet berörts den skyddstjänst, omfattande skyddsbevakning, luftskydd och reparationsberedskap, som finnes upprättad för järnvägarna, telegrafverket, kraft- och kanalverken samt vägväsendet och vissa under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens tillsyn stående kanaler och flygplatser. I samband med redogörelsen för luftskyddets organisation (s. 41 ff.) har redogjorts för den nuvarande organisationen av polisväsendet (s. 43—44) och brandförsvaret (s. 44—46). Beträffande sistnämnda organisationsdetalj vill utskottet erinra om att Kungl. Maj:t genom den av utskottet i dess utlåtande nr 3 tillstyrkta propositionen nr 265 med förslag till brandlag och brandstadga m. m. framlagt förslag till ny med civilförsvaret samordnad organisation av rikets brandväsende. — I förevarande sammanhang har vidare å s. 49—51 i korthet berörts den militärterritoriella indelningen och hemvärnets organisation ävensom kortare uppgifter lämnats om vissa för ordnad samverkan mellan det militära och det civila lokalförsvaret vidtagna eller planerade organisatoriska åtgärder.

En översikt över vissa tidigare förslag till omorganisation av det civila försvaret och samordning mellan detta och det militära försvaret har slutligen lämnats i propositionen å s. 51—56.

I propositionen har härefter (s. 56—68) redogjorts för grunddragen i den av *hemortsförsvarssakkunniga* i dess omnämnda betänkande föreslagna försvarsorganisationen, folkskyddet. De över sakkunnigförslaget i förevarande del avgivna yttrandena ha i propositionen refererats å s. 68—78. — Beträffande *civildförsvarsutredningens* förslag till civilförsvarsorganisation jämte däröver avgivna yttranden har redogörelse lämnats i propositionen å s. 78—89 och 89—96.

Utskottet tillåter sig i förenämnda avseenden hänvisa till propositionen.

Föredragande statsrådet har beträffande grunddragen för den genom propositionen föreslagna civilförsvarsorganisationen anfört i huvudsak följande (prop. s. 96—107):

Den moderna krigföringen har i långt högre grad än tidigare motståndarens hela territorium såsom mål för sin verksamhet. Det främsta medlet här för utgöra flyganfallen mot området bakom den egentliga fronten. Men även luftlandsättningar samt spioneri- och sabotageverksamhet äro led i hemortsbekämpningen. Nu angivna utveckling har nödvändiggjort ett civilt försvar vid sidan av det aktiva militära försvaret. Genom den intensitet hemortsbekämpningen erhållit har detta civila försvar kommit att få sådan omfattning, att det på ett eller annat sätt berör envar medborgare, även dem, vilka icke ha kraft och förmåga att själva deltaga i detsamma. Målet måste vara att i största möjliga utsträckning mobilisera fram den del av civilbefolkningen, som är i stånd att fylla någon funktion inom det civila försvaret, och göra den skickad att fylla dessa sina eventuella uppgifter. Det totala kriget måste mötas med ett totalt försvar. Begreppet försvar får i

detta sammanhang givas en synnerligen vidsträckt innebörd och inbegriper exempelvis även rent sociala åtgärder, som bliva nödvändiga med hänsyn till att genom bombskadorna många människor torde bliva husvilla eller på annat sätt få de ekonomiska betingelserna för sin tillvaro helt rubbade.

Uppenbarligen kan det civila försvaret icke betraktas som en isolerad företeelse. För att det skall nå största möjliga verkningegrad fordras dels att det på lämpligt sätt samverkar med det militära försvaret, dels även, och kanske viktigast, att det ses mot bakgrunden av hela samhällslivet under krig samt organiseras och driver sin verksamhet på sådant sätt att landets försvarskraft såsom helhet betraktad får största möjliga styrka. Behov föreligger alltså av *samordning* av det civila försvaret med å ena sidan det militära försvaret och å andra sidan samhällslivet i övrigt.

På grund av de civila försvarsuppgifternas art har en anknytning synt naturligt till två särskilda för fredsmässiga ändamål och på civil grund uppbyggda organisationer, nämligen brandväsendet och polisväsendet. Båda dessa organisationer i deras fredsmässiga utformning ha kommit att utgöra stommen i det civila försvarets kadrer. Till brandförsvarsorganisationen förefinnes därjämte den anknytningen att såväl bygdebrandförsvaret som skogsbrandförsvaret ytterst bygga på en allmän medborgerlig plikt att biträda med släckning.

Då utvecklingen under 1930-talet ledde fram till upporganisandet från och med den 1 juli 1937 av ett civilt luftskydd i vårt land, anslöts luftskyddsorganisationen till polisväsendet. I enlighet härmed lades ledningen av luftskyddets verksamhet i princip i händerna på länsstyrelserna såsom länets högsta polismyndighet samt på polischeferna. Härjämte tillskapades ett centralorgan, luftskyddsinspektionen, som dock erhöll endast konsultativ befogenhet.

I luftskyddets uppgifter ingick från början även att handha planläggningen av utrymning från större städer och andra samhällen ävensom inkvartering av evakuerade. Efter krigsutbrottet 1939 befanns emellertid nödvändigt att utbryta denna planläggning och lägga den under ett särskilt centralt organ, statens utrymningskommission. Under dess ledning och med stöd av vissa år 1940 utfärdade författningar utbildades nu successivt en ny civil försvarsorganisation, utrymningsorganisationen, som i vad rörde inkvarteringen helt byggde på särskilda kommunala organ, inkvarteringsnämnderna, och särskilt tillskapade tillsynsorgan, inkvarteringscheferna. Inkvarteringsnämnder och inkvarteringschefer underställdes direkt kommissionen utan länsstyrelserna såsom mellaninstans. Däremot behölls den dittillsvarande organisationen i de orter, som skulle utrymmas, dock att utrymningskommissionen och ej luftskyddsinspektionen utgjorde centralmyndighet även för denna del av verksamheten.

Tillkomsten av en särskild utrymningsorganisation kan betraktas som en i dåvarande läge nödvändig improvisation, vars författningsmässiga reglering emellertid var ofullständig. Behov ansågs därför föreligga av en översyn av denna reglering, i samband varmed även de materiella ändringar i luftskyddslagstiftningen borde vidtagas, vilka påkallades av de praktiska erfarenheter som gjorts särskilt efter inträdet av det i april 1940 anbefallda luftskyddstillståndet.

Luftskyddsinspektionen och utrymningskommissionen erhöilo därför i uppdrag att verkställa denna översyn, vardera såvitt dess verksamhetsområde rörde. Förslagen, vilka utarbetades jämsides, förelågo färdiga i februari 1941. Efter remissbehandling befanns emellertid, att, såvitt anginge förslaget till luftskyddslag, vilket innefattade en sammanarbetning av luftskyddslagen, luftskyddsförfogandelagen och skyddsrumslagen, vissa särskilda spörsmål borde

bliva föremål för ytterligare utredning. Då de flesta av dessa spörsmål icke berörde de frågor, som behandlades i det förslag till utrymningslag, som utgjorde det viktigaste resultatet av utrymningskommissionens utredningsarbete, men det i dåvarande läge syntes vara av intresse att snarast möjligt få avhjälpt den brist, som bestod däri att frågorna om militärutrymning, förbud mot utrymning och utrymningstjänsteplikt ej vore reglerade i lag, framlades förslaget till utrymningslag separat i proposition till 1941 års riksdag, som antog detsamma.

Under denna utveckling hade skogsbrandförsvaret i stort sett förblivit en för sig bestående försvarsorganisation, som i viss utsträckning effektiviserats genom särskilda åtgärder. Vissa andra åtgärder, som voro att hänföra till civila försvarsåtgärder — främst bortförande av varuförråd, som reglerades genom särskild lagstiftning — föllo även utanför de egentliga civila försvarsorganisationernas kompetensområde.

I detta läge befanns det nödvändigt att taga upp till översyn ej blott frågan om revision av luftskyddslagstiftningen utan även spörsmålen om samordning dels de olika civila försvarsgrenarna inbördes, dels ock med det militära försvaret. Från militärt håll framhölls starkt behovet av åtgärder i sistnämnda hänseende. Med anledning härav tillsattes 1941 års hemortsförsvvarssakkunniga.

På förslag av dessa sakkunniga vidtogos provisoriskt vissa samordningsåtgärder. Särskilda befattningshavare, hemortsförsvvarsassistenten, tillsattes, främst med syfte att åstadkomma en samordning mellan det militära och det civila försvaret, och — till stor del genom deras förmedling — främjades samarbetet mellan de olika civila och militära hemortsförsvvarsgrenarna genom anordnande av krigsspel m. m.

I juni 1943 avgåvo hemortsförsvvarssakkunniga betänkande med förslag till folkskyddslag, m. m. I organisatoriskt hänseende innebar nämnda förslag, att hemvärnet, luftskyddet, skogsbrandväsendet för krig och utrymningsorganisationen med vad därtill hörde skulle sammanslås till en organisation, vilken även skulle handha vissa uppgifter rörande undanförel och förstöring. Denna nya organisation, som av de sakkunniga benämndes *folkskyddet*, skulle bestå av två huvuddelar, nämligen hemvärnet och civilskyddet, vilken sistnämnda beteckning sålunda användes för att utmärka de i folkskyddet ingående civila grenarna. Folkskyddet skulle enligt de sakkunnigas förslag såväl för fred som för krig vara underställt överbefälhavaren. Såvitt avsåge vissa av folkskyddets uppgifter, vilka vore av övervägande social karaktär eller eljest ägde ringa samband med den militära verksamheten, skulle folkskyddet emellertid vara direkt underställt Kungl. Maj:t. I spetsen för folkskyddet skulle — närmast under överbefälhavaren eller i vissa avseenden Kungl. Maj:t — stå en riksfolkskyddschef, vilken skulle i sitt arbete biträdas av en riksfolkskyddsstab. I territoriellt hänseende föreslogs folkskyddet bliva anslutet till den militärterritoriella indelningen i militärområden och försvarsområden. Hemvärnet och civilskyddet inom nämnda områden skulle emellertid ej stå under samma ledning. Sålunda skulle hemvärnet inom varje militärområde vara underställt militärbefälhavaren. Under honom skulle ledningen och övervakningen av hemvärnet inom varje försvarsområde utövas av försvarsområdesbefälhavaren. Ledningen och övervakningen av civilskyddet inom varje försvarsområde skulle däremot med vissa modifikationer utövas av en civilskyddschef. Under krigsförhållanden förutsattes emellertid försvarsområdesbefälhavaren skola utöva den operativa ledningen av jämväl civilskyddet inom försvarsområdet. Beträffande folkskyddets lokala territoriella indelning föreslog de sakkunniga, att försvarsområde skulle indelas i folkskyddsdistrikt, i regel bestående av en eller flera kommuner. Inom varje folkskyddsdistrikt skulle finnas distrikts-

folkskydd (allmänt folkskydd, verkskydd och hemskydd). Den omedelbara ledningen av distriktsfolkskydd föreslogs skola utövas av en folkskyddschef, vilken skulle utses av riksfolkskyddschefen. På grund av folkskyddets egenkap av försvarsorganisation och dess nära samhörighet med försvaret i övrigt borde det enligt de sakkunnigas mening lyda under försvarsdepartementet. Hinder borde dock ej möta för att vissa folkskyddsärenden med hänsyn till sin beskaffenhet handlades inom annat departement. Polisväsendet skulle enligt de sakkunnigas förslag icke i någon form ingå i eller anknytas till folkskyddet.

Under remissbehandlingen av de sakkunnigas förslag framställdes i olika hänseenden invändningar mot den av de sakkunniga tilltänkta organisationen. I fråga om ledningen av folkskyddet kom den meningen allmänt till uttryck att denna borde åvila civila myndigheter. Förutom av det övervägande antalet länsstyrelser företrädde denna ståndpunkt jämväl av överbefälhavaren, vilken framhöll, att den militära organisationen redan nu vore hårt ansträngd och icke torde kunna ytterligare belastas med en mångfald rent civila försvarsuppgifter. I stället borde enligt överbefälhavarens mening vederbörande civila myndigheter organiseras så, att de verkligen kunde lösa sina försvarsuppgifter. Att ställa folkskyddet med alla dess mångskiftande civila frågor under försvarsdepartementet och militära myndigheter, medan däremot länsstyrelser och polisväsende med deras erfarenhet på bland annat luftskyddets område endast i ringa omfattning skulle kunna öva inflytande på detta, syntes av dessa skäl icke vara lämpligt. Hemvärnet, som vore en militär organisation, avsedd att lösa militära lokalförsvarsuppgifter, borde enligt överbefälhavarens mening icke inlemmas i folkskyddsorganisationen. Särskilt mot den del av de sakkunnigas förslag, som innebar, att länsstyrelserna icke skulle annat än i vissa speciella hänseenden ha att taga befattning med ledningen av folkskyddet, anfördes betänkligheter i remissyttrandena. I detta sammanhang åberopades dels den speciella erfarenhet och lokalkännedom, som länsförvaltningen representerade, dels ock att länsstyrelserna hade att fullgöra uppgifter inom brand- och byggnadsväsende samt trafikreglering. Civilskyddscheferna ansåges icke kunna skaffa sig den auktoritet, som de nu å området arbetande myndigheterna ägde. Vidare påpekades, att verksamheten inom folkskyddet komme att nära sammanfalla med upprätthållandet av ordning och säkerhet, för vilka uppgifter länsstyrelserna alltjämt måste vara ansvariga. Analoga synpunkter åberopades jämväl mot förslaget att organisatoriskt åtskilja polisväsendet och folkskyddet. I ett mycket stort antal remissyttranden betonades riskerna av att i nuvarande utrikespolitiska läge vidtaga så vittgående organisatoriska förändringar som de av de sakkunniga föreslagna. Även om dessa på lång sikt kunde befinnas lämpliga, kunde de under det relativt långa övergångsskedet innan den nya organisationen hunnit bliva helt genomförd åstadkomma allvarliga rubbningar för det under en följd av år genom stora ansträngningar uppbyggda luftskyddet. I stället borde den önskvärda effektiviseringen av hemortsförsvaret i nuvarande läge ske genom en förstärkning av den befintliga organisationen, speciellt genom en fastare samverkan mellan de civila och militära myndigheterna och genom ett klarare fastställande av befälslinjer och kompetensregler.

Vid den beredning inom socialdepartementet av hemortsförsvarsakkunnigas förslag, som företogs efter det remissbehandlingen av detsamma avslutats, befunns en överarbetning av de sakkunnigas förslag vara erforderlig. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 oktober 1943 bemyndigades jag att för ändamålet tillkalla sakkunniga. I det anförande till statsrådsprotokollet, som föregick nämnda beslut, anförde jag, att en sådan överarbetning borde taga sikte på att i större utsträckning än vad enligt hemortsförsvarsakkunnigas förslag vore

fallet för det framtida arbetet inom hemortsförsvaret bevara de nu inom det samma verkande organen. Vid bedömandet av de organisatoriska problemen borde en avvägning ske mellan å ena sidan kravet på effektivitet och samordning och å andra sidan intresset av att icke i nuvarande läge utan tvingande skäl företaga omgestaltningar, som kunde skapa förvirring för den händelse verkställighet av planerna skulle påbjudas innan åtgärderna blivit genomförda. Med utgångspunkt därifrån borde en ny hemortsförsvarsorganisation förlänas civil karaktär, och militära försvarsuppgifter av det slag som nu åvilade hemvärnet borde icke ingå i densamma. Däremot borde de militära organen er-hålla det inflytande och de befogenheter, som erfordrades för att den med hänsyn till nutida krigföring nödvändiga samordningen av resurserna inom det militära och civila försvaret skulle kunna åvägabringas på ett ändamåls-enligt sätt. Efter att ha konstaterat att hos länsstyrelserna kunde utan rubbning av deras allmänna uppgifter koncentreras de befogenheter, som vore er-forderliga för att vinna den under krig erforderliga lokala överblicken över den samhällseliga verksamheten anförde jag, att både med hänsyn härtill och till länsstyrelsernas nuvarande ställning inom hemortsförsvaret borde en ny hemortsförsvarsorganisation bygga på deras medverkan. För ändamålet erfor-derlig sakkunskap borde tillföras länsstyrelserna, varjämte sådana organisato-riska åtgärder borde föreslås, som befunnas oundgängliga för utövandet av en handlingskraftig ledning i nära samarbete med de militära myndigheterna. Vidare framhölls att överarbetningen av hemortsförsvars-sakkunnigas förslag även borde omfatta såväl frågan om den centrala ledningen av hemortsförsvaret som spörsmålet huru det nu på grundval av luftskyddsdistrikten uppbyggda hemortsförsvaret borde organiseras. Därvid borde undersökas i vad mån den nuvarande särställningen i fråga om handläggningen av utrymningsärendena borde bibehållas. Vad anginge polisväsendet borde detsamma i princip för-bliva inordnat i hemortsförsvaret.

Den efter sålunda angivna riktlinjer igångsatta överarbetningen har av de för ändamålet tillkallade sakkunniga — 1943 års civilförvarsutredning — slut-förts genom avlämnande av ett den 25 februari 1944 dagtecknat betänkande med förslag till civilförvars-lag, m. m. Innebörden av de sakkunnigas förslag, såvitt rör organisationen, kan sammanfattningsvis angivas sålunda.

Enligt civilförvarsutredningens mening måste det civila försvaret omfatta det väsentliga av det civila samhällslivet under krig och icke vara inskränkt till de civila hemortsförsvarsorganen i begränsad bemärkelse. Om emellertid de civila hemortsförsvarsorganen skulle kunna fullgöra sina uppgifter och om erforderlig samordning mellan de olika organen skulle kunna uppnås samt den tillgängliga personalen utnyttjas på ändamålsenligt sätt, måste i den utsträck-ning som vore möjligt de olika verksamhetsgrenarna samordnas i en enhetlig organisation. Denna borde utgöra den kärna, kring vilken andra civila verk-samhetsgrenar av betydelse för försvaret vid behov kunde grupperas. Till ut-märkande av denna organisationens ställning föreslogs den skola benämnas *civilförsvaret*.

I enlighet med de lämnade direktiven har utredningen upprättat sitt förslag med utgångspunkt från att ansvaret för planläggningen av civilförsvaret samt ledningen av detsamma såväl under fred som krig skola åvila civila myndig-heter. Vid utformningen av förslaget har utredningen utgått från de nu bestå-ende förhållandena men i syfte att åstadkomma en enhetlig organisation före-slagit en sammanslagning av de nu verksamma huvudorganisationerna inom civilförsvaret, nämligen luftskyddet och utrymningsorganisationen. Den så-lunda tillskapade civilförsvarsorganisationen skulle även få övertaga vissa andra uppgifter än luftskydd och utrymning, främst sådana som avsåge undan-försel och förstöring. Vissa anordningar ha föreslagits för att säkerställa ett

nära samarbete mellan civilförsvaret och det militära försvaret. Principen om civilförsvarets civila ledning har begränsats så till vida att de militära myndigheterna förutsatts skola i viss omfattning äga direktivrätt gentemot civilförsvarsmyndigheterna. En följd av civilförsvarets utformande som en helt civil organisation är att hemvärnet lämnats utanför civilförsvarsorganisationen. Vad angår polisväsendet betonar utredningen, att en förutsättning för att polisens verksamhet under krig skall kunna samordnas med civilförsvaret på sådant sätt att civilförsvaret skall kunna vinna nödig effektivitet vore, att polisväsendet och civilförsvaret i övrigt under kritiska situationer stode under gemensam ledning. I sådan bemärkelse borde polisväsendet vara inordnat i civilförsvaret.

Den centrala ledningen av civilförsvaret skulle enligt utredningens förslag under Kungl. Maj:t utövas av en genom sammanslagning av luftskyddsinspektionen och utrymningskommissionen bildad civilförvarsstyrelse. Denna centralmyndighet föreslås bli utrustad med befälsmyndighet över civilförvarsorganisationen i dess helhet.

I enlighet med de utfärdade direktiven bygger utredningens förslag på uppfattningen att länsstyrelsen bör vara civilförsvarets ledande organ i mellaninstansen och besitta en sådan ställning i civilförvarshänseende att den vid avbrott i förbindelserna med centralmyndigheten självständigt skall kunna leda civilförsvaret inom länet. För ändamålet föreslås en utbyggnad av länsstyrelsernas organisation genom inrättande inom varje länsstyrelse av en särskild försvarsavdelning under ledning av en civilförvarsdirektör.

I fråga om organisationen i botteninstansen innebär utredningens förslag, att den territoriella grundenheten skall utgöras av civilförvarsområden, i regel bestående av landsfiskalsdistrikt eller stad, som ej ingår i landsfiskalsdistrikt. Civilförvarsområdena komma sålunda i stort sett att motsvara de nuvarande luftskyddsområdena. Civilförvarsområdena skola icke — såsom var fallet med folkskyddsdistrikten enligt hemortsförvarsakkunnigas förslag — utgöra någon kommunal enhet med självständiga kommunala organ och självständig förvaltning, utan skola inom civilförvarsområdena kommunerna utgöra enheterna för civilförsvarets ekonomiska upprätthållande. Civilförsvaret i varje civilförvarsområde föreslås skola stå under ledning av en civilförvarschef. För befattningshavare vid polisväsendet föreslås skyldighet att mottaga uppdrag att vara civilförvarschef. I varje civilförvarsområde skola finnas allmänt civilförsvaret och särskilt civilförsvaret, det sistnämnda bestående av verkskydd och hemskydd.

En given följd av den föreslagna organisationens civila karaktär är, att frågan om dess eventuella inordnande under försvarsdepartementet förfaller. Utredningen ger å andra sidan uttryck för den meningen att civilförsvarets intressen skulle bäst tillgodoses, om ett inrikesdepartement inrättades, under vilket, förutom civilförsvaret, landsstaten, polisväsendet och brandväsendet skulle höra.

I de flesta remissyttrandena över civilförvarsutredningens förslag tillstyrkes detsamma i princip och hemställs om dess genomförande snarast möjligt.

Sedan remissbehandlingen av civilförvarsutredningens förslag numera avslutats, torde från statsmakternas sida slutlig ställning böra tagas till frågan om den framtida organisationen av luftskyddet, utrymningsväsendet och därmed sammanhörande verksamhetsgrenar ävensom till de övriga frågor, som regleras i de framlagda lagförslagen.

Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår har utredningsarbetet på förevarande område pågått sedan flera år. Behov av en omorganisation

på det civila försvarets område har sålunda sedan länge gjort sig gällande. Den kraftigast pådrivande faktorn härvidlag torde ha varit insikten om att den nuvarande organisationen icke förmår i tillräcklig grad tillgodose kravet på samordning dels inbördes de olika hemortsförsvargrenarna emellan, dels ock mellan dessa, å ena, samt de militära myndigheterna, å andra sidan. Hemortsförsvaret eller civilförsvaret har blivit ett begrepp, som alltefter krigsutvecklingens gång kommit att i sig innesluta en mångfald verksamhetsgrenar. Något gemensamt organ härför finnes emellertid icke, utan civilförsvarsuppgifterna äro fördelade på ett flertal organ. De olika uppgifterna gripa emellertid in i varandra. Ofta måste en avvägning ske mellan olika åtgärder med hänsyn till deras aktuella betydelse. Finnes icke något organ med samlad överblick över civilförsvarets olika verksamhetsgrenar, riskeras lätt att de speciella åtgärder, som olika självständigt arbetande myndigheter vidtaga, i realiteten motverka varandra. Vid ett genomförande av hemortsförsvarsakkunnigas eller civilförvarsutredningens lagförslag skulle åtgärderna för luftskydd, utrymning, undanförsel och förstöring samlas på en hand. Såsom jag längre fram torde få tillfälle närmare utveckla böra enligt min mening även de av 1943 års bevakningsutredning i betänkande den 28 oktober 1943 föreslagna skyddsåtgärderna mot spioneri och sabotage handhavas av samma organ, som handhava luftskyddsåtgärderna. Även andra likartade verksamhetsgrenar kunna i den utsträckning som befinnes lämplig anförtros åt folkskydds- eller civilförvarsorganen.

Betraktas av anförda skäl behovet av en ny organisation på hithörande område såsom styrkt, återstår frågan hur nyorganisationen bör åvägbringas. För egen del har jag redan i samband med civilförvarsutredningens tillkallande haft tillfälle framföra min mening härom. Frågeställningen är, såsom av det föregående torde framgå, huruvida organisationen bör bygga på militär eller på civil grund. Med hänsyn till den redogörelse jag nyss lämnat för ståndpunktstagandena härvidlag torde jag kunna inskränka mig till att i korthet angiva de viktigaste faktorer, som tala för det senare alternativet. För det första inrymma hemortsförsvarsuppgifterna en sådan mångfald problem av rent civil karaktär, att det såväl rent sakligt sett som med hänsyn till de militära myndigheternas arbetsbelastning framstår såsom vanskligt att i den utsträckning hemortsförsvarsakkunniga föreslagit överlåta ansvaret för desamma å militära organ. Med hänsyn till den befattning länsstyrelserna haft med hithörande frågor och på grund av länsstyrelsernas allmänna ställning inom länen, ter det sig vidare som en svaghet hos en organisation, om länsstyrelserna icke äro inlemmade däri. Vid en omorganisation i nuvarande läge måste därjämte noga beaktas, att icke ett övergångsskede uppstår, under vilket organisationen besitter minskad effektivitet; då hemortsförsvarsakkunnigas förslag innebär betydligt större rubbningar i den nuvarande organisationen än civilförvarsutredningens, är ur nu anförda synpunkt det senare att föredraga. Slutligen bör också uppmärksammas att en organisation på civil grund icke behöver innebära, att de militära myndigheterna sakna möjlighet att få sina befogade intressen tillgodosedda.

Främst på grund av vad nu anförts finner jag det förslag, som civilförvarsutredningen framlagt, böra i princip godtagas. Jag finner mig styrkt i denna uppfattning därav att förslaget blivit i fråga om sina grunddrag tillstyrkt i det övervägande antalet remissyttranden.

I de följande avdelningarna kommer att till närmare behandling upptagas vissa särskilda frågor som beröra den nya civilförvarsorganisationen och dess verksamhet. I nu förevarande sammanhang skola endast rent organisatoriska frågor avhandlas. Till ett flertal dylika spörsmål, vilka civilförvarsutredningen upptagit till behandling, är jag emellertid ännu icke beredd att taga

ställning. Då den föreslagna civilförsvarslagen, vars snara ikraftträdande är ur många synpunkter angeläget, icke är omedelbart avhängig av nyssnämnda spörsmål, torde med det slutliga ställningstagandet till desamma kunna anstå så lång tid att civilförsvarsstyrelsen får tillfälle upptaga desamma till närmare övervägande och avgiva de förslag, som därav kunna föranledas.

Till en början vill jag framhålla, att jag i fråga om organisationens benämning instämmer med civilförsvarsutredningen och alltså förordar benämningen civilförsvaret såsom varande mera adekvat än såväl den nuvarande benämningen luftskyddet som den av hemortsförsvarsakkunniga föreslagna benämningen folkskyddet.

I vissa yttranden över civilförsvarsutredningens förslag har påyrkats, att civilförsvarets uppgifter och verksamhetsområde skulle närmare preciseras i civilförsvarslagen. Förhållandena på ifrågavarande område äro emellertid stadda i en ständig utveckling, vilken kan hämmas genom att ramen för verksamheten fastläses i lagen. Jag vill härvid särskilt understryka den centrala samordnande ställning inom samhällets allmänna civila krigsberedskap, som civilförsvaret skall intaga enligt civilförsvarsutredningens förslag, vilket härutinnan biträdades av mig. Emellertid må erinras om att, i den mån en ökning av civilförsvarets verksamhet medför ökade kostnader, frågan om beviljande av anslag för ändamålet kommer under prövning i vanlig ordning.

I detta sammanhang anser jag mig böra något beröra det av krigsmaterielverket och vattenfallsstyrelsen i dess yttranden över civilförsvarsutredningens förslag framställda yrkandet att jämväl den byggnads- och reparationsberedskap (BRB), som är under upprättande, skall inordnas i civilförsvaret. Ur ren principiell synpunkt finnas uppenbarligen vissa skäl för detta yrkande. Emellertid har denna organisations administrativa ställning redan varit föremål för prövning vid innevarande års riksdag, varvid organisationen underställts överbefälhavaren. Med hänsyn därtill torde förslag om dess inordnande i civilförsvaret i varje fall icke för närvarande böra framläggas. Spörsmålet om organisationens framtida ställning torde emellertid komma under övervägande vid den fortsatta utredning rörande organisationen av fortifikations- och byggnadsförvaltningen inom försvaret som inom den närmaste tiden lär komma att igångsättas.

Frågan om civilförsvarets samordnande med det militära försvaret är ett svårlost problem. Civilförsvarsutredningen har icke gått närmare in på problemet utan endast helt allmänt framhållit, att de militära myndigheterna måste ha befogenhet att i viss omfattning bestämma civilförsvarets inriktning. Den närmare innebörden av den direktivrätt, som sålunda tillagts de militära myndigheterna, har icke angivits. Avsaknaden av närmare uppgifter i detta hänseende har påtalats i åtskilliga yttranden. För min del anser jag nödvändigt, att en militär direktivrätt förefinnes. Civilförsvaret ingår som ett led i det totala försvaret, och ledningen av detta måste till mycket väsentlig del tillkomma de militära myndigheterna. Direktivrätten synes emellertid böra begränsas till att avse allenast verksamheten under krig. Under fred torde nämligen möjligheten att i sista hand hänskjuta uppkomna meningsskiljaktigheter till Kungl. Maj:ts avgörande vara tillfyllest. Vidare synes direktivrätten icke böra innefatta rätt att meddela allmänna föreskrifter om civilförsvarets verksamhet utan endast befogenhet att för särskilda fall meddela civilförsvarsmyndighet föreskrifter om fullgörandet av civilförsvaret åvilande uppgifter. Dylika föreskrifter böra få avse allenast frågor, som otvetydigt äro att hänföra till den operativa ledningen av civilförsvaret. Närmare bestämmelser om direktivrätten synas böra utfärdas i administrativ ordning. För att dessa bestämmelser icke skola kunna anses stå i strid mot civilförsvarslagens allmänna föreskrifter om civilförsvarets ledning, bör i lagen givas en allmän

erinran om direktivrätten. Bestämmelser härom torde böra innehålla, att där det för nödig samordning av civilförsvaret och krigsmakten prövas oundgängligt, Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, överbefälhavaren må förordna, att under högsta civilförvarsberedskap militär myndighet må för särskilda fall meddela civilförvarsmyndighet föreskrift om fullgörandet av civilförsvaret åvilande uppgifter.

Vad angår civilförsvarets organisation i botteninstansen vill jag beträffande indelningen i civilförvarsområden framhålla, att jag visserligen liksom civilförvarsutredningen i princip anser varje stad, som ej ingår i landsfiskalsdistrikt och varje dylikt distrikt böra utgöra ett civilförvarsområde. Denna huvudregel kan emellertid i åtskilliga fall behöva frångås. Det synes lämpligt att i nuvarande situation så långt som möjligt bibehålla den nu gällande indelningen i luftskyddsområden och frångå denna endast när särskilda skäl påkalla detta. Är stad, som ingår i landsfiskalsdistrikt, för närvarande eget luftskyddsområde, synes den alltså även i fortsättningen böra bilda eget civilförvarsområde, såvida icke stadens ringa storlek, polischefens bostadsort eller andra därmed jämförliga omständigheter tala däremot.

Beträffande frågan om vem som bör vara civilförvarschef är jag principiellt ense med civilförvarsutredningen, att polischefen i första hand bör ifrågakomma. De synpunkter, som i åtskilliga yttranden anförts därom, att landsfiskalerna ha svårt att med sin tjänst förena uppdraget att vara civilförvarschef, särskilt som brist på kompetenta landsfiskalsbiträden föreligger, äro emellertid av den natur, att de böra beaktas vid utseende av civilförvarschefer i särskilt arbetsstyngda landsfiskalsdistrikt. I detta sammanhang vill jag såsom min åsikt uttala, att när i landsfiskalsdistrikt finnes luftskyddsort men landsfiskalen, såsom mången gång händer, är bosatt i stad, som icke ingår i landsfiskalsdistriktet och är belägen på större avstånd från luftskyddsorten, det knappast kan vara lämpligt att landsfiskalen är civilförvarschef. För att underlätta rekryteringen i fall, då annan än polischefen anses böra förordnas till civilförvarschef, finner jag i lagen böra intagas bestämmelse om att jämväl befattningshavare inom brandväsendet bör vara skyldig att åtaga sig uppdrag som civilförvarschef eller ställföreträdare för denne. Brandcheferna kunna i många fall — såsom även framhållits — vara lämpliga som civilförvarschefer eller ställföreträdare.

Jag finner självfallet, att för civilförvarschef flera ställföreträdare böra kunna förordnas. Uttrycklig bestämmelse härom torde böra införas i lagen. Ställföreträdare bör även kunna förordnas att fullgöra civilförvarschefens åligganden inom viss del av civilförvarsområdet eller ock i vissa hänseenden. Särskilt stadgande härom torde dock icke behöva inflyta i lagen.

Beträffande den närmare utformningen av civilförvarsorganisationen i övrigt finner jag såsom förut nämnts de av civilförvarsutredningen angivna huvudlinjerna böra följas. Härvid uppkommande detaljspörsmål anser jag mig i allmänhet här icke böra närmare beröra men har för avsikt att återkomma därtill i sammanhang med anslagsäskandena till förevarande ändamål. Blott några frågor skola här upptagas.

Utredningen har föreslagit, att länsstyrelsernas försvarsavdelningar skola vara underställda den centrala civilförvarsmyndigheten, civilförvarsstyrelsen, som alltså skall äga rätt att utfärda bindande direktiv för länsstyrelserna. Häremot ha invändningar rests, framförallt från länsstyrelsen i Örebro län, som vill ha en uppdelning av ärendena i sådana som skola avgöras av civilförvarsdirektören i enlighet med direktiv från civilförvarsstyrelsen och sådana som skola avgöras av länsstyrelsen, vilken därvid icke skall vara bunden av direktiv. Oavsett att någon tillfredsställande sådan gränsdragning knappast

synes möjlig — civilförvarsutredningens förslag jävar enligt min mening icke denna uppfattning — framstår det materiellt sett som ett önskemål att med civilförvarsstyrelsens centrala ledning av civilförsvaret skall följa befogenhet att i alla frågor inom dess verksamhetsområde utfärda bindande direktiv till länsstyrelserna. Vål innebär detta ett avsteg från vad som, i varje fall under normala förhållanden, är en för länsstyrelsernas ställning inom förvaltningen utmärkande princip. Grunden till att en sådan avvikelse måste göras är måhända ytterst att söka däri att civilförsvaret, om än uppbyggt på *civil grund*, är en *försvarsorganisation*, varav följer, att det militära försvarets krav på effektiv ledning måste i viss utsträckning äga analog tillämplighet inom civilförsvaret. Uppenbarligen bör emellertid civilförvarsstyrelsen så lägga sin verksamhet, att den huvudsakligen tager sig uttryck i anvisande av *allmänna* föreskrifter och endast i undantagsfall tager sikte på ingripande i *individuella* fall.

Riksbrandinspektören torde i vad avser det fredsmässiga brandväsendet böra förlänas självständiga inspektionsbefogenheter men i övrigt ingå som tjänsteman i civilförvarsstyrelsen.

Vad slutligen angår förhållandet mellan civilförsvaret och polisväsendet finner jag lämpligt att, såsom civilförvarsutredningen ifrågasatt, bevakningsinspektören ingår i civilförvarsstyrelsen. Härför talar även den omständigheten, att verksamhet för bekämpande av sabotage och spioneri bör ingå bland civilförsvarets uppgifter, såsom kommer att i det följande närmare beröras. Mot vad civilförvarsutredningen föreslagit om landsfogdens förhållande till civilförsvaret och om civilförvarschefs rätt i vissa fall att, även om han icke är polischef, förfoga över polispersonal finner jag heller icke anledning till erinran. Däremot kan jag icke förorda, att åt civilförvarsstyrelsen medgives rätt att besluta om förflyttning av polisstyrkor mellan länen.

Utskottet.

Kungl. Maj:ts förslag innebär i korthet följande. De nuvarande luftskydds- och utrymningsorganisationerna sammanslås till en organisation, benämnd civilförsvaret. Denna organisation skall, förutom luftskydd och utrymning, handhava undanförsel- och förstöringsåtgärder samt åtgärder till skydd mot spioneri och sabotage ävensom — i de hänseenden Kungl. Maj:t bestämmer — övrig verksamhet för rikets försvar, som icke åvilar krigsmakten, så ock annan i samband därmed stående verksamhet. Därutöver skall civilförsvaret utgöra det samordnande organet inom samhällets allmänna civila krigsberedskap. Civilförsvaret skall stå under civil ledning, men under krigsförhållanden skola de militära myndigheterna ha den direktivrätt i avseende å den operativa ledningen, som betingas av nödvändig samordning av det totala försvarets olika grenar. I territoriellt hänseende skall organisationen i botteninstansen anknytas till nuvarande indelning i luftskyddsområden. Varje luftskyddsområde skall regelmässigt i den nya organisationen bli ett civilförvarsområde, där ledningen av civilförsvaret utövas av en civilförvarschef. Till befattningen som civilförvarschef skall i första hand polischefen i orten ifrågakomma. I länen skall ledningen av civilförsvaret utövas av länsstyrelserna, i vilka inrättas särskilda försvarsavdelningar. Högsta ledningen av civilförsvaret utövas av ett centralt verk, civilförvarsstyrelsen, bildat genom sammanslagning av luftskyddsinspektionen och utrymningskommissionen. Civilförvarsstyrelsen tillerkännes i motsats till vad nu är fallet med luft-

skyddsinspektionen verkligt chefskap över civilförsvarsorganisationen, sålunda även över länsstyrelsernas försvarsavdelningar. Organisationen göres i möjligaste utsträckning elastisk icke blott så, att den kan påbyggas vid ett skarpt läge utan även så, att erforderlig nedskärning utan svårighet kan göras, då fredsförhållanden inträda. — Polisväsendet skall i princip även under krig fungera i normala former, men i kritiska situationer skola polisväsendet och civilförsvaret stå under gemensam ledning. Sålunda skola landsfogdarna under krig ingå i länsstyrelsernas försvarsavdelningar. Inom civilförsvarsområdena skall under krig den gemensamma ledningen utövas av civilförsvarschefen i så måtto, att denne, även om han ej är polischef, skall äga bestämma de uppgifter, som polispersonalen företrädesvis skall lösa, samt giva föreskrifter om polisstyrkornas fördelning på olika platser. Liknande befogenhet tillerkännes skadeplatsbefälhavare i fråga om polisstyrka, som avdelats för tjänstgöring å sådan plats. Däremot skola civilförsvarschef och skadeplatsbefälhavare icke äga utöva inflytande på det sätt, varpå polispersonalen går till väga för att utöva sina polisuppgifter.

Utskottet finner det framlagda förslaget till organisation av civilförsvaret vara väl ägnat att möjliggöra en effektiv samordning av de olika civila försvarsuppgifterna med varandra och med det militära försvaret. Vid sin detaljgranskning av förslaget till civilförsvarslag kommer utskottet att upptaga vissa spörsmål av mindre räckvidd, berörande de särskilda bestämmelserna rörande organisationen, i vilka utskottet funnit särskilt uttalande från dess sida erforderligt.

Då utskottet sålunda i huvudsak ansluter sig till regeringsförslagen såväl i fråga om civilförsvarslagen som beträffande organisationen finner sig utskottet böra här till knyta följande allmänna synpunkter.

Den tid, som stått utskottet till buds för behandlingen av lagförslaget, har icke medgivit den ingående granskning som under mera normala arbetsförhållanden bort komma ett så omfattande lagkomplex till del. Bestämmelser ingå däri, avsedda att gälla även i fredstid, som ingripa i den enskilde civile medborgarens förhållanden på ett tidigare okänt sätt. Organisationen har vidare icke framlagts för riksdagen i det utformade skick, som plägar vara förutsättningen för ett definitivt riksdagsbeslut. I fråga om dess beskaffenhet i fredstid hava endast vissa allmänna konturer angivits.

Att på dessa grunder undanskjuta ett beslut vid årets riksdag kan utskottet icke ifrågasätta. Behovet av ett enhetligt organiserat och förstärkt civilförsvar har övertygande dokumenterats. Nuvarande beredskapsläge tillåter icke uppskov med åtgärder i detta syfte. Vad ovan påpekats bör i stället enligt utskottets mening giva anledning till ytterligare omprövning inom viss tid såväl av lagbestämmelsernas innehåll som av organisationens omfattning. Utskottet har funnit lämpligt låta angelägenheten av denna omprövning komma till uttryck på så sätt, att civilförsvarslagen för närvarande gives en till fem år begränsad giltighet samt att den provisoriska karaktären av civilförsvarstyrelsen genom chefsförordnande på kort tid ytterligare understrykes.

Utskottet avser icke därmed att uttala den uppfattningen, att civilförsvarslag och civilförsvarsorganisation skulle vara obehövliga efter utgången av nämnda tidsrymd. Utskottet utgår fastmer ifrån — och med hänsyn bl. a. till kommunernas och enskildas skyldigheter och rättigheter är detta viktigt att framhålla — att ett civilförsvaret av den allmänna karaktär nu är i fråga måste framgent uppehållas som komplement till militärförsvaret. Innan statsmakterna giva lagstiftningen på området en i analogi med allmänna lagar icke tidsbegränsad karaktär bör emellertid den av utskottet såsom angelägen betraktade omprövningen hava kommit till stånd.

Verksamhetsgrenar, som böra ingå i civilförsvaret eller samordnas med detta.

(34—43 §§.)

Utrymning, inkvartering och socialtjänst. Av hemortsförsvarsakkunniga har i deras förslag i hithörande frågor (prop. s. 107—108) förordats slopande av den nuvarande skillnaden mellan luftskyddsutrymning och militärutrymning. Såsom skäl härför anföres, att skillnaden mellan ifrågavarande slag av utrymning icke vore av någon större betydelse ur det totala försvarets synpunkt och att det vore svårt att upprätthålla någon bestämd gräns mellan dem. I fråga om båda slagen måste hänsyn tagas till såväl militära som civila intressen, varvid de militära synpunkterna ofta måste spela den avgörande rollen, såväl när det gällde bestämmandet av tidpunkten för utrymnings vidtagande som i vad anginge sättet för dess genomförande.

Med hänsyn till att utrymning städse ingår som ett led i det totala försvaret, skall enligt de sakkunnigas förslag rätt att besluta om utrymning av Kungl. Maj:t kunna uppdragas endast åt överbefälhavaren eller denne underställd myndighet, varvid erinras om att folkskyddsmyndigheterna skola vara överbefälhavaren underställda myndigheter och att därför rätt att besluta om utrymning kommer att kunna uppdragas åt exempelvis riksfolkskyddschefen.

Civilförsvarsutredningen (prop. s. 110—112) anser i likhet med hemortsförsvarsakkunniga skillnaden mellan luftskyddsutrymning och militärutrymning böra bortfalla men framhåller, att någon begränsning i lag av Kungl. Maj:ts rätt att delegera befogenheten att besluta om utrymning icke bör förekomma. Det torde böra tillkomma Kungl. Maj:t att bestämma de myndigheter, som skulle äga besluta om utrymning, och dem emellan fördela befogenheten härutinnan på det sätt rådande läge krävde.

Beträffande organisationen i botteninstansen förordar utredningen borttagande av skillnaden mellan utrymnings- och inkvarteringskommuner. Civilförsvarscheferna föreslås alltså skola taga befattning med inkvarteringsspörsmål även på landsbygden. Härutinnan framhåller utredningen fördelen att ha enhetliga order- och rapportvägar för civilförsvarets olika grenar samt den omständigheten, att ett effektivt utnyttjande av tillgänglig personal i hög grad underlättas, om inkvarteringsorganisationen helt infogas i civilförsvaret.

Beträffande organisationens detaljer uttalar utredningen, att civilförsvarschefen borde vid sin sida ha en tjänstegrenschef för den sammanslagna tjänstegrenen, utrymnings- och socialtjänsten. Inginge flera kommuner i ett civilförvarsområde, borde härjämte i varje kommun finnas en inkvarteringsledare, för vilken uppgift de nuvarande ordförandena i inkvarteringsnämnderna borde anlitas.

Vad angår organisationen i mellaninstansen uttalar utredningen som sin mening, att det främst med hänsyn till vikten och omfattningen av de socialvårdande uppgifter, som omhändertagandet av utbombade och evakuerade innebure, vore en angelägenhet av största vikt, att länsstyrelserna erhöles den lokala ledningen av utrymnings-, inkvarterings- och socialtjänstverksamheten. Utredningen föreslår, att även dessa uppgifter skola handläggas av länsstyrelsernas försvarsavdelningar. Inkvarteringschefen borde vara tjänstegrenschef hos försvarsavdelningens chef. I varje län borde endast finnas en inkvarteringschef. Denne borde under krig eller förstärkt försvarsberedskap till sitt förfogande ha biträdande inkvarteringschefer till erforderligt antal.

I fråga om den operativa ledningen av utrymning framhåller utredningen, att densamma även efter länsstyrelsernas inkopplande i organisationen måste utövas på samma sätt som nu vore tänkt, d. v. s. ledningen måste ligga i instanser med större verksamhetsområde än länen.

En sammanfattning av framkomna yttranden över hemortsförsvarsakkunnigas och civilförvarsutredningens hithörande förslag lämnas i propositionen å s. 108—109 respektive 112—113, vartill utskottet hänvisar.

Föredragande statsrådet har i denna del anfört följande:

I likhet med såväl hemortsförsvarsakkunniga som civilförvarsutredningen finner jag lämpligt, att vid den lagliga regleringen av utrymningen skillnaden mellan luftskyddsutrymning och militärutrymning utgår. Härigenom vinnes bland annat den fördelen, att möjlighet gives att fastställa enhetliga principer i fråga om kostnadernas fördelning.

En följd av den civila karaktär, som civilförsvaret är avsett att erhålla, blir, att anledning icke finnes att bibehålla den inskränkning i fråga om Kungl. Maj:ts delegationsrätt, som hemortsförsvarsakkunniga föreslagit. Såväl militära som civila myndigheter böra kunna erhålla bemyndigande att besluta om utrymning och inkvartering.

Jämväl beträffande de organisatoriska frågorna finner jag civilförvarsutredningens förslag väl grundat. Det torde vara en naturlig följd av den sammanslagning av luftskydds- och inkvarteringsorganisationerna, som bildandet av civilförsvaret innebär, att hela civilförsvaret även lokalt ställes under civilförsvarschefens ledning. En följd härav blir, att man måste avstå från den kommunala förankring av inkvarteringsangelägenheterna, som kännetecknas därav att desamma handhavas av de av kommunalmän eller andra personer med ortsbefolkningens förtroende sammansatta inkvarteringsnämnderna. I viss mån bliva emellertid de intressen man velat tillgodose genom att inkvarteringsbestyren lagts hos kommunala nämnder tillgodosedda genom att utredningen föreslår inrättande av kommunala civilförsvarsnämnder för handhavande av de uppgifter inom civilförsvaret, som åvila kommunerna. Till detta utredningens förslag återkommer jag i det följande.

Frågan om länsstyrelsernas ställning inom utrymningsorganisationen kommer i ett helt annat läge än tidigare genom att å ena sidan det mellanled mellan det centrala organet och de kommunala nämnderna som inkvarteringscheferna i deras egenskap av organ med särskilda lagstadgade befogenheter nu utgöra bortfaller i och med den nya organisationen samt å andra sidan länsstyrelserna genom tillkomsten av särskilda försvarsavdelningar bliva bättre rustade att handhava uppgifter inom civilförsvaret. Det ligger därför helt i linje med den tilltänkta organisationens allmänna uppläggning i övrigt att länsstyrelserna utgöra mellaninstans jämväl i fråga om utrymnings- och inkvarteringsärenden.

Utskottet.

I likhet med föredragande statsrådet anser utskottet, att den bestående skillnaden mellan luftskyddsutrymning och militärutrymning bör utgå vid den lagliga regleringen av utrymningen, ävensom att Kungl. Maj:ts befogenhet att delegera beslutanderätten i utrymningsfrågor icke bör vara inskränkt till allenast vissa myndigheter.

Utskottet är också ense med föredragande statsrådet såtillvida, att planläggningen, förberedandet och genomförandet av åtgärder i fråga om utrymning, inkvartering och socialtjänst i organisatoriskt hänseende bör ligga helt i linje med den föreslagna civilförsvarsorganisationens allmänna uppläggning. Det är emellertid av stor vikt, att planläggnings- och förberedelsearbetet i fråga om inkvartering och lämnande av annan hjälp åt evakuerade och utbombade i botteninstansen bedrivs i nära samråd med civilförsvarsnämnderna, som måste förutsättas komma att representera den största sakkunskapen, när det gäller sådana frågor som ordnande av enskild inkvartering och dylikt och därför böra tillerkännas visst inflytande. Men själva genomförandet av de planlagda åtgärderna måste ankomma på civilförsvarschefen och personalen inom vederbörande tjänstegren i allmänna civilförsvaret, åtminstone när det gäller det första omhändertagandet av utbombade eller evakuerade. Lämnandet av mera långvarig hjälp synes däremot med fördel kunna överlämnas åt de kommunala organen. Frågan om efter vilka grunder en sådan uppdelning av hjälpåtgärderna på olika organ bör ske är för närvarande föremål för prövning av särskilda sakkunniga, krigshjälpssakkunniga. I avbidan på resultatet av denna utredning anser sig utskottet icke böra framställa något annat förslag härutinnan än att den behovsprövning, som enligt förordningen om utrymningshjälp skall föregå lämnandet av mera långvarigt understöd, skall ankomma på civilförsvarsnämnden.

Undanförsel och förstöring. Efter redogörelser å s. 114—116 för härutinnan gällande bestämmelser ävensom för hemortsförsvarssakkunnigas förslag i denna del (s. 116—117) och däröver avgivna yttranden (s. 118—119) redogöres i prop. å s. 119—123 för *civilförsvarsutredningens* hithörande förslag jämte remissyttrandena däröver. Rörande den huvudsakliga innebörden av sistnämnda förslag må här anmärkas följande: I utredningens framställning rörande hithörande spörsmål avses med begreppet *undanförsel* bortförande och utspridning, som sker enligt åläggande av myndighet eller genom dess försorg, och med begreppet *skyddsplacering* sådan verksamhet, som utan att

innebära undanförsel i nyss angiven mening går ut på att åstadkomma en med hänsyn till krigsförhållanden ändamålsenlig fördelning av varuförråd m. m. inom olika delar av riket.

Utredningen framhåller till en början, att under krigstid åtgärderna för bortförande och för utspridning måste vara väl samordnade med varandra samt att planläggningen för bortförande av mera betydelsefull egendom från utsatta orter eller områden måste vara samordnad även med planläggningen av förstöringsverksamheten, enär vid invasion egendom, som av en eller annan anledning ej kunde bortföras, i viss omfattning måste förstöras för att därigenom undandragas fienden. Ytterligare betonar utredningen, att transportfrågorna i olika hänseenden komme att framstå som mycket svårösta, att planläggningen beträffande dessa frågor måste huvudsakligen inriktas på att tillskapa en handlingskraftig organisation, som i varje läge kunde utnyttja de tillgängliga transportmedlen för att genomföra den undanförsel, som i den aktuella situationen framstode som mest önskvärd, samt att vid avgörandet av de prioritetsspörsmål, som därvid uppkomme, hänsyn även måste tagas till genomförandet av planlagd eller eljest önskad evakuering av civilbefolkningen. Utredningen tillägger, att även såtillvida samband förefunnnes mellan undanförsel- och evakueringsåtgärder, att det vid en evakuering, som företoges innan undanförseltransporterna påbörjats eller hunnit genomföras, måste tillses, att tillräckligt med arbetskraft måste kvarhållas i området för att biträda vid undanförseln.

Utredningen kommer till den slutsatsen, att undanförselåtgärderna under krigstid i vad anginge egendom, som icke tillhörde försvarsväsendet eller icke avsatts för dess räkning, borde vara anförtrodda åt en organisation, som i alla instanser hade förutsättningar att upprätthålla ett nära samarbete med de militära myndigheterna. Kristidsstyrelser och kristidsnämnder kunde, framför allt i kritiska lägen, icke förutsättas äga möjligheter härtill eller äga tillgång till de förbindelsemedel, som erfordrades för att utöva en effektiv ledning. Med hänsyn härtill föreslår utredningen, att planläggande och verkställande av den undanförsel, som kunde bli erforderlig under krigstid, som regel skulle ankomma på civilförsvarsorganen. I den omfattning så vore möjligt borde det fortfarande åligga vederbörande ägare eller innehavare att utföra transporterna i enlighet med civilförsvarsorganens anvisningar.

Enligt utredningens förslag skall däremot icke bortförande, som äger rum under fred eller beredskap, liksom ej heller skyddsplacering ankomma på civilförsvarsorgan utan på andra organ — i nuvarande läge försörjningskommissionerna och reservförrådsnämnden. Civilförsvarsstyrelsen borde emellertid äga rätt att, då den så funne erforderligt, till dessa myndigheter göra framställningar beträffande skyddsplacering och därmed sammanhängande frågor ävensom, om gjord framställning icke bifölles, underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning.

Efter att ha framhållit att civilförsvaret såsom ansvarigt för den krigsmässiga undanförseln vore i behov av medverkan från försörjningskommis-

sionernas sida — det måste sålunda som regel åligga kommissionerna att ange, vilka varuförråd som i första hand borde ifrågakomma till bortförande samt till vilka orter eller områden förråden ur försörjningssynpunkt borde föras — föreslår utredningen, att vid handläggningen av frågor rörande undanförsel skulle i civilförsvarsstyrelsen ingå en delegation, representerande de myndigheter, som ägde särskild kunskap på förevarande område. Utredningens förslag i denna del innebure i praktiken, att den nuvarande centrala undanförselbyrån inflyttades i civilförsvarsstyrelsen och att chefen för denna styrelse bleve ordförande i delegationen. Sedan den nuvarande krisorganisationen inom försörjningsområdet avvecklats, borde i stället det särskilda planeringsorgan, som kunde komma att handha ärenden rörande den ekonomiska försvarsberedskapen, på motsvarande sätt vara representerat i civilförsvarsstyrelsen vid behandling av de planläggningsärenden, som avsåge undanförsel av egendom under krigstid.

Utredningen understryker vidare nödvändigheten av att under begreppet undanförsel inbegripes jämväl industrievakuering och framhåller, att till förmån för uppfattningen att industrievakueringen under krigstid borde ombesörjas av civilförsvaret talade även den omständigheten, att en industrievakuering jämväl innefattade ett bortflyttande, helt eller delvis, av den vid respektive företag sysselsatta arbetskraften; åtgärderna härför måste vara samordnade med evakueringsplanläggningen. Enär frågorna om industrievakuering måste anses i särskilt hög grad beröra krigsmaterielverket och dess planläggning borde i nyssnämnda delegation ingå representanter för krigsmaterielverket.

Beträffande förstöring anför utredningen:

Enligt utredningens mening måste man vid övervägande av den lämpligaste organisationen på förevarande område utgå från att — bortsett från vissa fall, då beslutanderätten bör tillkomma Kungl. Maj:t — i princip alla förstöringsåtgärder, även om de planlagts och skola verkställas av civila organ, få genomföras allenast efter direktiv från vederbörande militäre chef. Beslut angående omfattningen av och tidpunkten för den förstöring, som bör tillgripas, måste nämligen under alla förhållanden fattas av myndigheter, som äga överblick över det militära läget och kunna bedöma dess sannolika utveckling. Förstöringsåtgärderna måste sålunda vara nära samordnade med de militära operationerna och förstöring av egendom bör uppenbarligen icke tillgripas förrän i ett så sent stadium som möjligt, då det framstår som säkert att egendomen eljest i användbart skick kommer att falla i fiendens hand. Detta leder i sin tur till att, sedan beslutet om förstöring väl fattats, detsamma som regel måste verkställas med största skyndsamhet. I den mån förstöringsåtgärderna skola ankomma på civila organ måste sålunda en förutsättning vara, att en nära och fortlöpande kontakt är etablerad mellan dessa organ och de militära chefer, som skola besluta om förstöringens verkställande. De civila organen måste vidare vara organiserade på sådant sätt, att de snabbt kunna bringa en order om förstöring i verkställighet. — Vad nu sagts innebär icke att de militära direktiven om förstöringens verkställande under alla förhållanden måste lämnas genom förmedling av det civila organet. I alla de fall då så är erforderligt måste direktiv i sådant avseende kunna lämnas direkt till den civila personal, som är stationerad vid förstöringsobjektet.

Enligt utredningens mening tala starka skäl för att förstöringsåtgärdernas planläggande och verkställande allt fortfarande böra vara uppdelade på militära och civila myndigheter. I detta hänseende må endast hänvisas till den omständigheten, att dessa åtgärder under krigstid i avsevärd omfattning måste utföras av civil personal, som äger förtrogenhet med de anläggningar, varom är fråga, eller som eljest har sin verksamhet förlagd till den plats, där förstöringsobjektet är beläget. Utredningen föreslår, att förstöringsåtgärdernas planläggande och verkställande på den civila sidan överflyttas från kristidsorganen till civilförsvaret. Förstöringsåtgärderna måste nämligen vara samordnade med den verksamhet som avser bortförande av egendom. Härtill kommer, att om förstöringsåtgärderna anförtros åt civilförsvaret, åtgärdernas planläggande och verkställande vid större anläggningar eller företag kan ingå bland de uppgifter som åvila verksamheten, varigenom en ökad stadga vinnas i organisatoriskt hänseende. Vid andra företag kommer vidare personal för ändamålet att i mån av behov kunna uttagas med civilförsvarsplikt. Inom civilförsvarets ram kunna därjämte, om så skulle visa sig erforderligt, organiseras särskilda rörliga förstöringspatruller. Ett inordnande av dessa uppgifter under civilförsvaret medför även den fördelen, att åtminstone vid större anläggningar och företag det direkta ansvaret för åtgärdernas företagande kommer att avlyftas från ägarna, något som ur effektivitetssynpunkt i vissa fall säkerligen är att föredraga.

Utredningen framhåller, att beslutanderätten i fråga om förstöring bör, där ej Kungl. Maj:t förbehållit sig densamma, tillkomma militär chef. Enär det emellertid uppenbarligen icke låte sig göra att i lagtexten med någon grad av fullständighet fastslå vilka militära chefer, som kunna komma i fråga, föreslår utredningen, att åt Kungl. Maj:t gives valfrihet i fråga om till vilken myndighet beslutanderätten skall kunna delegeras.

Föredragande statsrådet har bland annat anfört följande:

Civilförvarsutredningens förslag till lösning av frågorna rörande undanförsel och förstöring finner jag mig i huvudsak kunna biträda. Som undanförsel- och förstöringsfrågorna utgöra civila försvarsåtgärder av stor vikt, överensstämmer det bäst med det samordningssyfte, som utmärker utredningens förslag, att civilförsvaret får det avgörande inflytandet på åtgärdernas utformning under krig. Ett intimt samband måste emellertid etableras med de organ, som handhava försörjningsproblemen. Sistnämnda synpunkt synes bliva, såvitt avser topporganisationen, tillgodosedd genom att hithörande ärenden inom civilförvarsstyrelsen handläggas av en delegation, i vilken försörjningsorganen och krigsmaterielverket äro företrädna.

Efter att hava berört ett av Sveriges industriförbund i dess yttrande framställt önskemål, att en representant för industriföretagen borde ingå i undanförseldelegationen, anför föredragande statsrådet, att han för närvarande icke kan förorda insättande i delegationen av en sådan representant. Industriens intressen syntes få anses tillräckligt företrädna genom att i delegationen inginge representanter för industrikommissionen och krigsmaterielverket. Föredragande statsrådet fortsätter:

Av sistnämnda verks ställning i förhållande till krigsindustrien följer, att verket måste ha stort inflytande på undanförsel- och förstöringsfrågorna, i vad angår krigsindustriföretag. Fördelningen av befogenheterna härutinnan mellan civilförvarsstyrelsen och krigsmaterielverket torde böra bliva föremål

för närmare överväganden de båda verken emellan, varefter härför grundat förslag torde böra underställas Kungl. Maj:t.

Liksom överbefälhavaren anser jag förstöring av järnvägar, kraftanläggningar, telegraf-, telefon- och radioanläggningar böra falla utanför civilförsvarets verksamhetsområde.

Utskottet.

Utskottet biträder det framlagda förslaget till organisation av undanförsel och förstöringsåtgärderna. Emellertid vill utskottet understryka angelägenheten av att den centrala undanförseldelegation, som skall ingå i civilförsvarsstyrelsen, i sig inrymmer erforderlig sakkunskap på såväl industriens som jordbrukets område.

Vissa samordningsproblem. Av *civilförvarsutredningen* har uttalats, att organisationsfrågan för det civila samhället under krig icke innefattade blott en sammanslagning — på sätt i det föregående berörts — av vissa organisationer och uppgifter till en organisation, civilförsvaret. Den innebure också ett problem rörande samordning mellan civilförsvaret å ena sidan och övrig civil verksamhet av betydelse för försvaret å andra sidan. Den effektivaste samordningen skulle enligt utredningen otvivelaktigt vinnas genom att all civil verksamhet av större betydelse för försvaret sammanfördes hos en enhetlig organisation, motsvarande den militära. Så långt gående åtgärder låge emellertid uppenbarligen utanför de praktiska möjligheternas gräns. Utredningen anser däremot, att en mindre genomgripande men tillräcklig samordning i vissa fall låte sig genomföra med relativt enkla medel. Utredningen har framlagt förslag om sådana åtgärder rörande *sjukvårdsväsendet, transportväsendet, arbetsmarknadsorganisationen och folkförsörjningsmyndigheterna*. Rörande den huvudsakliga innebörden av förenämnda förslag om samordning må här följande redogörelse lämnas.

Sjukvårdsväsendet. Utredningen uttalar till en början att sjukvårdsfrågan vore av intresse för civilförsvaret i två skilda hänseenden, nämligen dels med hänsyn till den sjukvårdsverksamhet, som under krigstid måste utövas av civilförvarsorganen, och dels med hänsyn till att civilförsvaret i viss omfattning måste samordnas med den allmänna civila och militära sjukvårdens verksamhet under krig.

Beträffande den av civilförvarsorganen utövade verksamheten på sjukvårdsområdet framhåller utredningen, att den innebure en för krigsförhållanden avsedd utbyggnad av den fackmässiga sjukvårdsorganisationen i vissa av utredningen närmare angivna hänseenden, varjämte civilförvarsorganen under krigstid finge taga befattning även med vissa uppgifter av hälsovårdande karaktär. Med hänsyn härtill anser utredningen civilförvarsorganen böra ha tillgång till medicinsk sakkunskap.

Utredningen förordar vidare en samordning mellan hemvärnets och civilförsvarets sjukvårdstjänst, vilket lämpligast syntes kunna ske genom att civilförsvarets sjukvårdstjänst helt finge ansvaret även för hemvärnets sjukvård och upprättade förbandsplatser med hänsynstagande såväl till civilförsvarets

som till hemvärnets behov. Härigenom skulle möjliggöras ett effektivare utnyttjande av personalen och materielen. Vid behov borde sålunda personal och materiel från städer och andra samhällen kunna insättas på landsbygden, om förstärkning där erfordrades för beredande av sjukvård åt skadade hemvärnsmän. På motsvarande sätt borde personal och materiel, som icke tagas i anspråk på landsbygden, kunna dirigeras till samhällen, vilka drabbats av luftangrepp, för att förstärka civilförsvarets sjukvårdstjänst därstädes. Något detaljerat förslag angående hur samordningen av sjukvårdstjänsten borde genomföras, ansågo sig utredningen dock icke böra framlägga.

Beträffande civilförsvarets samordnande med den allmänna civila och militära sjukvårdens verksamhet under krig redogör utredningen till en början för den planläggning, som redan skett på detta område. Enligt denna planläggning kommer den slutna vården under krig att bedrivas dels vid militära sjukhus, vilka stå under ledning av försvarets sjukvårdsförvaltning, och dels vid civila sjukhus under medicinalstyrelsens ledning. Sjukvårdsförvaltningen och medicinalstyrelsen skola vid krigsfall upprätta en beläggningscentral, till vilken sjukhusen skola avlämna rapporter rörande sjukhusens beläggning. Dessa rapporter äro avsedda att ligga till grund för dirigeringen av större sjuktransporter. Utredningen framhåller här efter att sjukhusplatsernas utnyttjande liksom överhuvud taget dispositionen av sjukvårdsresurserna vore av stor vikt ur civilförsvarets synpunkt. Sålunda måste i många fall vid luftangrepp skadade personer transporteras till sjukhus, som vore belägna å andra orter. Avgörandet vilka sjukhus som i sådant fall skulle omhändertaga de skadade, kunde regelmässigt icke träffas under hänsynstagande till allenast sjukvårdstekniska spörsmål, utan borde tillkomma ett organ, som ägde överblick icke allenast över sjukvårdsläget utan även över transportmedels- och förbindelseläget. Om ett sjukhus måste överflytta sin verksamhet till andra lokaler inom eller utom orten, måste man räkna med civilförsvarets medverkan vid transporterarnas genomförande och i många fall även vid tillhandahållande av nya lokaler. Likaledes torde det vara lämpligt, att civilförsvaret ställde sin organisation och sina reserver till förfogande för det fall, att antalet civila och militära krigsskadade inom viss ort eller visst område överstege sjukvårdsinrättningarnas kapacitet utan att möjlighet funnes att i tillräckligt snabb takt transportera skadade till andra orter, där vårdmöjligheterna eventuellt vore bättre. Slutligen vore det utomordentligt angeläget, att sjukvårdsorganisationen vid behov tilläte snabbt insättande av läkare från reservkadrar eller orter, där sjukvårdsinrättningarna icke vore så hårt belastade.

Utredningen anför härefter, att den planläggning, som — på sätt tidigare nämnts — redan skett, åsyftade dels att genom utbyggande av vissa sjukvårdsanstalter till beredskapssjukhus erhålla ökade möjligheter till sjukhusvård för krigsskadade, dels att åstadkomma en enhetlig central ledning av sjukhusplatsernas disponerande. Den centrala ledningen vore emellertid i avgörande grad beroende av att framförallt telegraf- och telefonförbindelserna upprätthölles, så att order och rapporter snabbt kunde fram-

föras. På grund härav ansåge utredningen, att effektiva ledningsorgan för disponerande av sjukhusplatser samt läkare och annan sjukvårdspersonal inom större områden måste finnas under den centrala ledningen. Enligt utredningens uppfattning erfordrades först och främst en enhetlig och effektiv sjukvårdsledning i länen, och det syntes naturligt att knyta även den lokala civila sjukvårdsledningen under krig till länsstyrelsernas försvarsavdelningar. Till försvarsavdelningen borde knytas förste provinsialläkaren i länet samt en representant för landstingets organ för sjukvårdsfrågor. Sjukvårdsledningen borde av medicinalstyrelsen uppdragas åt den av dessa personer, som vore bäst kvalificerad därtill. — För att den erforderliga samordningen flera län emellan skulle kunna genomföras på ett smidigt sätt och icke vara beroende av att förbindelserna med den centrala ledningen kunde upprätthållas, syntes den redan nu planerade anordningen med krigsplacering av civila läkare i militärbefälsstaberna (kårstaberna) böra fullföljas, även om särskilda sjukvårdsorgan anknötes till länsstyrelserna. Dessa civila läkare borde få ställning som medicinalstyrelsens representanter med uppgift att under styrelsen handha ledningen av de civila sjukvårdsresursernas utnyttjande.

Transportväsendet. Utredningen har härutinnan främst fäst uppmärksamheten på förhållandet mellan civilförsvaret och den allmänna civila transportledning, som är planlagd för motorfordonstrafiken under krig och beredskap.

Beträffande denna transportledning anför utredningen bland annat följande: Åt överbefälhavaren hade uppdragits att i förväg fördela de tillgängliga fordonen för militär och civil användning av olika slag. Endast i den mån så oundgängligen erfordrades skulle emellertid fordon ställas till de militära myndigheternas eller till viss civil myndighets uteslutande disposition. Av sikten vore, att de fordon, som icke på detta sätt uttoges, skulle stå till en allmän civil transportlednings förfogande och av denna inrättas för verkställande av militära och civila transporter, alltefter dessas angelägenhetsgrad. Enligt uppgjorda förslag skulle transportledningen utgöras av en rikstransportledning och i varje län en länstransportledning. Avsikten torde vara att för transportledningen utnyttja den för nuvarande kristid avsedda trafikledningsorganisationen, trafikkommissionen och dess representanter i länen, länstrafikledarna. Dessa länstrafikledare, vilka vore anställda hos trafikkommissionen men stationerade hos länsstyrelserna, hade bland annat till uppgift att i enlighet med kommissionens anvisningar planlägga regleringen av trafiken i länet vid av krig eller därmed jämförlig orsak skärpt läge i fråga om transportförhållandena. Den allmänna civila transportledningen vore huvudsakligen avsedd för *lastbilstrafiken*, och avsikten vore att utnyttja den särskilda organisation, bestående av lastbilscentraler och länscentraler, som tillkommit för fördelning av körningarna mellan trafikutövarna. Länstrafikledarens transportledning komme för lastbilarnas del huvudsakligen att innebära dels avgörande av prioriteten mellan olika transporter och dels en fördelning av transporterna på de tillgängliga fordonen. Prioriteten måste härvid avgöras enligt för länstrafikledaren fastställd instruktion. Naturligt vore,

att militära transporter i regel måste gå före andra transporter. Bland övriga transporter måste viss företrädesrätt tillerkännas civilförsvarts transporter. Dessa allmänna regler måste dock vid behov kunna underkastas jämkning, så att icke mindre viktiga militära eller civilförsvarts transporter ginge före t. ex. särskilt viktiga transporter för folkförsörjningen.

Utredningen finner, att behov av samordning mellan civilförsvaret och transportorganisationen otvivelaktigt finnes, och föreslår därför, att länsstrafikledaren skall ingå i länsstyrelsens försvarsavdelning.

Beträffande för *personbefordran avsedda bilar* framhåller utredningen, att för verkställande av utrymning erfordrades, att en särskild organisation för utrymningstransporter funnes i utrymningsorterna, vilken organisation borde vara sådan, att samtliga användbara bussar och ett relativt stort antal personbilar intoges i densamma. Transportorganisationen för utrymning borde handhas av civilförsvarsorganen, varigenom densamma i personalhänseende m. m. kunde samordnas med civilförsvaret i övrigt. Organisationen borde sålunda handhas av civilförsvarscheferna under ledning av länsstyrelserna. Inom länsstyrelsens försvarsavdelning borde länsstrafikledaren såsom länsstyrelsens tjänsteman ha hand om ärenden rörande den civilförsvaret tillhörande organisationen för persontransporter med motorfordon. — Det sagda innebure intet hinder mot att på den allmänna civila transportledningen skulle ankomma övervakandet och dirigerandet av den yrkesmässiga persontrafiken. Icke heller föreläge något hinder mot att personbilar och bussar vid behov utnyttjades för godstransporter under ledning av de organ, som svarade för lastbilstrafiken. Civilförsvarets organisation för persontransporter måste kunna användas för tillfälliga militära transportbehov samt, om sådana transporter eventuellt skulle komma i fråga, för extra ordinarie civila persontransporter av större omfattning, vilkas verkställande ankomme på den allmänna civila transportledningen.

Utredningen uttalar vidare, att *motorbåtar, pråmar* samt *mindre ångfartyg och motorfartyg* borde utnyttjas inom ramen för den allmänna civila transportledningen. Länsstrafikledaren borde även ha hand om trafiken med *kör-fordon*. Dylika fordon borde uppbådas genom överblockledarna, vilka hade förteckningar över hästarna inom sina kommuner. För förbindelsen med överblockledarna borde civilförsvarsorganen anlitas. Civilförsvarsorganens medverkan kunde även erfordras för utskrivning av personal, inkvartering, utfodring av hästar m. m. Sannolikt vore också, att det i brådska lägen komme att visa sig lämpligt att låta civilförsvarscheferna lokalt ha ledningen av uppbådning m. m.

Slutligen upptager utredningen vissa spörsmål rörande den centrala transportledningen i krig och framhåller bland annat, att i rikstransportledarens verksamhet torde uppkomma ett flertal allvarliga konkurrensproblem, för vilkas avgörande direktiv måste finnas fastställda i förväg. Direktiven syntes bära innehålla som huvudregler, att militära transporter skulle gå före civila samt att civila transporter av särskild betydelse för försvaret skulle gå före andra civila transporter. De civila transporter, som skulle gå med företrädes-

rätt, syntes främst böra innefatta dels transporter för civilförsvaret, dels transporter för byggnads- och reparationsberedskap av olika slag, dels ock livsmedelstransporter. Avgörandet av dylika konkurrensfrågor borde under krig i sista hand tillkomma militär myndighet, överbefälhavaren, såväl då fråga vore om konkurrens mellan militära och civila behov som mellan olika civila behov.

Arbetsmarknaden och folkförsörjningen. Civilförvarsutredningen upp-tager till behandling frågor om organiserat *samarbete mellan arbetsmarknads-, folkförsörjnings- och civilförvarsorganen* och betonar starkt, att ett större samarbete mellan dessa organ framstode som nödvändigt för att de olika organisationernas verksamhet under krig skulle kunna bli effektiv. I länsinstansen borde sålunda stor vikt läggas vid samarbetet mellan länsstyrelsen och dess försvarsavdelning å ena sidan samt länsarbetsnämnd och kristidsstyrelse å andra sidan. Sistnämnda båda organ borde bland sina ledamöter eller tjänstemän utse en eller flera personer med särskild uppgift att uppehålla kontakten med länsstyrelsens försvarsavdelning. De härigenom bildade delegationerna borde på begäran från länsstyrelsen tjänstgöra inom försvarsavdelningen och där biträda med handläggningen av civilförvarsärenden, som berörde arbetsmarknads- och folkförsörjningsspörsmål. Om länsstyrelsens försvarsavdelning flyttade sin verksamhet från residensstaden till annan ort, vare sig detta skedde för att erhålla närmare kontakt med militär stab eller inför hotet om fientlig ockupation, borde delar av länsarbetsnämnden och kristidsstyrelsen efter landshövdingens bestämmande åtfölja försvarsavdelningen. Sådan del av länsarbetsnämnd och kristidsstyrelse borde vara så sammansatt, att den kunde så långt möjligt självständigt handha ledningen av sådana åtgärder beträffande arbetskraftens disposition samt försörjningen med livsmedel och andra förnödenheter som ägde samband med militärförsvarets och civilförsvarets verksamhet.

I några fall funnes två kristidsstyrelser inom samma län, varvid den ena hade sin verksamhet förlagd till annan ort inom länet än residensstaden. Även från sistnämnda kristidsstyrelser borde sambandsmän avdelas för tjänstgöring i länsstyrelsens försvarsavdelning. Det vore särskilt angeläget, att dessa kristidsstyrelsers representanter vore väl insatta i förhållandena inom sina områden, så att de vid förbindelsesvärigheter mellan residensstaden och kristidsstyrelsens verksamhetsort kunde lämna civilförvarsledningen i länet de upplysningar denna behövde samt i övrigt äga möjlighet att vidtaga åtgärder, som påkallades av omständigheterna. Vad nu sagts ägde motsvarande tillämpning i det fall då länsarbetsnämnd icke hade sin verksamhet förlagd till länets residensstad.

Utredningen tillägger, att genom en sådan anordning samarbetet med andra civila organisationer och de militära myndigheterna komme att väsentligt underlättas.

Vidare föreslår utredningen även lokalt en anknytning mellan civilförvarsorganen, å ena, samt arbetsmarknads- och försörjningsorganen å andra sidan. Den kretsorganisation, som arbetsmarknadskommissionen upprättat för hand-

läggning av vissa arbetsmarknadsfrågor, borde i möjligaste mån bringas i överensstämmelse med indelningen i civilförvarsområden. Kretsföreståndaren liksom även representant för blockorganisationen inom kretsen borde hava skyldighet att biträda civilförvarschefen vid behandlingen av frågor, som ägde samband med arbetsmarknadsspörsmål. Civilförvarsorganen å sin sida borde vara skyldiga att lämna kretsföreståndaren och blockrepresentanten biträde i deras verksamhet.

Föredragande statsrådet har i propositionen (s. 125) förklarat sig icke vara beredd att taga ställning till civilförvarsutredningens förslag till åtgärder för samordning i nu förevarande hänseenden. Enligt hans mening vore ett sådant ställningstagande icke heller för närvarande erforderligt, då det här huvudsakligen rörde sig om förhållanden, som kunde fastställas instruktionsmässigt eller som eljest kunde av Kungl. Maj:t ordnas i administrativ väg.

Utskottet tillägger de samordningsproblem, som här ovan berörts, en betydande vikt. Deras lösning utgör en väsentlig del av det totala försvarets organisation. Det har icke varit möjligt för utskottet att närmare granska de förslag, som av civilförvarsutredningen framlagts. Då emellertid behovet av åtgärder i det angivna syftet vitsordats av berörda remissmyndigheter, förutsätter utskottet, att förslagen göras till föremål för Kungl. Maj:ts prövning med den skyndsamt, som påkallas av samordningsproblemens stora betydelse. Utskottet vill därvid — utan att förringa betydelsen av övriga samordningsproblem — särskilt fästa uppmärksamheten på förslaget om en lokal sjukvårdsledning, mot vilket erinran ej framställdes.

Utskottet.

Civilförvarsplikten.

(11—21 §§ samt lagen om skyldighet i vissa fall för civilförvarspliktig att tjänstgöra utom civilförsvaret.)

En sammanfattning av de beträffande luftskyddet, brandskyddet och utrymningsorganisationen gällande bestämmelserna i fråga om rekryteringen till envar av dessa verksamhetsgrenar återfinnes i propositionen å s. 125 och 126.

Tidigare ha av *luftskyddsinspektionen* i dess förslag till ny luftskyddslag förordats bestämmelser om luftskyddstjänsteplikt av innehåll, som i propositionen å s. 126—128 beröres. — Vid upprepade tillfällen ha vidare i *riksdagen* väckts motioner angående utredning om införande av förvarsplikt för icke krigstjänstskyldiga män och för kvinnor. Sålunda framställdes i två likalydande motioner vid höstsessionen av 1941 års riksdag (I: 254 och II: 345) förslag om skyndsamt utredning i syfte att med hänsyn till det totala krigets krav skapa väsentligt ökade möjligheter för medborgarnas deltagande i förvarsarbetet. I anledning av motionerna föreslog sammansatta stats- och andra lagutskottet riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning av frågan, om och i vad

mån åläggande för svenska medborgare bör givas att, därest skyldighet att fullgöra värnplikt icke föreligger, undergå utbildning för och deltaga i försvarsarbete. Utskottets förslag bifölls av första kammaren men avslogs av andra kammaren, i följd varav frågan förföll.

Vid 1942 års riksdag upptogs spørsmålet ånyo genom två likalydande motioner (I: 246 och II: 325). Motionerna utmynnade i en hemställan i överensstämmelse med sammansatta stats- och andra lagutskottets nyssnämnda förslag. Riksdagen beslöt anhålla, att motionerna skulle överlämnas till hemortsförvarssakkunniga för den prövning, som de sakkunniga i samband med sitt arbete kunde finna motionerna påkalla.

Slutligen ha vid 1943 års riksdag väckts två likalydande motioner (I: 129 och II: 203) med hemställan, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en skyndsamt utredning av frågan om sådan revision av lagen om tjänsteplikt och eventuellt andra hithörande författningar, att tjänstgöring inom särskilda militära arbetsområden, företrädesvis inom luftbevakningen, skall kunna åläggas icke krigstjänstskyldiga medborgare. Med hänsyn till att vid tidpunkten för frågans behandling hemortsförvarssakkunniga beräknades komma att inom den allra närmaste tiden framlägga resultaten av sitt utredningsarbete, ansågs anledning ej föreligga att till särskild utredning upptaga den i motionerna berörda frågan, varför desamma ej föranledde någon riksdagens åtgärd.

I det av *hemortsförvarssakkunniga* framlagda förslaget till folkskyddslag äro bestämmelser om folkskyddsplikt m. m. intagna i ett särskilt kapitel. Inneböden av dessa bestämmelser är följande.

I riket boende svensk medborgare är från och med det kalenderår, varunder han fyller 15 år, till och med det kalenderår, varunder han fyller 65 år, skyldig att i enlighet med lagens bestämmelser fullgöra sådan tjänstgöring inom folkskyddet, som hans kroppskrafter och hälsotillstånd medgiva (folkskyddsplikt). Skyldiga att såsom folkskyddsplikt utföra vapentjänst äro dock endast män, vilka under det kalenderår tjänstgöringen avser uppnå minst 17 och högst 51 års ålder. Tjänstgöring inom folkskyddet må ej utan tillstånd av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, överbefälhavaren åläggas någon å sådan tid, att han därigenom hindras fullgöra honom på grund av värnplikt eller eljest åvilande skyldighet att tjänstgöra vid armén, marinen eller flygvapnet. Om befrielse från fullgörande av folkskyddsplikt meddelar Konungen bestämmelser. Uttagning av personal, som är avsedd att under folkskyddsberedskap fullgöra tjänst inom folkskyddet, sker genom inskrivning i den ordning Konungen bestämmer. Inskrivning må kunna avse såväl folkskyddspliktigt som annan för tjänsten i fråga lämpad svensk medborgare, vilken förklarar sig därtill villig. I den mån Konungen förordnar skola nu återgivna bestämmelser äga motsvarande tillämpning å andra personer här i riket än svenska medborgare. Inskrivna personer är pliktiga fullgöra tjänstgöring inom folkskyddet i den omfattning, som är nödig med hänsyn till förekomsten av eller faran för fientlig verksamhet eller föreliggande behov för honom att undergå utbildning och övning. Under tid då folkskyddsberedskap icke är anbefalld inom någon del av riket, må dock, med visst undantag, ingen utan eget åtagande åläggas annan tjänstgöring än för egen utbildning och övning under sammanlagt högst 60 timmar för kalenderår. Detsamma skall, såvitt angår skyldighet att undergå utbild-

ning och övning för andra uppgifter än militära, äga motsvarande tillämpning å den, som utan att vara inskriven i folkskyddet är folkskyddspliktig. Det tillkommer Konungen att meddela närmare bestämmelser angående omfattningen vid olika tider och för olika grupper av personer av dylik tjänstgöring. Oavsett vad eljest stadgats är under folkskyddsberedskap envar skyldig att i vistelseorten och trakten däromkring, i den mån hans kroppskrafter och hälsotillstånd medgiva, på anmaning av vederbörande befäl tillfälligt fullgöra sådana uppgifter inom folkskyddet, vilka äro av synnerligen brådskande eller eljest angelägen natur.

De sakkunniga föreslå vidare utfärdande av en särskild lag om utvidgad tillämpning av folkskyddsplikt, enligt vilken folkskyddslagens bestämmelser om folkskyddsplikt och vad därmed äger samband skola, i den mån Konungen med riksdagens samtycke därom förordnar, äga motsvarande tillämpning beträffande viss angiven tjänstgöring inom armén, marinen eller flygvapnet. Den inskränkningen göres dock, att dylikt förordnande icke må avse tjänstgöring, som är att hänföra till vapentjänst. Vid krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen, när riksdagen ej är samlad, meddela förordnande, som här avses, utan att inhämta riksdagens samtycke, dock endast om riksdagskallelse utgått eller riksdagen ändock skall sammanträda inom 30 dagar.

Vad *yttrandena* över hemortsförsvarsakunnigas förslag i förevarande hänseende innehålla har återgivits å s. 133—136 i propositionen.

I direktiven för civilförvarsutredningen anfördes, att det borde övervägas huruvida en tjänsteplikt borde förefinnas och, därest sådan befundes nödvändig, huruvida icke dess ikraftträdande kunde göras på det sätt fakultativt, att Kungl. Maj:t skulle äga att, om personalbehovet icke kunde inom visst distrikt fyllas på frivillighetens väg, efter förslag av länsstyrelsen förklara, att tjänsteplikt skulle inträda för distriktet.

Civilförvarsutredningen fastslår till en början, att det icke vore tillrådligt att helt grunda tillgodoseendet av civilförsvarets personalbehov på frivillig rekrytering utan att en lagligen reglerad skyldighet att fullgöra tjänstgöring inom civilförsvaret — *civilförsvarsplikt* — måste förefinnas vid krig eller krigsfara, d. v. s. under tid då civilförvarsberedskap vore rådande. Ehuru utredningen ur viss synpunkt funne tänkbart, att civilförsvarsplikten under fredstid gjordes fakultativ, avvisar utredningen dock denna tanke på skäl, som i propositionen å s. 136—137 närmare anförts, och föreslår, att civilförsvarsplikten blir allmänt gällande även under fredstid. Enligt utredningen skulle en säkrare grund för civilförsvaret erhållas, om genom själva lagstiftningen i befolkningens medvetande inpräglades, att civilförsvarsplikten vore att uppfatta som ett komplement till den allmänna värnplikten.

I fråga om civilförsvarspliktens utformning har utredningen i stort sett följt hemortsförsvarsakunnigas förslag. Vissa avvikelser föreligga dock. Sålunda har den övre åldersgränsen höjts från 65 till 70 år. Utredningen säger sig ha funnit en sådan anordning nödvändig med hänsyn till angelägenheten av att under krigstid kunna för mindre krävande civilförsvarsuppgifter taga i anspråk personer, som visserligen uppnått en relativt hög ålder men som fortfarande ägde kroppskrafter och arbetsförmåga i behåll.

Vidare bör enligt utredningens förslag tjänstgöringsskyldigheten — med de begränsningar bland annat med hänsyn till vederbörandes ordinarie arbetsuppgifter, vilka förutsättas komma att bestämmas i administrativ ordning — under beredskap principiellt åvila varje civilförsvarspliktig person, som kallas att fullgöra sådan tjänstgöring, och ett särskilt uttagningsförfarande genom inskrivning tillämpas allenast beträffande personal, som är avsedd att fullgöra tjänst i viss befattning inom civilförsvaret. Utredningen anför härom:

Utredningens förslag i förevarande del kommer att erhålla sin största betydelse såvitt angår hemskyddspersonalen. För närvarande uttages i stor utsträckning hemskyddspersonal med tillämpning av luftskydds-förfogandelagen. Detta medför, framför allt i större orter, ett ganska omfattande administrativt arbete. Hemskyddspersonalen kan emellertid som regel stå till förfogande för tjänstgöring inom hemskydden allenast i den mån vederbörande icke därigenom åsidosätter sina ordinarie arbetsuppgifter. Denna inskränkning i tjänstgöringsskyldigheten är nödvändig på grund av det stora antalet i hemskyddet ingående personer. Vad nu sagts innebär, att man icke genom ett på förhand verkställt inskrivningsförfarande av hemskyddspersonal kan erhålla någon garanti för att vederbörande verkligen kommer att stå till förfogande vid behov. Oavsett om inskrivning ägt rum eller icke, måste alltså i realiteten tjänstgöringen inom hemskydden fullgöras av dem, som vistas i fastigheten under de tider på dygnet då ett tjänstgöringsbehov föreligger. Tjänstgöringsskyldigheten inom hemskydden bör därför enligt utredningens mening i princip vara utformad på sådant sätt att alla, som äro boende inom en fastighet, under civilförsvarsberedskap skola vara skyldiga att utan föregående inskrivning på kallelse av hemskyddsledaren eller ställföreträdare för denne fullgöra tjänst inom fastighetens hemskydd, under tid då vederbörande icke är upptagen av sitt ordinarie arbete. Det är uppenbart, att hemskyddsledarens befogenheter i angivna hänseende måste vara underkastade vissa begränsningar, varom föreskrifter böra lämnas i administrativ ordning. Under tid då krigstillstånd icke råder bör han sålunda vara befogad att kalla till tjänstgöring inom hemskyddet allenast i enlighet med föreskrifter av överordnat organ inom civilförsvaret. Vissa personer måste därjämte på grund av vikten av sina ordinarie arbetsuppgifter vara befriade från skyldighet att annat än efter frivilligt åtagande fullgöra tjänst i hemskydd.

Utredningen föreslår vidare en lag om utvidgad tillämpning av civilförsvarsplikt, i huvudsak överensstämmande med hemortsförsvars-sakkunnigas förslag till motsvarande lag.

Efter en redogörelse å s. 138—140 för yttrandena över civilförsvarsutredningens förslag i denna del har *föredragande statsrådet* beträffande förevarande spörsmål anfört i huvudsak följande:

Det vore uppenbarligen ur många synpunkter en stor fördel, om civilförsvaret helt kunde grunda sin personalrekrytering på frivillig medverkan. De som frivilligt ställa sin arbetskraft till förfogande kunna antagas göra detta av intresse för saken, och ett dylikt intresse främjar givetvis ett gott arbetsresultat. I många situationer kan ett mindre uppbåd av frivillig arbetskraft utträta mera än ett större uppbåd tvångskommenderad sådan.

Det oaktat anser jag mig — i likhet med både hemortsförsvars-sakkunniga och civilförsvarsutredningen — böra tillstyrka införandet av en tjänsteplikt för civilförsvaret, en civilförsvarsplikt, av viss omfattning. Orsaken härtill är framförallt, att garanti måste finnas för att civilförsvaret är tjänstedugligt

såväl under krig som under fred. Det är ej troligt, att en tillräcklig tjänsteduglighet för civilförsvaret kan vinnas enbart med frivilliga krafters bistånd. Man har ock rätt att hysa förhoppning om att en lämpligt avvägd civilförsvarsplikt kan — jämsides med en under hänsynstagande till psykologiska faktorer arbetande upplysningsverksamhet — få tjänstgöringen i civilförsvaret att i det allmänna föreställningssättet framstå såsom en med värnplikten jämförbar allmän medborgerlig plikt. De positiva värden, som därigenom skulle kunna vinnas åt civilförsvaret, torde ligga i öppen dag.

Vad civilförvarsutredningen anfört som skäl mot att göra civilförvarsplikten fakultativ synes mig bärande, och jag kan därför icke förorda förslaget härom.

Beträffande åldersgränserna för civilförvarsplikten torde den undre åldersgränsen i likhet med vad som i båda kommittéförslagen ifrågasatts böra bestämmas till ingången av det år, under vilket vederbörande fyller 15 år. Den övre åldersgränsen torde böra i överensstämmelse med vad hemortsförsvars-sakkunniga föreslagit böra sättas till utgången av det år, varunder vederbörande uppnår 65 år.

I fråga om civilförvarspliktens omfattning torde i enlighet med vad i båda kommittéförslagen ifrågasatts något maximum icke böra gälla för de tider då civilförvarsberedskap råder, men däremot i övrigt böra stadgas ett maximum av 60 timmar per kalenderår. Det bör dock framhållas, att detta timantal är ett maximum, inom vilket Kungl. Maj:t skall äga meddela närmare bestämmelser om civilförvarspliktens omfattning i olika fall. Härvid torde kunna förutsättas, att det maximala antalet timmar under normala tider icke behöver årligen uttagas av de civilförvarspliktiga i gemen utan endast för långvarigare övningar eller av personal, som måste underkastas speciell utbildning av mera kvalificerad art. I sådana delar av landet, närmast den egentliga landsbygden, där civilförsvarets uppgifter äro av relativt obetydlig omfattning och av sådan art, att utbildning och övning knappast behöva förekomma, torde under normala fredsförhållanden civilförvarsplikten behöva tillämpas endast i ringa utsträckning. I städer och andra samhällen, främst de nuvarande luftskyddsorden, bör man däremot även under fred sträva efter att dels upprätthålla en fast kader med relativt god utbildning, dels ock bibringa samhällets invånare i gemen och hos dem vidmakthålla sådant mått av kunskaper och färdigheter, att de vid krigsfall kunna oförtövat sättas att fullgöra de uppgifter av olika slag som åvila den icke befäls- eller specialistutbildade delen av civilförvarspersonalen. Lämpligen torde i den blivande civilförvarskungörelsen böra givas uttryck för den skillnad beträffande omfattningen av civilförvarsplikten, som sålunda i praktiken bör råda mellan å ena sidan den egentliga landsbygden och å andra sidan städer och andra samhällen.

I detta sammanhang må framhållas, att ett verksamt medel att bibringa stora grupper medborgare kännedom om och utbildning beträffande civilförsvaret är att dylika utbildnings- och övningsmoment inläggas i skolornas värtjänst och i militärutbildningen.

Beträffande inskrivningsförfarandet och rekryteringen till hemskydden instämmer jag i vad civilförvarsutredningen anfört.

Civilförvarsutredningen föreslår utfärdande av en särskild lag om utvidgad tillämpning av civilförvarsplikt av innebörd att bestämmelserna om civilförsvarsplikt i civilförvarslagen skulle jämlikt gemensamt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen kunna utsträckas till att gälla jämväl tjänstgöring vid krigsmakten. Det är otvivelaktigt att till vissa uppgifter inom krigsmakten, främst luftbevakning, med fördel kan användas icke värnpliktig personal, såsom ungdom och kvinnor. I vissa situationer, främst i tider av knapphet på arbetskraft, har det visat sig önskvärt att kunna tvångsvis uttaga icke värn-

pliktig personal till dylika uppgifter, bland annat för att därigenom frigöra i militärtjänst inkallad arbetskraft av betydelse för produktionen. Möjlighet härtill har hittills icke förelegat, eftersom lagen om tjänsteplikt knappast går att tillämpa i sådant fall. Då den föreslagna särskilda lagen torde kunna utgöra ett smidigt instrument för nu angivna syften, anser jag mig böra tillstyrka densamma.

Det bör framhållas, att lagen om utvidgad tillämpning av civilförsvarsplikt enligt civilförsvarsutredningens förslag icke angiver någon begränsning i fråga om arten av den tjänstgöring inom krigsmakten, som skall kunna komma i fråga. I motiveringen angiver dock utredningen, att den förutsätter, att lagen icke skall tillämpas för egentlig vapentjänst. Huruvida, såsom hemvärnsrådet och bevakningsinspektören ifrågasatt, tjänsteplikt bör införas för hemvärdnet, är en fråga, som i detta sammanhang icke synes böra upptagas till prövning.

I de likalydande motionerna I: 342 av herr Branting och II: 536 av herrar Lindberg och Håstad har yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande frågan om lagstadgad hemvärnsplikt samt om framläggande för riksdagen av de förslag utredningen föranleder, samt att riksdagen måtte för sin del antaga följande förslag till provisorisk lag om hemvärnsplikt.

1 §.

Konungen äger med riksdagens samtycke förordna att, i den mån så erfordras för tillgodoseende av hemvärdnets personalbehov, i riket boende svensk man, som fyllt aderton men icke femtioett år, och som enligt hemvärnskungörelsen den 31 maj 1940 kan antagas till hemvärnsman, skall vara skyldig att fullgöra tjänstgöring inom hemvärdnet. Skyldighet, som nu sagts, benämnes *hemvärnsplikt*.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen, när riksdagen ej är samlad, meddela förordnande, som i första stycket sägs, utan att inhämta riksdagens samtycke; dock må så ej ske, med mindre Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall sammanträda inom en månad. Varder ej meddelat förordnande av nästföljande riksdag inom en månad från riksdagens början gillat, skall detsamma efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

2 §.

Förordnande, som i 1 § sägs, må inskränkas att avse endast vissa grupper av män eller viss del av riket.

3 §.

Har förordnande, som i 1 § sägs, meddelats, skall uttagning av personal för tjänstgöring i hemvärdnet ske av försvarsområdesbefälhavaren i den ordning Konungen bestämmer. Uttagning må ske utan inhämtande av sådant yttrande, som omförmäles i 7 § 3 hemvärnskungörelsen.

4 §.

Om befrielse från fullgörande av hemvärnsplikt meddelar Konungen bestämmelser.

5 §.

För den, som enligt denna lag uttagits för tjänstgöring i hemvärdnet, skall i tillämpliga delar gälla vad i hemvärnskungörelsen föreskrives om hemvärnsman.

6 §.

Konungen äger meddela närmare bestämmelser om tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944 och gäller till och med den 30 juni 1945. Förordnande, som meddelats jämlikt 1 §, skall ej gälla längre än lagen äger giltighet.

I likhet med föredragande statsrådet anser utskottet, att en civilförsvarsplikt av viss omfattning bör förefinnas såväl under krig som fred. Beträffande åldersgränserna för civilförsvarsplikten och dess omfattning kan utskottet icke till alla delar biträda det framlagda förslaget. Härom samt om vissa andra spörsmål i samband med civilförsvarsplikten uttalar sig utskottet närmare vid sin granskning av de olika paragraferna i civilförsvarslagen. Utskottet vill framhålla önskvärdheten av att civilförvarstjänsten ägnas nödig uppmärksamhet i skolundervisningen och anser att i militärutbildningen bör ingå viss civilförvarsutbildning. I likhet med föredragande statsrådet har utskottet icke något att erinra mot vad civilförvarsutredningen anfört beträffande inskrivningsförfarandet och rekryteringen till hemskydden.

Utskottet.

Ej heller har utskottet något att erinra mot förslaget till lag om skyldighet i vissa fall för civilförvarspliktig att tjänstgöra utom civilförsvaret.

Utskottet anser sig icke böra i nu förevarande sammanhang ingå på någon närmare prövning av frågan om behovet av en laglig skyldighet att tjänstgöra i hemvärdnet och kan förty icke tillstyrka bifall till de i motionerna I: 342 och II: 536 framställda yrkandena. Utskottet förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan om behovet av åtgärder till förhindrande av nedgång i hemvärnets numerär. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla vikten av att rekryteringen till hemvärdnet i möjligaste utsträckning sker på frivillighetens väg.

Organiserandet av personaluttagningen för civilförsvaret.

Civilförvarsutredningen behandlar i sitt betänkande utförligt frågan om organiserandet av personaluttagningen för civilförsvaret. Utredningen framhåller, att denna fråga utgjorde en del av ett väsentligt mera omfattande frågekomplex, nämligen det som berör utnyttjandet under krig av folkets samlade personella tillgångar. De otillfredsställande förhållandena på detta område utgjorde en av de viktigaste anledningarna till att spörsmålen rörande det civila försvarets organisation gjordes till föremål för utredning. Tillgången till personal för militära och civila för riksförsvaret betydelsefulla

uppgifter komme under krig att bliva i hög grad begränsad i förhållande till behovet. Genom mobilisering rycktes en betydande del av den manliga arbetsföra befolkningen bort från sina fredsmässiga uppgifter. Den återstående arbetsföra befolkningen skulle tillgodose behovet av arbetskraft *dels* för vissa militära uppgifter, vilka icke fordrade krigstjänstduglig personal, *dels* för civilförsvaret, *dels* för den egentliga krigsindustrin och *dels* för övrig civil verksamhet (exempelvis livsmedelsproduktion och transportväsen). Frågan om en rationell ordning för fördelning av den sammanlagda tillgången på arbetskraft mellan dessa olika verksamhetsområden under olika skeden av ett krig utgjorde enligt utredningens mening ett av de mest betydelsefulla problemen rörande det civila försvaret som nu väntade på sin lösning.

Utredningen konstaterar, att ett fastställande av regler för civilförsvarets personaluttagning innefattade två särskilda spørsmål, nämligen dels bestämmandet av ramen för organisationen (*personalram*), d. v. s. antalet personer, som skola ingå i civilförsvaret, och dels uttagningen av de personer, som erfordras för ramens fyllande. Personalramen avsåge endast att begränsa antalet av de personer, som finge varaktigt bindas för civilförsvarets räkning, medan frågan om utnyttjandet även av den mera tillfälligt tjänstgörande personalen reglerades genom *organisationsplan*.

Förslag till personalram bör enligt utredningens förslag upprättas av civilförsvarschefen samt därefter underställas vederbörande länsarbetsnämnd för prövning ur arbetsmarknadssynpunkt och med samtidigt beaktande av anspråken på personal för andra beredskapsuppgifter. Om förslaget av länsarbetsnämnden bedömes vara alltför personalkrävande, bör frågan prövas av ett särskilt för länet tillsatt organ, benämnt *personalprövningsnämnd*. Civilförsvarschefen och länsarbetsnämnden böra äga möjlighet att hos Kungl. Maj:t söka ändring i personalprövningsnämndens beslut.

I fråga om personaluttagningen under fred föreslår utredningen, att själva uttagningen verkställas av civilförsvarschefen eller den han därtill utser. Civilförsvarsnämnden skall äga utse representanter, som skola utöva en rådgivande befogenhet i fråga om uttagningen. Uppgift på de personer civilförsvarschefen önskar taga ut föreslås skola av civilförsvarschefen underställas länsarbetsnämnden. Finner nämnden icke något vara att erinra mot den av civilförsvarschefen ifrågasatta uttagningen, kan denna ske utan vidare. Skulle däremot nämnden finna, att föreslagen person på grund av sin civila sysselsättning eller på grund av att han tagits i anspråk för annan beredskapsuppgift icke bör komma i fråga, skall civilförsvarschefen underrättas härom och har då att föreslå annan person. Om civilförsvarschefen mot länsarbetsnämndens mening anser sig böra vidhålla, att av honom föreslagen person bör tagas ut, underställs frågan personalprövningsnämnden. Personalprövningsnämndens beslut kan dragas under Kungl. Maj:ts prövning. — Något uttagnings- och prövningsförfarande skall icke äga rum för tjänstgöring i hemskydd och verkskydd, vilken tjänstgöring i princip skall betraktas som en plikt för alla, som vid ett angrepp arbeta på en fabrik eller vistas i ett bostadshus.

För personaluttagningen under krig bör enligt utredningen i princip gälla samma uttagningsförfarande som i fred. Vid sidan härav tillerkännes emellertid civilförsvarschef möjlighet att i kritiska situationer för tillfälliga arbetsuppgifter inom det allmänna civilförsvaret taga i anspråk personal utan den omgång prövningsförfarandet innebär. Civilförsvarschefen skall emellertid så snabbt som möjligt underrätta länsarbetsnämnden om de av honom vidtagna åtgärderna. Anser nämnden, att arbetskraften genom civilförsvarschefens åtgöranden blir felaktigt utnyttjad, är nämnden skyldig att ofördröjligen påkalla ändring. Även i detta fall bör länsarbetsnämnden, om civilförsvarschefen icke delar länsarbetsnämndens mening, ha att vända sig till personalprövningsnämnden.

Utredningen berör även frågan om rekryteringen till de *frivilliga* organisationerna. I fråga om dessa skall enligt utredningens mening personalramen fastställas av Kungl. Maj:t. I fråga om uttagningen av hemvärnsmän anför utredningen, att denna bör äga rum i nära samarbete med civilförsvaret. Ett åtagande att tjänstgöra i hemvärdet bör i princip utesluta uttagning till civilförsvaret. Denna regel bör emellertid icke vara utan undantag. En person kan sålunda på grund av sin utbildning eller sitt yrke vara av särskilt värde för civilförsvaret. I sådana fall bör civilförsvaret kunna tillerkännas företrädesrätt vid rekryteringen. Motsvarande konkurrensfall kan uppkomma mellan hemvärdet och arbetsmarknaden. För lösande av dylika konkurrensfrågor bör tillämpas samma förfarande, som föreslagits för civilförsvarets del. Jämväl i fråga om andra krigsfrivilliga än hemvärnsmän bör ett nära samarbete med civilförsvaret äga rum samt uttagning underställas länsarbetsnämnden och personalprövningsnämnden tilläggas enahanda befogenhet, som tidigare anförts.

Civilförsvarsutredningen har i sitt förslag till civilförsvarslag (18 §) intagit en bestämmelse om inskrivning av personal för civilförsvaret. Några närmare bestämmelser om fastställande av personalram, ordningen för lösande av konkurrensvister m. m. ha däremot icke upptagits i lagförslaget. Enligt utredningens mening böra överhuvudtaget endast de grundläggande reglerna rörande personaluttagningen intagas i författning. I övrigt böra erforderliga bestämmelser utfärdas instruktionsvägen.

Föredragande statsrådet har förklarat sig i princip kunna godtaga civilförsvarsutredningens förslag i nu berörda del. Då utöver bestämmelse att uttagning av personal skall ske genom inskrivning i den ordning Konungen bestämmer utredningens förslag icke föranledde några i lagform givna föreskrifter, har föredragande statsrådet icke ansett nödvändigt att i förevarande sammanhang taga ställning till de närmare detaljerna beträffande personalrekryteringens ordnande.

Civilförsvarsutredningens förslag i förevarande del torde enligt utskottets mening böra läggas till grund för Kungl. Maj:ts bestämmelser i ämnet.

Emellertid vill utskottet betona angelägenheten av att dessa bestämmelser

avfattas på sådant sätt, att därav klart framgår, att civilförsvarschefen vid personaluttagningen skall handla i samråd med civilförsvarsnämnden eller dess representanter även om beslutanderätten om vilka som skola uttagas ytterst bör ankomma på civilförsvarschefen. Civilförsvarsnämnden torde också böra tillerkännas rätt att anföra besvär hos personalprövningsnämnden över civilförsvarschefens beslut i fråga om uttagning. Enligt civilförsvarsutredningens förslag skola tjänstegrenscheferna i allmänna civilförsvaret utses av länsstyrelserna. Utskottet förutsätter att, därest så blir fallet, länsstyrelserna handla i samråd icke blott med civilförsvarschefen utan även med civilförsvarsnämnderna. Härigenom torde garantier skapas för att de lämpligaste personerna utses.

Utskottet vill vidare betona angelägenheten av att vid den förhandsuttagning av personal, som skall äga rum genom inskrivning, de som frivilligt anmäla sig och äro lämpliga i princip uttagas i första hand. Denna princip kan dock icke till fullo upprätthållas. Utskottet åsyftar härmed, att vissa personer på grund av kommunal anställning böra inskrivas i civilförsvaret för fullgörande av samma eller liknande uppgifter som den kommunala tjänsten avser. Medlemmar av frivilliga brandkårer samt de som krigsplacerats i det allmänna civilförsvaret eller erhållit mobiliseringsuppskov för tjänstgöring i detsamma böra uppenbarligen också inskrivas där liksom de, som på grund av utbildning eller av annan sådan orsak äro särskilt lämpliga för viss tjänstgöring i civilförsvaret. Å andra sidan anser utskottet principen om frivillighet, oaktat den sålunda lider av vissa undantag, vara så viktig, att den bör komma till direkt uttryck i lagen.

Utskottet instämmer i vad civilförsvarsutredningen anfört i fråga om de frivilliga försvarsorganisationerna. Emellertid måste personalrekryteringen samordnas icke blott mellan arbetsmarknaden, civilförsvaret och dessa frivilliga organisationer utan jämväl i vissa andra avseenden. Sålunda förutsätter utskottet att en sådan samordning kommer till stånd mellan uttagningen till civilförsvaret, å ena, och den reservbrandstyrka, som skall finnas enligt den av utskottet i denna del tillstyrkta propositionen nr 265, å andra sidan. Den myndighet, som verkställer uttagning till reservbrandstyrkan, synes böra vara skyldig att härom samråda med civilförsvarschefen. Det är uppenbarligen mest rationellt, om de, som uttagits till reservbrandstyrka, jämväl inskrivas för brandtjänst i allmänna civilförsvaret. Hinder häremot kan emellertid möta enligt de regler, som gälla för sådan inskrivning. Det bör härför ankomma på de båda uttagningsmyndigheterna att, såvitt möjligt, tillse, att de, som uttagits till reservbrandstyrka, jämväl kunna inskrivas i allmänna civilförsvaret.

I ännu ett viktigt avseende erfordras reglerande bestämmelser. Utskottet åsyftar härmed den överbefälhavaren underställda byggnads- och reparationsberedskapen. Utskottet förutsätter att vid det förnyade övervägande om denna organisations ställning, som enligt föredragande statsrådets uttalande skall komma till stånd, personalfrågorna ägnas stor uppmärksamhet.

Enskilda skyddsrum och källarmursgenombrott.

(22—33 §§.)

Under detta avsnitt i propositionen behandlas under skilda rubriker följande frågekomplex:

1. Den omfattning, vari enskilda skyddsrum skola inrättas (s. 143—151).
2. Skyddsrummens storlek (s. 151—158).
3. Skyddsrummens läge och beskaffenhet (s. 158—162).
4. Källarmursgenombrott (s. 162—165).

Till de redogörelser, som i propositionen lämnas för härutinnan förekommande gällande bestämmelser ävensom för i rubricerade avseenden föreliggande förslag av luftskyddsinspektionen (komplexen 1—2), hemortsförvars-sakkunniga (komplexen 1—3) och civilförvarsutredningen (komplexen 1—4) jämte i anledning av förslagen föreliggande remissyttranden, tillåter sig utskottet hänvisa.

I förevarande frågor har *föredragande statsrådet* anfört i huvudsak följande:

I likhet med civilförvarsutredningen anser jag bestämmelserna om skyddsrum och källarmursgenombrott böra upptagas i civilförvarslagen.

Beträffande omfattningen av skyldigheten att inrätta skyddsrum ha både hemortsförvarssakkunniga och civilförvarsutredningen så till vida föreslagit en utvidgning av vad i sådant hänseende nu gäller, att skyddsrumsskyldighet inom område, där verkskydd och hemskydd skola vara organiserade, principiellt skulle föreligga beträffande samtliga byggnader, inom vilka människor bodde eller eljest vanligen vistades. Även om skäl tala för en sådan utvidgning främst i fråga om nya byggnader anser jag mig dock — med hänsyn till att i många fall en alltför tung ekonomisk börda därigenom skulle läggas på vederbörande fastighetsägare, vilka ofta torde utgöras av innehavare av egna hem — icke böra förorda densamma utan i stället föreslå att i detta hänseende nu gällande bestämmelser alltjämt skola tillämpas. Mot en utvidgning av skyddsrumsskyldigheten kan för övrigt även anföras, att densamma skulle fördyra produktionskostnaderna för nya fastigheter. Redan enligt nu gällande bestämmelser finnes dessutom möjlighet för länsstyrelserna att utöka skyddsrumsskyldigheten, därest detta med hänsyn till särskilda förhållanden skulle befinnas påkallat.

Vad angår inrättande av gemensamma skyddsrum omfattar jag samma ståndpunkt som hemortsförvarssakkunniga, vilken i sin tur torde överensstämma med gällande lag. Jag anser sålunda länsstyrelsens beslut om inrättande av dylika skyddsrum endast böra vara erforderligt, när parterna icke kunna enas eller när överenskommelse bör förlänas gällande kraft mot tredje man. Tillräcklig kontroll över att gemensamma skyddsrum icke användas i fall, där detta icke bör ske, torde kunna utövas av de lokala civilförvarsmyndigheterna i samarbete med byggnadsnämnderna. I fråga om viktigare anläggningar och byggnader har för övrigt länsstyrelsen direkt prövningsrätt.

I fråga om skyddsrummens storlek finner jag mig böra tillstyrka civilförvarsutredningens förslag, främst med hänsyn till den intensitet, som luftkrigföringen numera tagit. Att, såsom i ett par yttranden ifrågasatts, ytterligare genom lagbestämmelse utvidga den av utredningen i fråga om bostadshus föreslagna principen till att gälla jämväl andra anläggningar och byggnader, anser jag mig emellertid icke böra föreslå. Principen synes här böra vara

den, att skyddsrummens storlek skall vara beroende av det antal personer, som kan antagas komma att under krig vistas i vederbörande anläggning eller byggnad. Givetvis kan detta vara mycket svårt att förutse, och man får säkerligen mången gång stanna vid ett sannolikhetsantagande, som kanske ganska nära överensstämmer med det antal personer, som vistas i anläggningen eller byggnaden under fred. Såsom civilförsvarsutredningen föreslagit bör vid bestämmande av enskilt skyddsrumms storlek bland annat det undantaget från huvudregeln gälla, att hänsyn icke behöves tagas till besökande i teater, biograf eller annan samlingslokal, som finnes i den byggnad, varom fråga är. Såsom samlingslokal torde även restauranger eller andra offentliga näringsställen vara att anse. Ur vissa synpunkter — främst den att offentliga näringsställen under krig ha en mycket viktig uppgift att fylla — skulle det visserligen vara lämpligt att låta det senast omnämnda undantaget från huvudregeln icke gälla restauranger och liknande näringsställen, varav skulle följa skyldighet att beräkna skyddsrum jämväl för restauranggäster. Emellertid torde en generell föreskrift härom komma att innebära en skärpning av skyddsrumsskyldigheten, vilken knappast kan anses skälig. I den mån jämväl för restauranggäster beräknat skyddsrum i särskilt fall anses böra anordnas, bör Kungl. Maj:t ha möjlighet att förordna därom.

Att såsom civilförsvarsutredningen föreslagit i lagen införa föreskrift om att skyddsrum skall vara beläget inom den anläggning eller byggnad, för vilket det är avsett, kan jag icke förorda. En sådan generell bestämmelse synes icke väl rimma med vad som här föreslagits beträffande gemensamt skyddsrum. Vidare är att märka, att skyddsrummen skola vara så belägna, att de utan tidsutdräkt kunna nås av dem, för vilka skyddsrummen äro avsedda.

Bestämmelserna om skyddsrummens beskaffenhet föranleda ingen annan erinran från min sida än att förordnande av Kungl. Maj:t om större krav på skyddsrumms skyddsförmåga och utrymme än enligt huvudregeln bör kunna erhålla generell karaktär. Byggnadsstyrelsens anmärkning beträffande skyddsrummens beskaffenhet synes icke behöva föranleda annat uttalande än att om det visar sig medföra oskäliga kostnader att göra skyddsrum ovan jord skyddande mot detonationsvågor, dispens från detta krav kan beviljas. Till bestämmelserna om skyddsrumms beskaffenhet bör även överföras en föreskrift om att skyddsrum och däri vidtagna byggnadstekniska anordningar skola vara av stadigvarande natur.

Mot de principer, som ligga till grund för civilförsvarsutredningens förslag om anordnande av källarmursgenombrott, har jag intet att erinra. Jag har dock ansett mig med bibehållande av bestämmelsens principiella innehåll böra låta densamma undergå en redaktionell omarbetning i syfte att tydligare ange såväl innebörden av begreppet som de fall, då källarmursgenombrott skola anordnas. Beslutanderätten härutinnan torde dock böra läggas på civilförsvarschefen. Källarmursgenombrott torde endast böra föreskrivas i sådana fall, där de kunna genomföras för rimliga kostnader.

Skyldigheten att anordna källarmursgenombrott synes mig böra helt åvila det allmänna. Det synes nämligen icke under nuvarande förhållanden skäligt att ens till någon del låta fastighetsägarna bära kostnaden härför. Framhållas bör att med källarmursgenombrott här avses allenast genombrytande av redan färdiga källarmurar. I byggnader, som framdeles uppföras, böra naturligen motsvarande anordningar vidtagas om så är erforderligt. Ansvaret härför bör givetvis åvila fastighetsägaren. En sådan anordning är emellertid icke källarmursgenombrott i den mening som här angivits, utan närmast att anse såsom tillhör till skyddsrum, ett särskilt slag av reservutgång.

Det synes lämpligt att alla källarmursgenombrott inom ett samhälle genomföras i enlighet med en enhetligt uppgjord plan i gemensam regi eventuellt

som beredskapsarbete. Skyldighet att svara härför synes böra åvila vederbörande kommun, som även synes böra i första hand bestrida härav föranledda kostnader med rätt för kommunen att erhålla statsbidrag.

Mot de föreslagna bestämmelserna om skyddsrum och källarmursgenombrott har utskottet icke något att erinra.

Utskottet.

Kommunerna och civilförsvaret.

(45—51 §§.)

För gällande bestämmelser rörande skyldigheten stat och kommun emellan i avseende å upprätthållande av luftskyddet, brandförsvaret och utrymningsorganisationen lämnas i propositionen å s. 167—171 en redogörelse, till vilken utskottet hänvisar. Vidkommande luftskyddet lämnas i propositionen (s. 169) följande uppgifter till belysande av kommunernas utgifter för luftskyddet:

Enligt en genom hemortsförsvarsakkunnigas försorg verkställd utredning ha kommunernas sammanlagda nettoutgifter för luftskyddet intill den 1 oktober 1941 utgjort cirka 35,5 miljoner kronor, varav 33 miljoner belöpa på kommuner, som beröras av luftskyddsort, samt 2,5 miljoner på övriga kommuner. För de förstnämnda kommunerna avser omkring $\frac{1}{3}$ av utgifterna kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum och cirka $\frac{1}{5}$ kostnader för anskaffande av brandmateriel. För kommunerna av den senare kategorien äro motsvarande andelar omkring $\frac{1}{20}$ respektive $\frac{2}{3}$.

Som jämförelse kan nämnas, att statens utgifter för luftskyddet under samma tid utgjort omkring 65,5 miljoner kronor.

Hemortsförsvarsakkunniga ha jämväl sökt utröna luftskyddskostnadernas relativa betydelse i de 526 kommuner och municipalsambällen, som den 30 september 1941 ingingo i luftskyddsort och dessförinnan haft kostnader för luftskyddet. För detta ändamål ha hemortsförsvarsakkunniga uträknat den årliga medelkostnaden för luftskyddet i envar av nämnda kommuner under tiden 1 januari 1938—30 september 1941, varvid dock utgifter för anordnande av allmänna skyddsrum ej medtagits. Denna medelkostnad, fördelad på antalet skattekröner till kommunalskatt enligt 1940 års taxering, har visat sig per skattekröna i medeltal utgöra i städer med högst 20 000 invånare 10 öre, i städer med mer än 20 000 invånare 14 öre, i köpingar 8 öre samt i landskommuner i övrigt 7 öre. Medelårskostnaden per skattekröna utgjorde i 232 kommuner högst 5 öre, i 161 kommuner mer än 5 men högst 10 öre, i 71 kommuner mer än 10 men högst 15 öre, i 29 kommuner mer än 15 men högst 20 öre, i 11 kommuner mer än 20 men högst 25 öre, i 12 kommuner mer än 25 men högst 30 öre samt i 10 kommuner mer än 30 öre.

För luftskyddsinspektionens, hemortsförsvarsakkunnigas och civilförvarsutredningens i ämnet föreliggande förslag jämte däröver avgivna yttranden redogöres i propositionen å s. 171—191.

Luftskyddsinspektionens förslag till ny luftskyddslag åsyftar icke i förevarande hänseende någon principiell ändring i förhållande till nu gällande regler. Vissa utvidgningar av kommunernas skyldigheter föreslås dock, varvid inspektionen framhåller, att om kommun under fredstid vore skyldig ekonomiskt svara för vissa detaljer av luftskyddet, dessa detaljer borde fortbestå

under luftskyddsberedskap. — Vad som vid remissbehandlingen av ifrågasvarande förslag framkommit refereras i propositionen å s. 172—174.

Vidkommande av *hemortsförsvarsakkunniga* föreslagna regler om statsbidrag till folkskyddsdistrikten må här följande sammanfattning lämnas. — Rätt till full ersättning av statsmedel tillkommer folkskyddsdistrikt för dess kostnader för *dels* avlöning och annan ersättning för tjänstgöring under folkskyddsberedskap till folkskyddschef och biträdande folkskyddschef jämte ersättare ävensom annan personal inom allmänna folkskyddet, *dels ock* inkvartering och andra till folkskyddets verksamhet hörande åtgärder av social natur, i vad angår personer från annat folkskyddsdistrikt, vilka till följd av utrymning stadigvarande eller tillfälligt taga uppehåll inom distriktet. I den mån dessa regler icke äro tillämpliga äger folkskyddsdistriktet erhålla ersättning med två tredjedelar av sina kostnader för *dels* avlöning och annan ersättning till folkskyddschef och biträdande folkskyddschef ävensom till den befälspersonal i övrigt, som Konungen bestämmer, *dels* anskaffande av materiel, utrustning och andra förnödenheter för allmänna folkskyddets verksamhet, *dels* inrättande och utrustande av allmänna skyddsrum, så ock eljest av ledningscentraler och andra uppehållsplatser för allmänna folkskyddets personal eller för personer, som omhändertagas av folkskyddet, *dels ock* understöd — kontant eller in natura — som folkskyddet har att utgiva. Där särskilda omständigheter det föranleda äger Konungen medgiva folkskyddsdistrikt ersättning av statsmedel jämväl i andra fall eller med högre belopp än nu sagts.

Redogörelse för yttrandena över detta förslag lämnas i propositionen å s. 180—183.

Civilförvarsutredningens hithörande förslag innebär i huvuddrag följande:

Utredningen anser, att civilförsvarets allmänna verksamhet bör grundas på samverkan mellan stat och kommun. Kommunernas åliggande i detta hänseende uttryckes i 47 § 1 mom. i utredningens förslag till civilförvarslag på det sättet, att kommun har att sörja för att ekonomiska och materiella betingelser föreligga för upprätthållandet i enlighet med gällande organisationsplan av det allmänna civilförsvaret inom det civilförvarsområde, till vilket kommunen helt eller delvis hör. Ansvaret bör enligt utredningen direkt åvila primärkommunerna (municipalsamhällena) men däremot icke särskilda specialkommuner, motsvarande de av hemortsförsvarsakkunniga föreslagna folkskyddsdistrikten. Där två eller flera kommuner helt eller delvis ingå i samma civilförvarsområde, skall det emellertid åligga den kommun, inom vilken civilförvarschefen enligt organisationsplanen skall ha sin uppehållsort under högsta civilförvarsberedskap, att förskjuta kostnaderna för personal, materiel, åtgärder och anordningar, som enligt planen äro att hänföra till området i dess helhet.

Utredningen föreslår vidare, att i varje kommun skall finnas en *civilförvarsnämnd* för handhavande av de kommunen åliggande uppgifterna i fråga om civilförsvaret. Nämnden skall ombesörja de övriga uppgifter, som enligt lag eller författning skola ankomma på sådan nämnd. Föreskrift härom gives

i 48 § i utredningens förslag. Kommun å landet äger besluta, att kommunalnämnden tillika skall vara civilförsvarsnämnd.

I fråga om kommunernas rätt till statsbidrag intager utredningen väsentligen samma ståndpunkt som hemortsförsvarsakkunniga. De härutinnan föreslagna bestämmelserna skilja sig dock i följande hänseenden från motsvarande stadganden i förslaget till folkskyddslag:

1. Utredningen föreslår, att statsbidrag skall utgå med två tredjedelar av kostnadernas belopp, för såvitt det icke särskilt i lagen angivits, antingen att statsbidrag skall utgå med hela beloppet eller att icke något statsbidrag skall utgå. Rätt till statsbidrag föreligger icke i fråga om kostnader för

a) avlöning, som utbetalas till hos kommun anställd personal för tjänstgöring i civilförsvaret i den mån tjänstgöringen avser sådana uppgifter, för vilka anställningen skett, eller liknande uppgifter;

b) anskaffande av materiel, utrustning och annan egendom, som kommunen ställt till förfogande, i den mån densamma anskaffats eller kan förväntas komma att huvudsakligen användas för annat ändamål än för civilförsvaret;

c) civilförsvarets administration;

d) vård, underhåll, förvaring och kontroll av materiel, utrustning och annan egendom;

e) andra rese- och traktamentsersättningar än sådana, vilka avse deltagande i utbildningskurs, som för flera civilförvarsområden anordnas av centralmyndigheten eller länsstyrelsen eller på dessa myndigheters föranstaltande; samt

f) lokaler för sådan utbildning, som icke anordnas av centralmyndigheten eller länsstyrelsen.

2. Utredningen har ansett sig böra på staten lägga hela kostnaden för avlöning och annan ersättning åt civilförvarschefer och ställföreträdare för dem även under normala fredsförhållanden. Utredningen säger sig nämligen hysa den meningen, att det innebure en obillighet mot kommunerna att ålägga dem ens någon del av kostnadsansvaret för dessa ersättningar.

3. Utredningen föreslår, att fullt statsbidrag skall utgå för kostnader för inkvartering och andra till civilförsvaret hörande åtgärder av social natur, för såvitt icke Kungl. Maj:t, där verksamheten uppenbarligen avser allenast civilförvarsområdets egna invånare, förordnar, att statsbidrag skall utgå med allenast två tredjedelar av kostnadens belopp.

Beträffande fördelningen av kostnader mellan flera kommuner inom samma civilförvarsområde skall denna enligt utredningens förslag årligen verkställas av länsstyrelsen efter ty prövas skäligt. Utredningen uttalar, att någon särskild norm för fördelningen ej borde angivas i lagen men att fördelningen i princip borde bestämmas efter graden av det gagn, som kommunerna bereddes genom de vidtagna åtgärderna. Detta vore dock ganska svårbedömbart, och utredningen räknade därför med att, där graden av det gagn, kommunerna haft, icke låte sig uppställa med någon bestämdhet, stor och kanske i många fall avgörande betydelse vid kostnadsfördelningen tillmättes förhållandet mellan antalet skattekronor i de särskilda kommunerna. Utredningen fortsätter:

Utredningen har vidare icke ansett det påkallat att inskränka länsstyrelsens prövningsrätt till allenast de fall, då kommunerna icke kunnat komma överens. Självfallet är att detta icke betager kommunerna rätten att träffa överenskommelse. Denna bör då regelmässigt bli vägledande för länsstyrelsens prövning. Men en överenskommelse allenast mellan några men icke alla kommuner beträffande vissa kostnader bör icke betaga länsstyrelsen rätten att pröva fördelningen av kostnaderna i deras helhet under hänsynstagande till alla på denna prövning inverkan omständigheter.

Rörande municipalsamhällellnas ställning föreskrives enligt utredningens förslag bland annat att den kommun ålagda skyldigheten att i avseende å civilförsvarsområde, till vilket kommun helt eller delvis hör, genom de kommunala organen lämna civilförsvarschefen erforderligt biträde i frågor rörande civilförsvaret, skall gälla även municipalsamhällets organ. Vidare föreskrives skyldighet för municipalsamhälle, att till förfogande för allmänna civilförsvaret inom civilförsvarsområdet ställa materiel, utrustning eller annan egendom, vilken är behöflig för civilförsvaret och vilken tillhör eller innehaves av municipalsamhället. Ytterligare är intagen en bestämmelse om bidragsskyldighet i vissa fall för municipalsamhälle. Slutligen föreskrives, att skyldigheten att sörja för att ekonomiska och materiella betingelser föreligga för upprätthållandet av civilförsvaret kan av länsstyrelsen förordnas skola beträffande viss del av municipalsamhällets verksamhet ankomma på samhället. I sådant fall skall i fråga om statsbidrag och fördelning av kostnader för municipalsamhället gälla detsamma som för kommun, varjämte stadgandena om civilförsvarsnämnd skola äga motsvarande tillämpning å municipalsamhället och municipalnämnden. I motiveringen härför anföres, att det ansetts lämpligt, att exempelvis ett municipalsamhälle med egen brandkår skulle kunna åläggas att anskaffa den ytterligare brandmateriel, som kunde erfordras för civilförsvarsändamål.

Slutligen må anmärkas, att enligt övergångsbestämmelse i utredningens lagförslag, där intagna bestämmelser om statsbidrag icke skola äga tillämpning beträffande materiel, utrustning eller annan egendom, som kommun eller municipalsamhälle anskaffat för civilförsvarsändamål före lagens ikraftträdande, för så vitt Kungl. Maj:t ej annorlunda förordnar.

För innehållet i yttrandena över utredningens förslag i nu angiven del redogöres å s. 189—191 i propositionen.

Föredragande statsrådet har i detta ämne anfört bland annat i huvudsak följande:

I likhet med såväl hemortsförsvarssakkunniga som civilförsvarsutredningen anser jag kommunerna böra i första hand ekonomiskt och materiellt svara för det allmänna civilförsvarets upprätthållande men samtidigt erhålla rätt till bidrag av statsmedel i viss omfattning. I det allmänna civilförsvarets åligganden ingå åtskilliga uppgifter av samma och liknande art som dem, vilka i fredstid handhas av kommunerna, varför det synes rationellt att den utvidgade verksamhet för dessa ändamål, som är erforderlig under krigsförhållanden, jämväl bedrives i kommunal regi. I likhet med civilförsvarsutredningen anser jag icke erforderligt, att särskilda kommunal-administrativa rättssubjekt i enlighet med hemortsförsvarssakkun-

nigas förslag tillskapas för ändamålet, utan torde skyldigheten böra åvila de borgerliga primärkommunerna såsom sådana, envar såvitt rör allmänna civilförsvaret inom kommunen. Den föreskrift, som civilförvarsutredningen härvid ifrågasatt, nämligen att inom varje av flera kommuner bestående civilförvarsområde den kommun, i vilken civilförvarschefen i krig komme att ha sin uppehållsort, skulle åläggas att förskjuta kostnaderna för sådana uppgifter, som avsåge civilförvarsområdet i dess helhet, torde innefatta den mest praktiska lösningen. Den har icke heller föranlett erinringar i remissyttrandena, varför jag tillstyrker densamma.

I upprätthållande av det allmänna civilförsvaret ingår även inrättande av allmänna skyddsrum ävensom av därtill hörande källarmursgenombrott. Lämpligen synes i lagtexten böra intagas uttrycklig erinran härom.

I ett par hänseenden anser jag mig emellertid böra ifrågasätta en utvidgning av kommunernas skyldigheter utöver vad civilförvarsutredningens förslag till civilförvarslag angiver. Enligt denna bestämmelse åligger det kommun att sörja för att ekonomiska och materiella betingelser föreligga för upprätthållandet av det *allmänna* civilförsvaret. Samtidigt framhålla de sakkunniga i motiveringen, att i kommun, där utbildning av civilförsvarets personal ej sker genom frivillig organisations försorg, kommunen bör vara skyldig att efter anmaning av civilförvarschefen föranstalta om att utbildningsverksamheten ordnas. Den utbildning utredningen närmast torde åsyfta är den grundläggande utbildningen för hemskyddspersonal. För egen del finner jag det med hänsyn till den för civilförsvarets effektivitet viktiga faktor som nämnda utbildning utgör icke tillrädligt att låta kommunerna vara fria från ansvar för densamma. Dock böra kommunerna äga rätt att med frivillig organisation, luftskyddsförening, sluta avtal om att utbildningen skall handhas av organisationen. Sådant avtal synes emellertid böra godkännas av länsstyrelsen, dels för att denna skall erhålla kontroll över att den luftskyddsförening, som skall övertaga ansvaret, verkligen är i stånd att tillfredsställande fullgöra den åtagna uppgiften, dels för att pröva den ersättning, som föreningen kan ha betingat sig. Har sådant avtal godkänts av länsstyrelsen, bör kommunen ha rätt till statsbidrag för dylik ersättning. Skyldigheten för kommunerna att svara för ifrågavarande utbildning torde böra komma till uttryck i lagtexten.

Såsom tidigare anförts böra kommunerna vidare svara för anordnande av källarmursgenombrott jämväl för enskilda skyddsrum. Även denna skyldighet bör komma till uttryck i lagtexten. — — —

Förslaget att i varje kommun skall finnas en civilförvarsnämnd finner jag mig böra tillstyrka. Emellertid torde den i förslaget till civilförvarslag lämnade möjligheten för landskommun att besluta, att kommunalnämnden tillika skall vara civilförvarsnämnd, böra gälla även för stad, såvitt avser drättselkammaren. Är staden eller landskommunen av viss storleksordning, bör tillsättande av särskild civilförvarsnämnd vara obligatoriskt såvida länsstyrelsen icke medger undantag. — — —

Vidkommande statsbidragsbestämmelserna finner jag de av civilförvarsutredningen föreslagna reglerna i stort sett lämpliga. Fullständig otvetydighet i fråga om bestämmelsernas innebörd torde knappast vara möjlig att ernå. Det är givet, att det kan vara svårt att bedöma, huruvida i visst fall en åtgärd är av social natur eller om i annat fall en kostnad är att hänföra till civilförsvarets administration. Det är dock att antaga, att en fast praxis tämligen snart kommer att utbildas, varför eventuella tolkningssvårigheter komma att göra sig gällande endast under ett tämligen kort övergångsskede.

Rätt till statsbidrag enligt huvudregeln bör uppenbarligen föreligga i fråga om kommuns kostnader för den grundläggande utbildningen för hemskyddspersonal och för källarmursgenombrott. — — —

Under remissbehandlingen har den övergångsbestämmelse påtalats, som av civilförvarsutredningen föreslagits beträffande statsbidragen. Jag anser emellertid bestämmelsen böra bibehållas. Då säkerhet icke finnes för att de av kommunerna för luftskydds- eller utrymningsändamål frivilligt gjorda anskaffningarna skett på mest ändamålsenliga sätt och alltså ej föranlett större kostnader än om anskaffningen skett efter anvisningar av statlig myndighet, bör någon *automatisk* rätt till statsbidrag icke tillkomma kommunerna för dylika fall. Givetvis vill jag härmed ej uttala annat än att en välvillig prövning bör ägnas bidragsansökningar från kommuner, vilka av intresse för luftskyddets, utrymningsorganisationens eller socialtjänstens effektivitet anvisat medel till åtgärder, vilka enligt gällande lagstiftning ej kunnat åläggas dem att ombesörja. Ju närmare i tiden medelsanvisningen skett desto större skäl föreligga att antaga, att kommunens medelsanvisning gjorts under förväntan om gottgörelse av statsbidrag enligt de regler, som framdeles komme att fastställas. Någon övervältring på statsverket av utgifter, som ligga flera år tillbaka i tiden, bör däremot det Konungen i övergångsbestämmelserna givna bemyndigandet ej giva anledning till.

Utskottet.

Liksom föredragande statsrådet anser utskottet, att kommunerna böra vara i första hand ansvariga för det allmänna civilförsvarets upprätthållande samt för det särskilda civilförsvaret i de i förslaget angivna hänseendena. Mot de föreslagna reglerna om omfattningen av denna skyldighet och om kommunernas rätt till statsbidrag samt därmed sammanhängande bestämmelser har utskottet i stort sett icke något att erinra. Till vissa detaljfrågor, där utskottet hyser mot förslaget avvikande mening eller eljest funnit särskilt yttrande erforderligt, återkommer utskottet vid sin granskning av de olika paragraferna i civilförvarslagen. I samband därmed behandlas även vad i nu förevarande hänseende anförts i de likalydande motionerna I: 340 av herr Olof Carlsson m. fl. och II: 538 av herr Andersson i Malmö m. fl.

Fastighetsägarna och civilförsvaret, m. m.

(52—75 §§.)

En redogörelse för gällande bestämmelser i förevarande avseende lämnas i propositionen å s. 194—195. För innehållet i hemortsförsvarsakkunnigas förslag härutinnan samt för de över detta förslag avgivna yttrandena redogöres å s. 195—203. Motsvarande redogörelser för ett av bevakningsutredningen avgivet förslag till lag om särskilda skyddsåtgärder för vissa anläggningar jämte tillämpningskungörelse och för de vid remissbehandlingen därav framkomna yttrandena återfinnas å s. 203—210. Slutligen redogöres å s. 211—215 för civilförvarsutredningens förslag jämte däröver avgivna yttranden. Utskottet hänvisar till sålunda lämnade redogörelser. Här må endast beträffande bevakningsutredningens lagförslag — fogat såsom bilaga till propositionen — följande i korthet anmärkas. Med den föreslagna lagen avses sådana åtgärder vid anläggningar av väsentlig betydelse för försvaret eller folkförsörjningen, vilka ha till ändamål att skydda anläggningarna mot spioneri eller sabotage. Lagen äger dock icke tillämpning å militära anläggningar eller å anläggningar, som avses i kraftverksskyddslagen

(1 §). — De anläggningar, som avses i lagen, skola upptagas i en plan, upprättad i den ordning Konungen bestämmer (2 §). I kungörelsen stadgas härom, att planen skall fastställas av chefen för försvarsstaben efter förslag av bevakningsinspektören, som därvid i erforderlig utsträckning har att samråda med myndigheter och enskilda sammanslutningar, vilkas verksamhet äger samband med planläggningen. — Anläggning, som avses i lagen, skall utföras på ett med hänsyn till förhållandena i varje särskilt fall ur skyddssynpunkt lämpligt sätt. Detsamma skall gälla ombyggnad, ändring eller utvidgning av sådan anläggning (3 §). — Ägare av befintlig, i lagen avsedd anläggning är pliktig att, i den mån det ej tidigare skett, med avseende å anläggningen och driften vid densamma vidtaga erforderliga åtgärder för att förhindra spioneri och sabotage. Han skall sålunda bland annat ombesörja nödig bevakning och inhägnad av anläggningen, erforderlig förstärkning av anläggningens skydd mot skada genom brand eller explosion, erforderligt förrådsrum av lämplig beskaffenhet samt vidtaga åtgärder för snabbt avhjälpande av driftavbrott. Nyttjas anläggningen av annan än ägaren, är nyttjanderättshavaren pliktig att i ägarens ställe vidtaga sådana åtgärder, som med hänsyn till deras art och förhållandena i övrigt böra ankomma på nyttjanderättshavaren. I ägarens eller nyttjanderättshavarens förpliktelser ingår även att anskaffa erforderlig utrustning åt annan bevakningspersonal än polis- eller militärpersonal (4 §).

Föredragande statsrådet har i ämnet anført i huvudsak följande:

Civildförsvaret måste med nödvändighet vara starkt decentraliserat även inom civilförvarsområdena, och civilförsvarets effektivitet är ofta helt beroende av att vid de särskilda skyddsobjekten, främst anläggningar och byggnader av olika slag, särskilda åtgärder äro vidtagna för skyddet av därvarande personer och egendom. De för de särskilda skyddsobjekten organiserade industri- luftskydden — enligt civilförvarsutredningens terminologi verkskydden — och hemskydden ha under utvecklingens gång kommit att spela en allt viktigare roll för luftskyddets samlade effektivitet. De bestämmelser, som för närvarande reglera frågan vem som skall vara ansvarig för dessa åtgärder måste emellertid betecknas såsom bristfälliga. Det synes naturligt att som princip knyta skyldigheten att svara för åtgärderna till ägarna av respektive anläggningar och byggnader. Jag finner därför, att den av såväl hemorts- försvarssakkunniga som civilförvarsutredningen föreslagna principen, att ägare av anläggningar och byggnader skola vara skyldiga att svara för uppehållandet av verkskydd och hemskydd ävensom för sådana särskilda anordningar, som erfordras för skyddet av anläggningarna och byggnaderna och därvarande personer och egendom, bör vara vägledande vid bestämmandet i särskilda fall av ansvaret för olika åtgärders vidtagande.

I åtskilliga fall måste gemensamt verkskydd eller hemskydd upprättas för flera anläggningar eller byggnader med olika ägare. I allmänhet torde dessa förhållanden kunna ordnas av de lokala civilförvarsmyndigheterna genom frivilliga överenskommelser mellan de därav berörda. Möjlighet synes dock böra förefinnas för länsstyrelse att förordna om bildande av gemensamt verkskydd eller hemskydd.

Från den nyss angivna huvudregeln om ansvaret för uppehållande av verkskydd och hemskydd måste vissa undantag göras. Jag har redan

i föregående avdelning förordad, att det allmänna — kommunerna med bidrag av statsmedel — skall svara för den utbildning av personal, som erfordras för hemskyddens verksamhet. Då emellertid ersättning icke torde böra utgå till personalen vare sig för deltagande i dylik utbildning eller för tjänstgöring i hemskydd, kommer denna tunga i själva verket att till stor del drabba den enskilde. Vidare anser jag, i likhet med civilförsvarsutredningen, att om byggnad i sin helhet upplåtits med nyttjanderätt förpliktelserna i fråga om verkskydds och hemskydds upprätthållande — vad angår kontrakt för två år eller därutöver helt och eljest i viss utsträckning — böra åvila nyttjanderättshavaren i stället för ägaren. Slutligen bör skyldigheten att genomföra sådana skydds- och reservanordningar, som erfordras för säkerställande av driften vid industriell verksamhet, åvila den, som driver den verksamhet, varom fråga är, även om denne icke är ägare av anläggningen eller byggnaden.

I likhet med såväl hemortsförsvarssakkunniga som civilförsvarsutredningen anser jag arbetsgivare principiellt böra vara pliktig att utgiva ersättning till i hans tjänst anställda för tjänstgöring i verkskydd, som är organiserat för anläggning eller byggnad, vilken helt eller delvis innehaves av arbetsgivaren. I hemortsförsvarssakkunnigas förslag förutsattes, att särskilda föreskrifter skulle utfärdas angående grunderna för sådan ersättning. Civilförsvarsutredningen däremot — närmast med anledning av remissuttalanden av svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund — förmenar, att det borde överlämnas åt arbetsgivare och arbetare att fritt avtala om dessa grunder. Landsorganisationen genmäler mot utredningens förslag, att det vore fråga om tjänsteplikt, varför ersättningen borde författningsmässigt regleras. Jag delar i denna fråga närmast hemortsförsvarssakkunnigas och landsorganisationens ståndpunkt. Personalen kan icke vägra att ställa sig till förfogande, och då synas även de grunder, efter vilka utgående ersättning skall bestämmas, böra regleras genom allmänna föreskrifter. Här till kommer, att enligt min åsikt ifrågavarande personal, liksom annan civilförsvarspersonal, bör i viss utsträckning vara skyldig att utan ersättning å fritid ställa sig till förfogande för utbildning och övning. Med den formulering hithörande stadgande i civilförsvarsutredningens förslag (57 §) erhållit, torde arbetsgivare lagligen icke kunna vägra anställd ersättning i sådant fall. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma grunderna härför.

Vad beträffar mörklägningsmaterielen ha från fastighetsägarhåll invändningar rests mot förslaget, att skyldighet att anskaffa sådan materiel skulle åläggas fastighetsägarna. På denna punkt finner jag mig böra intaga samma ståndpunkt som civilförsvarsutredningen. Som skäl härför vill jag framhålla, att mörklägningsmaterielen i största möjliga utsträckning bör bestå av träfiberplattor eller dylikt, så att den tillika kan tjäna som fönsterersättningsmateriel. Då denna materiel bör anpassas efter förhållandena i den byggnad, varom fråga är, synes den böra betraktas som tillbehör till densamma. Förslaget att hyresgästerna skulle åläggas anskaffa mörklägningsmateriel är praktiskt mindre lämpligt ur den synpunkten att det förutsätter, att vid byte av hyresgäst uppgörelse träffas mellan den tillträdande och avträdande om övertagande av materielen. För att emellertid i någon mån mildra skyldigheterna för ägarna till redan befintliga fastigheter föreslås en övergångsbestämmelse av innebörd, att om anläggning eller byggnad vid tiden för denna lags ikraftträdande helt eller delvis innehaves med nyttjanderätt skyldigheten att vidtaga nödiga anordningar för anläggningens eller byggnadens mörklägning i stället skall åvila innehavaren, så länge nyttjanderättsförhållandet består, varvid fastighetsägaren dock skall vara skyldig att

när hyresförhållandet upphör inlösa mörklägningsmaterielen med belopp som, där parterna icke kunna komma överens, fastställas av länsstyrelsen.

Att, såsom luftskyddschefen i Göteborg påyrkat, i lagen meddela särskilda föreskrifter om mörklägning av fordon torde icke vara erforderligt. I lagen torde böra intagas bestämmelse, som giver Kungl. Maj:t rätt att utfärda särskilda föreskrifter bland annat rörande mörklägning under civilförvarsberedskap. I samband härmed torde även föreskrifter om mörklägning av fordon kunna meddelas.

Beträffande frågan om åtgärder mot spioneri och sabotage må följande framhållas. Det är uppenbart, att i ett stort antal fall samma åtgärd kan tjäna till skydd såväl mot spioneri och sabotage som mot verkningar av flyganfall, artilleribeskjutning och dylikt. Med hänsyn härtill är det naturligt, att hithörande åtgärder i största möjliga utsträckning samordnas. Samma myndigheter böra alltså ha bestämmanderätten rörande omfattningen av åtgärderna i såväl det ena som det andra hänseendet. Det synes lämpligt att jämväl denna uppgift anförtros åt civilförsvaret, och att bestämmelserna här-om införas i civilförvarslagen.

Bevakningsutredningen föreslår — efter mönster av kraftverksskyddslagen — ett stadgande av innehåll, att anläggning av väsentlig betydelse för försvaret eller folkförsörjningen skall utföras på ett med hänsyn till förhållandena i varje särskilt fall ur skyddssynpunkt lämpligt sätt, och att motsvarande skyldighet skall föreligga vid ombyggnad, ändring eller utvidgning av sådan anläggning. Någon motsvarighet härtill finnes icke i civilförvarsutredningens förslag.

Med ifrågavarande stadgande i kraftverksskyddslagen har — såsom av förarbetena till lagen framgår — åsyftats att få till stånd, att vattenkraftstationerna i terrängen förläggas på sådant sätt att största möjliga skydd mot luftanfall och sabotage erhålles. Vattenkraftstationerna borde sålunda förläggas så, att de icke lätt kunde upptäckas från luften, och på tillräckligt avstånd från andra anfallsmål. De borde ej ligga intill allmän väg och byggnadsenheterna borde vara spridda, så att ej flera delar skadades samtidigt. Terrängens skyddande egenskaper borde utnyttjas. Men stadgandet tar sikte även på kraftstationsbyggnadernas konstruktion. Byggnadskonstruktionerna borde sålunda göras brandsäkra och så kraftiga att de kunde motstå splitter och smärre bomber. Fönster och dörrar borde göras små och placeras så, att skadegörelse å maskineriet förhindrades.

Jag anser väl, att berörda stadgande beträffande kraftverksanläggningar är motiverat. Däremot synes det icke nödvändigt att föreslå motsvarande stadgande för andra industrianläggningar. Skälen härtill äro flera. I fråga om kraftverksanläggningar synas regelmässigt möjligheter finnas för vederbörande att utan alltför stort inkräktande på andra synpunkter tillgodose de uppställda kraven på anläggningens läge. Så läser dock allenast undantagsvis bliva fallet med andra industrianläggningar, som i regel uppföras i tätbebyggda orter, och vilkas läge måste bestämmas under väsentligt hänsynstagande till andra faktorer, däribland vikten av goda transportmöjligheter. I en tätbebyggd ort torde också valfriheten i fråga om anläggningens läge faktiskt vara tämligen begränsad. Detta utesluter givetvis icke, att största möjliga hänsyn bör tagas till skyddssynpunkter vid en industrianläggnings uppförande, men jag anser mig icke kunna föreslå, att obetingat företräde åt dessa synpunkter gives genom ett lagstadgande. Annorlunda ligger saken givetvis till i fråga om åtgärder mot den städse aktuella brandfaran; åtgärder i nämnda avseende äro emellertid avsedda att regleras genom byggnadsstadgan. Äro de tekniska eller ekonomiska krav, vilka stå emot skyddssynpunkterna, icke av mera väsentlig

betydelse, torde vederbörande företagare utan stöd av uttrycklig lagbestämmelse vara villiga tillgodose skyddssynpunkterna.

Däremot anser jag bestämmelse motsvarande 4 § bevakningsutredningens förslag böra inarbetas i civilförsvarslagen. Lagtekniskt sett torde detta lämpligast ske genom att bestämmelsen sammanföres med stadgandet om åtgärder till skyddande av driften vid viktiga industriella anläggningar (67 § civilförsvarsutredningens förslag). I sistnämnda bestämmelse föreligger visserligen den skillnaden i förhållande till 4 § bevakningsutredningens förslag, att enligt bevakningsutredningen skyldigheten principiellt skulle åvila fastighetsägaren, medan den jämlikt civilförsvarsutredningen skulle åvila den som driver verksamheten, även om han icke är fastighetsägare. Enär skyddsåtgärder mot spioneri och sabotage — utom i de fall, då de lämpligen kunna vidtagas i samband med en anläggnings utförande — regelmässigt icke behöva företagas under normala fredsförhållanden utan först vid ett skärpt läge, ligger det enligt min mening närmast till hands, att skyddsåtgärdernas utförande åvilar den, som i det skärpta läget driver verksamheten. I princip är det verksamhetens fortsatta utövande, som skall skyddas, och icke i och för sig själva anläggningen. I särskilda fall bör dock länsstyrelsen kunna förordna, att skyldigheten skall åvila ägaren.

I ett annat hänseende torde jämkning böra göras i civilförsvarsutredningens förslag till överensstämmelse med bevakningsutredningens, nämligen så tillvida, att ifrågavarande bestämmelse bör gälla allenast industriell eller annan verksamhet, som är av betydelse för försvaret eller folkförsörjningen, däremot icke sådan verksamhet, som eljest är av betydelse för det allmänna. Civilförsvarsutredningens formulering torde möjligen kunna bliva föremål för en alltför extensiv tolkning.

Tillsynen över ifrågavarande åtgärder bör åvila civilförsvarsorganen, och det bör tillkomma civilförsvarsstyrelsen, i vilken bevakningsinspektören bör ingå, att utfärda anvisningar rörande åtgärderna. Till de organisatoriska anordningar, som härav kunna föranledas, har jag för avsikt att återkomma i samband med anslagsäskandena till civilförsvaret.

Mot vad civilförsvarsutredningens förslag i övrigt innehåller i fråga om skyldighet för ägare eller innehavare av anläggning, byggnad eller annan egendom att vidtaga eller tåla åtgärder har jag i stort sett intet annat att erinra än att jag i likhet med överbefälhavaren anser ägare eller innehavare av egendom, som skall förstöras, böra vara skyldig att verkställa förstöringen eller medverka vid densammes genomförande jämväl på anmodan av militär myndighet.

Föredragande statsrådet berör härefter frågan huruvida ägare och innehavare av egendom jämväl borde bära de ekonomiska konsekvenserna av de åtgärder, de ålagts att vidtaga eller tåla, och anför till en början, att fastighetsägare i vissa i förslaget angivna fall bör få ersättning av nyttjanderätts-havare. Statsrådet fortsätter:

Vidare ha såväl hemortsförsvarsakkunniga som civilförsvarsutredningen ansett skäligt, att ägare och innehavare av egendom skall äga rätt att i vissa fall uppbära ersättning av statsmedel för kostnad eller skada, som åsamkats honom genom åtgärd för civilförsvarsändamål. Vad civilförsvarsutredningen härutinnan föreslagit beträffande undanförsel och förstöring föranleder icke någon erinran från min sida.

Däremot anser jag rätten till ersättning av statsmedel för kostnad och skada, som ägare eller innehavare av egendom åsamkas till följd av skyldighet

att tåla och vidtaga åtgärder med civilförsvarssyfte, böra erhålla annan utformning än civilförsvarsutredningen föreslagit. Rätten i fråga synes, såvitt angår de kategorier av åtgärder, som rätten skall avse, böra något utvidgas i förhållande till civilförsvarsutredningens förslag, dock med begränsning till sådana fall, då för skyldighetens inträde erfordras särskilt åläggande av Kungl. Maj:t eller civilförsvarsmyndighet med stöd av viss bestämmelse i civilförsvarslagen. De ersättningsberättigade fallen böra enligt min mening vara följande, nämligen *dels* när Kungl. Maj:t meddelat särskilda strängare föreskrifter i fråga om enskilt skyddsrumms beskaffenhet, *dels* då länsstyrelsen meddelat den, som driver industriell eller annan verksamhet av betydelse för försvaret eller folkförsörjningen, åläggande att vidtaga åtgärder för säkerställande av driften och förebyggande av skada eller för skydd mot spioneri eller sabotage, *dels* då länsstyrelsen eller civilförsvarschefen ålagt ägare eller innehavare av egendom att tåla eller vidtaga maskeringsåtgärd *och dels* då länsstyrelsen förordnat om skyldighet för ägare eller innehavare av egendom att tåla eller vidtaga i lagen icke särskilt omfördäld åtgärd, vilken prövas oundgänglig för tillgodoseende av ändamål, som civilförsvaret har att besörja. Ersättning synes böra utgå efter vad som finnes skäligt. Vid bedömande härav måste hänsyn tagas till det intresse ägaren eller innehavaren kan ha av åtgärdens vidtagande. Avser åtgärden väsentligen ändamål, som icke direkt anknyter till skyddet av den egendom, varom fråga är, bör full ersättning för kostnad eller skada utgå, blott kostnaden eller skadan har sådan omfattning, att den ej kan betraktas som ringa. I motsatt fall bör vid ersättningsbeloppets bestämmande hänsyn tagas till nyttan av åtgärden på sådant sätt, att ersättning utgår endast i den mån kostnaden eller skadan överstiger vad med hänsyn härtill ägaren eller innehavaren skäligen kan anses böra vidkännas.

Mot vad föredragande statsrådet här anført har utskottet ej annat att erinra än att utskottet — såsom i detaljgranskningen av de föreslagna bestämmelserna i förslaget till civilförsvarslag närmare utvecklas — ej anser sig kunna tillstyrka den föreslagna övergångsbestämmelsen i fråga om fastighetsägares skyldighet att svara för anskaffande av mörklägningsmateriel.

Utskottet.

Utskottet övergår härefter till granskning av de särskilda bestämmelserna i civilförsvarslagen, därvid endast de bestämmelser behandlas, i vilka utskottet föreslår ändringar i Kungl. Maj:ts förslag eller yttrande från utskottets sida eljest funnits påkallat. Därefter behandlar utskottet övriga framlagda författningsförslag.

Förslaget till civilförsvarslag.

6 §.

Denna paragraf upptager i sitt tredje stycke ett stadgande av innehåll, att befattningshavare vid polis- och brandväsendet skola vara skyldiga mottaga uppdrag att vara civilförsvarschef eller ställföreträdare för sådan.

Utskottet finner det synnerligen angeläget att till civilförsvarschefer utses endast de som äro lämpliga för uppdraget. Då sådana personer främst torde vara att söka i kretsen av polis- och brandbefälet, synes ifrågavarande

stadgande vara ägnat att underlätta rekryteringen. För utseende av polischefen till civilförsvarschef talar starkt den ställning denne intager i samhället, något som gör att polischefen bör i första hand ifrågakomma, därest han ej befinnes olämplig eller icke kan med sin tjänst förena uppdraget att vara civilförsvarschef. — Med befattningshavare vid brandväsendet torde i detta sammanhang böra förstås allenast den som innehar *tjänst* vid brandväsendet men icke den som erhållit kommunalt förtroendeuppdrag däri.

8 §.

I denna paragraf stadgas, att civilförsvaret må, till avvärjande av betydande skada och enligt grunder, som Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, civilförsvarsstyrelsen bestämmer, under högsta civilförsvarsberedskap tagas i anspråk för uppgifter, som ej röra det egna civilförvarsområdet eller den egna byggnaden eller anläggningen.

I bestämmelser, som utfärdas med stöd av denna paragraf, torde böra fastslås den enligt utskottets uppfattning självklara principen, att verkskydden och hemskydden böra i största möjliga utsträckning tjäna varandra till inbördes hjälp.

10 §.

I förevarande paragraf stadgas, att grundläggande bestämmelser rörande civilförsvarets omfattning och beskaffenhet inom varje civilförvarsområde skola upptagas i en organisationsplan, samt att sådan plan samt ändring däri skall fastställas av länsstyrelsen.

Beträffande de uppgifter sådan organisationsplan avses skola innehålla tillåter sig utskottet hänvisa till s. 235 i propositionen.

I fråga om förfarandet vid organisationsplans upprättande och fastställande anför civilförvarsutredningen, att förslag till sådan plan bör upprättas av civilförvarschefen efter samråd med vederbörande civilförvarsnämnd. Förslaget bör därefter granskas och fastställas av länsstyrelsen, därvid väsentlig avvikelse från förslaget icke får göras utan att civilförvarschefen och civilförvarsnämnden fått tillfälle att yttra sig. Även då fråga om ändring av fastställd organisationsplan uppkommer skola civilförvarschefen och civilförvarsnämnden beredas tillfälle att yttra sig.

Föredragande statsrådet har funnit vad sålunda av civilförvarsutredningen anförts icke föranleda erinran från hans sida men framhåller, att då det här gäller frågor, som kunna vara av stor ekonomisk betydelse för kommunerna, dessas beslutande organ vid organisationsplanernas första uppgörande och sedermera, när det utan olägenhet kan ske, böra erhålla tillfälle att yttra sig över planer och ändringar däruti.

I motionerna I: 340 och II: 538 ha invändningar rests mot den föreslagna ordningen för organisationsplanernas uppgörande och fastställande huvudsakligen på den grund att därigenom omotiverat intrång gjordes i den kommunala självstyrelsen.

Utskottet — som vill understryka vikten av civilförvarsnämndernas medverkan vid organisationsplanernas uppgörande — finner det visserligen vara

ett berättigat kommunalt intresse, att kommunernas beslutande organ åtminstone få tillfälle att yttra sig om organisationsplanerna, som ju bli avgörande för omfånget av deras ekonomiska förpliktelser i avseende å civilförsvaret. Häremot måste dock vägas det icke mindre viktiga intresset av att vissa åtgärder och anordningar i civilförsvaret icke bringas till allmän kännedom på det sätt som skulle ske om organisationsplanerna förelades de beslutande kommunala organen. Olämpligheten av att offentliggöra exempelvis belägenheten av civilförsvarets ledningscentraler, antal och storlek av förband och avdelningar inom allmänna civilförsvaret och deras utrustning och materiel, vissa skyddsrumms belägenhet och kapacitet samt platsen för alarmeringsanordningar, radioanläggningar och observationsplatser torde ligga i öppen dag. I dessa fall måste sekretessynpunkten givas obetingat företräde. I åter andra fall torde vådan av ett offentliggörande vara så ringa, att kommunens intresse bör givas företräde. Vissa anordningar och åtgärder torde även vara av den beskaffenhet att de över huvud taget icke kunna undandragas från offentlig kännedom. Att underställa kommunernas beslutande organ frågor om krets- och distriktsindelningar, om de tjänstegrenar som skola vara företrädde inom civilförvarsområdet, om de områden, för vilka hemskydd och verkskydd skola vara organiserade, om belägenheten av branddammar m. m. torde sålunda icke möta något hinder. Utskottet, som förutsätter, att de beslutande kommunala organen få tillfälle att yttra sig över organisationsplanerna i alla delar beträffande vilka hinder däremot ej möter av förut anförda skäl, finner sig icke kunna tillstyrka någon ändring i det föreslagna sättet för organisationsplanernas upprättande och fastställande.

11 §.

I första stycket i denna paragraf föreslås ett stadgande av innehåll, att i riket boende svensk medborgare skall från och med det kalenderår, varunder han fyller femton år till och med det kalenderår, varunder han fyller sextiofem år, vara skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring i civilförsvaret som hans kroppskrafter och hälsotillstånd medgiva (*civilförvarsplikt*).

Utskottet utgår ifrån att vid tillämpningen av detta stadgande civilförvarsplikt icke utkräves av den, som av laga förfall är förhindrad att tjänstgöra i civilförsvaret. Utskottet anser vidare den undre åldersgränsen vara alltför låg. I realiteten innebär nämligen stadgandet i denna del att till och med fjortonåringar skola vara skyldiga att tjänstgöra i civilförsvaret. Visserligen anser utskottet åtskilliga uppgifter inom civilförsvaret, exempelvis ordonnanstjänst, vara av den art, att de mycket väl kunna fyllas av fjortonåringar, vilka också i allmänhet torde vara villiga att utföra sådan tjänst. Det oaktat anser utskottet en laglig plikt att tjänstgöra i civilförsvaret icke böra åläggas så unga personer. Utskottet föreslår därför att skyldighet att tjänstgöra i civilförsvaret skall inträda för svensk medborgare i riket från och med det kalenderår under vilket han fyller sexton år.

I andra stycket stadgas, att Kungl. Maj:t skall äga förordna, att civilförvarsplikt skall tillämpas jämväl på utlänning här i riket. Utskottet förutsätter,

att vid tillämpningen av detta stadgande kontrollåtgärder vidtagas, som förhindra att opålitliga element tilldelas uppgifter av den art, för vilka fordras absolut pålitlighet.

12 §.

De i denna paragrafs första stycke föreslagna reglerna innebära följande. Civilförsvarsplikt skall fullgöras i den omfattning, som är nödig med hänsyn till pågående eller befarad fientlig verksamhet samt till behovet av utbildning och övning i civilförsvarstjänst. Är civilförsvarsberedskap icke anbefalld inom någon del av riket, skall civilförsvarspliktig dock icke kunna tagas i anspråk för annat ändamål än utbildning och övning, ej heller under längre tid för varje kalenderår än sextio timmar.

Utskottet delar föredragande statsrådets mening, att någon maximering av tjänstgöringsskyldigheten under civilförsvarsberedskap, d. v. s. under krig eller krigsfara, icke kan ske.

För bedömande av frågan huruvida det för tjänstgöringen under fredstid stadgade maximum kan anses vara lämpligt avvägt har utskottet från luftskyddsinspektionen inhämtat upplysningar om vilken utbildningstid, som för närvarande tillämpas för personal inom olika tjänstegrener av allmänna luftskyddet. Enligt dessa upplysningar utgör utbildningstidens längd exempelvis inom sjukvårdstjänstegrener 36 timmar för kvinnliga och 24 timmar för manliga sjukvårdssamariter, inom röjnings- och räddningstjänstegrener cirka 28 timmar och inom gasskyddstjänstegrener 17 timmar, vilken sistnämnda utbildningstid befunnits vara alltför kort, varför man övervägt att höja den till åtminstone 25 timmar. Över huvud hyser man inom luftskyddsinspektionen den uppfattningen, att utbildningen icke inom någon tjänstegren av allmänna luftskyddet behöver räcka mer än 36 timmar men icke heller kan avsevärt understiga nämnda tidrymd. Om sålunda fråga vore allenast om utbildning skulle en tjänstgöringstid om maximalt 36 timmar i allmänna civilförsvaret kunna ifrågasättas. Men enbart utbildning är icke tillfyllest för att göra vederbörande skickade att intaga sina platser i det allmänna civilförsvaret. Även övning erfordras. Dessa övningar torde mången gång för att bli av verkligt värde behöva utsträckas till ett eller flera dygn. Rent teoretiskt vore det väl i och för sig tänkbart att under ett år anordnades utbildning, varefter under ett följande år resultatet av utbildningen befästes genom en övning om något dygn. I praktiken torde det emellertid ej vara möjligt att hålla sig till en sådan uppdelning. Det torde sålunda icke kunna förutsättas att en ändamålsenlig planläggning av utbildnings- och övningsverksamheten inom olika civilförsvarsområden medger en strikt uppdelning på särskilda kalenderår utan fastmera nödvändiggör att utbildningen och efterföljande övning kan, då så befinnes lämpligt, förläggas till samma kalenderår.

Utskottet finner därför övervägande skäl tala för att det föreslagna maximum, 60 timmar, bibehålles för det allmänna civilförsvarets personalkader, därvid utskottet dock finner angeläget uttala, att detta maximum under en ut-

präglad fredsperiod icke synes böra i allmänhet ens tillnärmelsevis uttagas. Utskottet avser härmed, att bibragt utbildning givetvis icke behöver upprepas i någon större utsträckning, ävensom att större övningar ej heller behöva företagas varje år. I detta sammanhang vill utskottet understryka ett av civilförvarsutredningen gjort uttalande, att övningsprogrammen böra planläggas så, att oaktasam misshushållning med den deltagande personalens arbets- eller fritid undvikas, att, enligt vad erfarenheten utvisat, »stabsövningar» i form av krigsspel äro av största värde för trimning av organisationsapparaten och uppenbarande av brister i dess funktionsduglighet, samt att såväl centralt som i länsinstansen bör utövas en planläggande och kontrollerande verksamhet i båda dessa hänseenden.

Samma maximum synes också böra stadgas för ledande personal inom verksskydd och hemsskydd, d. v. s. huvudsakligen verksskydds- och hemsskyddsledare samt tjänstegrenschefer vid verksskydd. Då denna ledande personal torde böra jämte det allmänna civilförvarets personalkader inskrivas i civilförsvaret — endast undantagsvis synes inskrivning av annan personal i verksskydd och hemsskydd böra ifrågakomma — synes en maximal tjänstgöringstid om sextio timmar böra föreskrivas för personal, som är inskriven i civilförsvaret.

Vad åter beträffar andra civilförvarspliktiga än sådana som inskrivits, framstår ett maximum av sextio timmar såsom alltför högt. Utskottet vill i detta sammanhang åberopa ett uttalande av civilförvarsutredningen. I detta uttalande anför utredningen, att vid den grundläggande utbildningen, som varje civilförvarspliktig bör erhålla, särskilt avseende fästes vid brandförsvaret samt att det för den grundläggande utbildningen vore tillräckligt om den civilförvarspliktige ägnade sin fritid under två eller tre kvällar däråt. I detta uttalande vill utskottet instämma. Givetvis erfordras även övningar i viss utsträckning för alla civilförvarspliktiga. Emellertid anser utskottet att dessa övningar icke behöva sträckas över sådan tid att ett maximum av sextio timmar någonsin måste uttagas. Utskottet anser fastmera att ett maximum av trettio timmar är fullt tillräckligt.

Vid bedömandet av den utbildnings- och övningstid, som bör ifrågakomma inom ramen för medgivet maximum, utövar givetvis även civilförvarsområdets karaktär ett visst inflytande. I tätbebyggda samhällen torde sålunda oftast större utrymme finnas för utbildning och övning än på den egentliga landsbygden. Emellertid kan utskottet icke dela föredragande statsrådets uppfattning att någon generellt tillämplig skillnad i detta avseende kan göras mellan å ena sidan den egentliga landsbygden och å andra sidan städer och andra samhällen. Enligt utskottets mening måste förhållandena i varje särskilt fall bliva avgörande. Och det är ingalunda uteslutet att även på den egentliga landsbygden ett visst mått av utbildning och övning erfordras utöver den grundläggande utbildningen. Det må blott antydvas, att det krigsmässiga skogsbrandförsvaret tarvar utbildning och övning av personal, samt att i civilförsvaret skall ingå jämväl andra uppgifter än att bereda skydd mot verkningarna av luftanfall, såsom undanförsel och förstöring m. m.

13 §.

I denna paragraf fastslås att tjänstgöring vid krigsmakten äger företräde framför tjänstgöring i civilförsvaret. Tjänstgöring i civilförsvaret må sålunda enligt den föreslagna lydelsen av paragrafen icke utan tillstånd av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av överbefälhavaren åläggas någon å sådan tid, att han därigenom hindras fullgöra honom på grund av värnplikt eller eljest åvilande skyldighet att tjänstgöra vid krigsmakten.

I motionerna I: 341 och II: 537 har yrkats att i paragrafen måtte införas ett andra stycke av följande lydelse: Där sådant tillstånd, som nu sagts, ej meddelats, må under krig ävensom eljest, då Konungen utfärdat befallning att hemvärdet skall hållas i beredskap, hemvärnsman, som ej är inskriven enligt 17 §, icke utan medgivande av hemvärnsområdesbefälhavare eller försvarsområdesbefälhavare åläggas att fullgöra tjänstgöring inom civilförsvaret.

Utskottet anser sig icke kunna förorda att en bestämmelse av denna art intages i lagtexten. Genom instruktioner eller anvisningar synes emellertid böra fastslås att hemvärnsmän icke må åläggas tjänstgöring i civilförsvaret på sådant sätt att hemvärdet icke kan samlas för att fullgöra sina egentliga uppgifter. Då beredskap är anbefalld för hemvärdet måste uppenbarligen tillses att hemvärnsman icke ålägges sådan tjänstgöring i civilförsvaret, att han icke kan nås av kallelse till tjänstgöring i hemvärdet. Anledning att ålägga en hemvärnsman sådan tjänstgöring torde också sällan föreligga, då en hemvärnsman i regel icke bör inskrivas för tjänstgöring i allmänna civilförsvaret. Liknande instruktioner och anvisningar kunna vara erforderliga även för andra krigsfrivilliga. — Utskottet föreslår, att tjänstgöring i hemvärdet i paragrafen uttryckligen angives gå före tjänstgöring i civilförsvaret.

Vad nu sagts har avseende å enskilda hemvärnsmäns tjänstgöring i civilförsvaret. Då hemvärdet ställer trupp till civilförsvarets förfogande för viss tjänstgöring bör uppenbarligen liksom eljest i fråga om militär trupp tillgå så, att personalen uppträder i slutna enheter och under eget befäl.

14 §.

I denna paragraf stadgas, att Konungen skall äga meddela bestämmelser om befrielse från fullgörande av civilförsvarsplikt.

Utskottet finner det själfallet, att någon befrielse från *all* civilförsvarsplikt icke kan ifrågakomma i någon större utsträckning. Sålunda torde från tjänstgöringsskyldigheten i hemskydd — vilken i princip bör åvila alla dem, som vistas i fastigheten under de tider, då tjänstgöringsbehov föreligger — icke kunna undantagas andra än exempelvis de som vårda småbarn, sjuka eller andra, vilka ej kunna undvara tillsyn, samt möjligen personer som ha särskilt krävande och för landet betydelsefulla ordinarie arbetsuppgifter. Tjänstgöringstiden i hemskydd bör regelmässigt icke utsträckas så, att icke vederbörande kan sköta sitt ordinarie arbete. Om det i en svår situation skulle visa sig nödvändigt att utsträcka tjänstgöringstiden härutöver, bör tillses, att viktigt arbete ej eftersättes. Det torde för att

nämna blott ett par exempel ligga i öppen dag, att en sjöman icke genom tjänstgöringen i hemskydd får förhindras att medfölja det fartyg han påmönstrat, samt att kommunikationsverkens personal måste kunna fullgöra sina betydelsefulla uppgifter. Åtskilliga andra exempel finnas, men utskottet, som förutsätter att dessa frågor bliva administrativt reglerade under hänsynstagande till vad utskottet ovan anfört, anser sig icke kunna verkställa någon ens tillnärmelsevis uttömmande uppräknin g.

Skyldigheten att tjänstgöra i verkskydd torde i princip böra regleras efter samma grunder som beträffande hemskydden.

Vad åter beträffar det allmänna civilförsvaret synes uppenbart, att befrielse från skyldighet att över huvud tjänstgöra däri bör kunna meddelas i samma utsträckning som beträffande hemskydden och verkskydden. Å andra sidan synes det icke möjligt att utsträcka den generella befrielsen mycket mer därutöver. I en katastrofsituation torde sålunda allmänna civilförsvaret böra kunna förfoga över de civilförvarspliktiga på ungefär samma sätt som hemskydden och verkskydden. Däremot torde från skyldigheten att annat än tillfälligtvis tjänstgöra i allmänna civilförsvaret åtskilliga kategorier böra undantagas. Förut har redogjorts för civilförvarsutredningens av utskottet i princip tillstyrkta förslag om organiserandet av personaluttagningen till civilförsvaret. Detta uttagningsförfarande synes innebära garantier för att de civilförvarspliktiga icke utnyttjas i allmänna civilförsvaret i vidare mån än som är förenligt med arbetsmarknadens och den militära försvarsberedskapens krav. Enligt utskottets förmenande torde dock befrielse från sådan tjänstgöring i allmänna civilförsvaret, som icke är rent tillfällig, böra i den mån det är möjligt regleras genom allmänna föreskrifter, därvid icke blott arbetsmarknadens och den militära försvarsberedskapens intressen beaktas utan även nödvändigheten av att övriga samhällsfunktioner i nödig omfattning kunna upprätthållas. Åtskilliga befattningshavare i allmän eller enskild tjänst synas därför böra befrias från skyldighet att annat än i särskilt svåra situationer tjänstgöra i allmänna civilförsvaret.

17 §.

I denna paragraf givas vissa föreskrifter om inskrivning i civilförsvaret.

Utskottet föreslår i anslutning till vad utskottet tidigare anfört om personalrekryteringen att i denna paragraf intages ett stadgande om att inskrivning i första hand bör — med vissa undantag — ske av dem som frivilligt anmäla sig därtill.

19 §.

I förevarande paragraf föreslås viss redaktionell jämkning.

29 §.

Genom denna paragraf har det i 4 § lagen den 1 mars 1940 (nr 119) om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m. förekommande stadgandet om rätt för Kungl. Maj:t att föreskriva att

skyddsrum för anläggning av krigsviktig natur skall erbjuda skydd jämväl mot direkt bombträff utbytt mot en generell befogenhet för Kungl. Maj:t att för särskilda fall förordna, att skyddsrum skall fylla större krav på skyddsförmåga och utrymme än vad som följer av de föreslagna bestämmelserna härom.

Utskottet vill förutom industriella anläggningar av krigsviktig natur nämna det allmänna civilförsvarets ledningscentraler som fall, där kraven på skyddsrummens beskaffenhet måste ställas särskilt höga.

44 §.

I första stycket i denna paragraf stadgas att Konungen skall äga meddela särskilda bestämmelser om alarmering och mörkläggning samt om den allmänna ordningen och säkerheten under civilförvarsberedskap. Enligt andra stycket skall länsstyrelsen äga förordna, att sålunda utfärdade bestämmelser skola äga tillämpning jämväl under civilförvarsövning, och därvid tillika meddela föreskrifter, i vad mån allmänheten samt industrier och andra företag skola medverka vid övningen. Härtill skall dock Konungens medgivande inhämtas om övningen är avsedd att pågå längre tid än en vecka.

Utskottet anser väl, att möjligheter böra förefinnas för länsstyrelsen att meddela förordnande, varom i paragrafens andra stycke sägs. Emellertid torde det vara till fyllest att länsstyrelsen får en självständig beslutanderätt i fråga om övningar om högst tre dagar.

45 §.

I denna paragraf givas föreskrifter om kommunernas skyldigheter i avseende å civilförsvaret.

I 1 mom. andra stycket stadgas, att, där två eller flera kommuner helt eller delvis ingå i samma civilförvarsområde, skola kommunerna gemensamt svara för civilförsvarets upprätthållande i vad det enligt organisationsplanen hänför sig till civilförvarsområdet i dess helhet, och i övrigt var för sig. De gemensamma kostnaderna skola förskjutas av den kommun, inom vilken civilförvarschefen enligt planen under högsta civilförvarsberedskap skall hava sin uppehållsort.

Utskottet anser det av praktiska skäl vara nödvändigt att en bestämd kommun förskjuter de gemensamma kostnaderna. Utskottet förutsätter emellertid att statsbidrag skall kunna utgå i förskott enligt 48 § till denna kommun, vars förpliktelser i annat fall kunde bli alltför betungande. — Det torde undantagsvis kunna förekomma, att civilförvarschefens uppehållsort under högsta civilförvarsberedskap förläggas till plats utom civilförvarsområdet. Därest exempelvis ett civilförvarsområde omsluter en stad, torde denna mången gång bli den naturliga centralpunkten för civilförsvarets ledning. Den föreslagna lagtexten ger icke någon regel i nu förevarande hänseende för detta fall. Utskottet föreslår därför, att i lagtexten införes en föreskrift därom, att därest civilförvarschefens uppehållsort under högsta civilförvars-

beredskap är belägen utom civilförvarsområdet, de gemensamma kostnaderna skola förskjutas av den kommun länsstyrelsen bestämmer. Uppgift härom bör intagas i organisationsplanen.

I 1 mom. tredje stycket föreskrives, att de gemensamma kostnaderna skola i den mån de icke täckas av statsbidrag årligen fördelas mellan kommunerna i förhållande till det antal skattekrönor och skatteören, som inom varje kommun eller del av kommun påförts de skattskyldiga vid nästföregående års taxering till allmän kommunalskatt. Finnas emellertid särskilda skäl för annan fördelningsgrund, såsom att vidtagen åtgärd kan antagas bliva till särskilt gagn för viss kommun, skall länsstyrelsen på framställning äga förordna därom.

Utskottet anser denna länsstyrelsens prövningsrätt icke böra vara inskränkt endast till det fall, varom ovan sagts, utan böra gälla över huvud, då tvist uppkommer mellan kommunerna om ifrågavarande kostnader. Utskottet föreslår sålunda, att lagtexten formuleras i enlighet därmed. Vidare föreslår utskottet, att i förevarande moment uttryckligen angives, att det skall åligga kommunerna att utgiva på dem belöpande andelar av kostnaderna till den kommun, som förskjutit dessa.

46 §.

I denna paragraf givas föreskrifter om den civilförvarnsnämnd, som enligt förslaget skall finnas i varje civilförvarsområde.

1 mom. I detta moments andra stycke föreskrives, att kommun, som har ett invånarantal understigande 5 000 eller erhållit länsstyrelsens tillstånd därtill, icke behöver utse särskild civilförvarnsnämnd utan kan uppdraga i stad åt drätselkammaren och på landet åt kommunalnämnden att vara civilförvarnsnämnd, ävensom att, därest kommunalförbund bildats för handhavande av civilförvaret, förbundsdirektionen må utgöra civilförvarnsnämnd för de i förbundet ingående kommunerna.

Utskottet anser det angeläget, att i de kommuner, där civilförvarets omfattning kan förväntas bli mer betydande, särskild civilförvarnsnämnd utses. Den gräns i fråga om invånarantalet, som föreslagits för rätten att uppdraga åt drätselkammare eller kommunalnämnd att tillika vara civilförvarnsnämnd, synes utskottet vara väl hög. Utskottet föreslår, att gränsen sättes till 3 000. — Med hänsyn till sin ställning synes civilförvarschefen icke böra få deltaga i civilförvarsnämnds beslut. Utskottet anser föreskrift härom böra intagas för det fall att civilförvarschefen skulle vara ledamot eller ersättare för ledamot i drätselkammare, kommunalnämnd eller förbundsdirektion, som tillika skall vara civilförvarsnämnd. Är civilförvarschefen tillika allmän åklagare, något som beträffande de kommuner, varom här är fråga, oftast torde bli fallet, är han utesluten från ledamotskap i drätselkammare och kommunalnämnd redan på grund av stadganden i kommunallagarna.

2 mom. I detta moment givas föreskrifter om hur och för vilken tid särskild civilförvarsnämnd skall utses och om sådan nämnds sammansättning.

Under hänvisning till vad ovan under 1 mom. anförts föreslår utskottet att i förevarande moment intages ett stadgande om att civilförsvarschef icke må vara ledamot i särskild civilförvarnsnämnd.

3 mom. I detta moment stadgas, bland annat, att särskild civilförvarnsnämnd skall inom sig utse ordförande och vice ordförande. Med hänsyn till att nämndens uppgifter under krigstid bli särskilt betydelsefulla föreslår utskottet i överensstämmelse med vad som gäller enligt krigsfamiljebidragsförordningen, att i detta moment föreskrives, att endera av ordföranden och vice ordföranden skall vara icke krigstjänstskyldig person.

4 mom. I detta moment föreslår utskottet viss jämkning, föranledd av utskottets förslag under 1 och 2 mom. beträffande civilförvarnschefens ställning till civilförvarnsnämnden.

47 §.

I denna paragraf givas regler om efter vilka grunder statsbidrag skall utgå till kommunerna för deras kostnader för civilförsvaret.

I motionerna I: 340 och II: 538 har påtalats, att de föreslagna reglerna knappast kunde anses fullt otvetydiga, något som utgjorde en brist, då det vore önskvärt att redan från början fullt klarlades var gränsen skulle gå mellan vad staten skall svara för och vad kommunerna få bära.

Utskottet anser det ej möjligt att i lagtexten ge mera klarläggande bestämmelser än de som förslaget innehåller. Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att en fast praxis tämligen snart kommer att utbildas och att eventuella tolkningssvårigheter därför komma att göra sig gällande endast under ett tämligen kort övergångsskede. — Då enligt propositionen, som härutinnan biträdades av utskottet, statsbidrag icke i något fall skall utgå för avlöning till kommunalanställd personal, som inskrivits i allmänna civilförsvaret för uppgift av samma eller liknande slag som i den kommunala anställningen, föreslår utskottet viss förtydligande jämkning i 3 mom. under b).

91, 92 och 94 §§.

I 91 § finnas intagna straffbestämmelser för olika förseelser mot bestämmelser i civilförvarslagen eller med stöd därav meddelade föreskrifter. Strafflatituden är densamma för samtliga förseelser, nämligen dagsböter eller fängelse eller, om omständigheterna äro synnerligen försvärande och förseelsen begås under högsta civilförvarnsberedskap, straffarbete i högst två år.

Detta straff stadgas sålunda, bland annat, under första punkten för den som är civilförvarnspliktig eller eljest inskriven i civilförsvaret och i avsikt att undandraga sig sina skyldigheter underlåter att efter vederbörlig kallelse inställa sig till tjänstgöring i civilförsvaret eller eljest olovligen undanhåller sig därifrån, samt under andra punkten för den som under tjänstgöring i civilförsvaret vägrar åtyda vad vederbörande befäl under tjänstens utövning

och i vad som angår tjänsten honom befallt eller eljest gör sig skyldig till vårdslöshet eller försummelse vid fullgörande av sin tjänsteplikt. I 92 § föreskrives, att om någon gjort sig skyldig till förseelse, som nu sagts, må civilförsvarsmyndighet, i stället för att vidtaga åtgärd för anställande av åtal, meddela den felande tillrättavisning i enlighet med de närmare föreskrifter Konungen meddelar.

Civilförsvarsplikten skall enligt utskottets förslag inträda från och med det kalenderår, under vilket vederbörande fyller sexton år, och kommer sålunda att åvila mycket unga personer. Inom utskottet har tvekan yppats om lämpligheten av att straffbelägga förseelser av den beskaffenhet, varom här är fråga, när de begås av dessa unga personer, i all synnerhet som strafflatituden innefattar ganska stränga straff. Utskottet förbiser därvid icke, att bestämmelserna i strafflagens allmänna del bli tillämpliga jämväl på civilförsvarslagens område och att sålunda straffnedsättning skall jämlikt 5 kap. 2 § strafflagen inträda för den, som vid förseelsens begående icke fyllt aderton år, ej heller att lagen om eftergift av åtal mot vissa underåriga i viss utsträckning kan antagas vinna tillämpning. Utskottet har emellertid — trots den tvekan, som sålunda yppats — med hänsyn därtill, att avsaknaden av straffbestämmelser för dessa förseelser för sådana civilförsvarspiktiga, som icke uppnått exempelvis aderton års ålder, i viss mån skulle betaga skyldigheten att tjänstgöra i civilförsvaret dess karaktär av en ovillkorlig medborgerlig plikt, stannat för att tillstyrka förslaget jämväl i denna del. Utskottet anser dock att ifrågavarande straffbestämmelser böra omgärdas med restriktiva föreskrifter i fråga om möjligheten att anställa åtal mot dem som ej uppnått aderton års ålder. Lagen om eftergift av åtal mot vissa underåriga synes enligt utskottets förmenande icke innefatta tillräckliga garantier i detta hänseende. Utskottet föreslår sålunda, att i 92 § införes ett stadgande av innehåll, att då förseelse, som avses i nämnda paragraf, blivit begången av den, som ej fyllt aderton år, tillrättavisning bör användas, om icke förseelsen uppenbarligen har sin grund i tredska eller det av annan särskild orsak kan antagas, att tillrättavisning ej är till fyllest för den felandes tillrättaförande. Utskottet föreslår därjämte, att i 94 § införes ett stadgande av innehåll, att förseelse mot 91 § 1) och 2) må, där den felande vid förseelsens begående icke fyllt aderton år, och förseelsen icke blivit begången under högsta civilförsvarsberedskap, åtalas allenast efter medgivande av vederbörande civilförsvarsnämnd. Enligt utskottets mening bör nämligen under normala fredsförhållanden prövningen av frågan, huruvida angivelse till åtal i dessa fall skall ske, ytterst ankomma på civilförsvarsnämnden. Endast härigenom torde garantier skapas för att åtal mot ifrågavarande underåriga icke sker i större utsträckning än som kan framstå som berättigad under hänsynstagande jämväl till andra förhållanden än önskvärdenheten av att disciplinen inom civilförsvaret upprätthålles. Genom vad nu anförts har utskottet ingalunda avsett att uttala, att icke tillrättavisning i stället för straff bör, så vitt möjligt, tillämpas även på dem som fyllt aderton år.

Utskottet förutsätter att prövningen av frågan huruvida tillrättavisning skall meddelas eller åtgärd för anställande av åtal skall vidtagas inom

civilförsvarsorganisationen skall ankomma på civilförsvarschefen. Då det gäller fråga om åtal eller tillrättavisning för vägran att åtlyda befallning och liknande förseelser synes alltså böra tillgå så, att vederbörande befäl anmäler saken till civilförsvarschefen, som, eventuellt efter ytterligare utredning, prövar frågan. I detta sammanhang vill utskottet betona angelägenheten av att till befäl i civilförsvaret utses allenast omdömesgilla personer, som kunna antagas besitta förmåga att auktoritativt utöva en fast ledning utan att därvid väsentligt avvika från det sätt för ledningens utövande, som vanligen tillämpas av arbetsledare i civila företag och organisationer i allmänhet.

Ikraftträdande.

I propositionen har föreslagits, att civilförsvarslagen skulle träda i kraft den 1 juli 1944. Utskottet, som redan i sitt utlåtande nr 1 tillkännagivit, att lagens ikraftträdande icke beräknades kunna ske så tidigt, föreslår, att Kungl. Maj:t gives befogenhet att besluta om ikraftträdandet, som enligt utskottets mening bör ske snarast möjligt. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t vidtager erforderliga förberedande åtgärder, så att den nya organisationen kan fungera tillfredsställande redan i och med lagens ikraftträdande. Särskild uppmärksamhet torde härvid utrymningsorganisationen förtjäna.

Övergångsbestämmelserna.

Femte punkten.

I första stycket föreskrives, att luftskyddsnämnd, där sådan finnes, samt eljest drätselkammare eller kommunalnämnd må utan hinder av vad i 46 § sägs intill den 1 oktober 1944 vara civilförsvarsnämnd. Den sålunda föreslagna övergångstiden torde med hänsyn till vad utskottet föreslår i fråga om ikraftträdandet böra bestämmas till tre månader från det lagen trätt i kraft.

Andra stycket i denna punkt har jämkats i anledning av att lagens giltighetstid föreslås begränsad till och med den 30 juni 1949.

Sjätte punkten.

I denna punkt stadgas, att därest kommun före civilförsvarslagens ikraftträdande anskaffat materiel, utrustning eller annan egendom för civilförsvarsändamål, bestämmelserna om rätt till statsbidrag icke skola äga tillämpning, såvitt Konungen ej annorlunda förordnar.

I motionerna I: 340 och II: 538 har under åberopande av att de kostnader, som en stad kanske under en relativt lång period iklätt sig för civilförsvarsåtgärder av olika slag, vore ganska betydande, anförts att goda skäl föreläge för att ifrågavarande bemyndigande för Kungl. Maj:t icke borde komma till en alltför snäv användning.

Utskottet delar i detta hänseende föredragande statsrådets uttalande därom att ju närmare i tiden medelsanvisningen skett desto större skäl föreligga att antaga, att kommunen anvisat medlen under förväntan om statsbidrag enligt

de regler, som framdeles komme att fastställas, ävensom därom, att det Kungl. Maj:t givna bemyndigandet icke bör ge anledning till övervältring på statsverket av utgifter, som ligga flera år tillbaka i tiden. Utskottet anser att endast undantagsvis skäl kunna föreligga att bevilja statsbidrag för utgifter, som ligga mer än något år tillbaka.

Sjunde punkten.

I denna punkt ges en övergångsbestämmelse beträffande den i 62 § första stycket under b) stadgade skyldigheten för ägare av anläggning eller byggnad att vidtaga nödiga anordningar för anläggningens eller byggnadens mörkläggnings- eller mörkläggning. Är nämligen anläggningen eller byggnaden vid lagens ikraftträdande helt eller delvis av ägaren upplåten till annan med nyttjanderätt skall enligt förevarande övergångsbestämmelse berörda skyldighet åvila innehavaren så länge nyttjanderättsförhållandet består men ägaren vara skyldig att, då det upphör, på anfordran av innehavaren inlösa dennes mörkläggningsmateriel med belopp, som därest överenskommelse icke kan träffas bestämmas av länsstyrelsen.

Utskottet anser det mest ändamålsenligt att mörkläggningsmaterielen anskaffas av ägaren, även om anläggningen eller byggnaden är upplåten till annan. Övergångsbestämmelsen torde icke i någon nämnvärd mån mildra skyldigheten för ägaren, då ju denne i allt fall skulle bli skyldig att inlösa den av nyttjanderättshavaren anskaffade materielen. Denna skyldighet synes för övrigt kunna under lång tid framåt vålla tvister, vilkas slitande skulle belasta myndigheterna i alltför hög grad. Utskottet föreslår därför, att förevarande övergångsbestämmelse måtte utgå ur lagtexten.

Därest civilförsvarslagen ges begränsad giltighetstid, skulle åtskilliga andra övergångsbestämmelser vara erforderliga. Utskottet anser sig emellertid icke böra nu framlägga något förslag härutinnan. Det torde vara mest lämpligt att sådant förslag utarbetas vid den omprövning av lagbestämmelsernas innehåll, som utskottet förutsätter skola komma till stånd.

Förslaget till lag om skyldighet i vissa fall för civilförsvarspflichtig att tjänstgöra utom civilförsvaret.

Mot detta förslag har utskottet tidigare (s. 31) förklarat sig icke ha något att erinra.

I anledning av föredragande statsrådets uttalande, att lagen icke angiver någon begränsning i fråga om arten av den tjänstgöring inom krigsmakten, som skall kunna ifrågakomma, vill utskottet framhålla, att i den föreslagna lagtexten talas om »viss tjänstgöring». Utskottet förutsätter att i förordnande, som må komma att framläggas för riksdagen, uttryckligen anges vilka kategorier av tjänstgöring, förordnandet avser.

Utskottet vill tillika erinra om att riksdagen är samlad även när den är »förpuppad». Så länge sådant läge råder som alltsedan det pågående världs-

krigets utbrott föranlett att riksdagen är i angivna mening samlad nära nog året om, får den i lagen intagna fullmakten för Kungl. Maj:t icke praktisk betydelse.

Förslaget till lag om ändring i strafflagen för krigsmakten.

Enligt detta förslag skall den som med stöd av lagen om skyldighet i vissa fall för civilförsvarspiktig att tjänstgöra utom civilförsvaret ålagts tjänstgöring vid krigsmakten vara i lika mån som hemvärnspersonal och andra krigsfrivilliga underkastad strafflagen för krigsmakten.

Inom utskottet ha framförts starka betänkligheter häremot. Å andra sidan har den omständigheten ansetts förtjäna beaktande, att då krigsfrivilliga sannolikt komma att tjänstgöra sida vid sida med civilförsvarspiktiga, det kan te sig oegentligt att dessa båda kategorier skulle komma att straffrättsligt bedömas enligt olika lagstiftning. Utskottet finner frågan vara av beskaffenhet att påkalla nytt övervägande från Kungl. Maj:ts sida och kan sålunda icke förorda bifall till föreliggande lagförslag. Sådant övervägande bör givetvis föregå framläggande för riksdagen av förordnande, som avses i förstberörda lag.

Övriga lagförslag.

Dessa förslag föranleda ej annan erinran från utskottets sida än att dagen för ikraftträdandet bör liksom i fråga om civilförsvarslagen bestämmas av Konungen. Det synes icke nödvändigt att låta ifrågavarande lagändringar få allenast begränsad giltighetstid.

Förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 13 april 1940 (nr 215) om utrymningshjälp.

I detta förslag föreslår utskottet de ändringar, som betingas därav, att utskottet såsom tidigare (s. 16) anförts anser behovsprövning av utrymningshjälp böra ankomma på civilförsvarsnämnden. Utskottet anser sig böra anmärka, att bestämmelserna i förevarande förordning om skyldighet att till statsverket utgiva ersättning för utrymningshjälp givetvis skola äga tillämpning, oaktat enligt civilförsvarslagens stadganden lämnandet av utrymningshjälp blir en skyldighet, som i första hand skall åvila kommunerna, vilka dock erhålla ersättning av statsverket. — Ikraftträdande bör ske samtidigt med att civilförsvarslagen träder i kraft men att begränsa giltighetstiden synes icke vara nödvändigt.

Förslaget till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364).

Detta förslag föranleder ej annan erinran från utskottets sida än beträffande tiden för ikraftträdandet, som bör vara densamma som för civilförsvarslagen.

Utskottets hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen, med förklarande att de i propositionen framlagda förslagen till civilförslagslag och till lag om skyldighet i vissa fall för civilförsvarspliktig att tjänstgöra utom civilförsvaret, icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

1) Civilförsvarslag.

Härigenom förordnas som följer.

1 kap.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Civilförsvaret har till uppgift att i de hänseenden Konungen bestämmer utöva sådan verksamhet för rikets försvar som icke åvilar krigsmakten, så ock annan i samband därmed stående verksamhet.

För olika slag av civilförsvarets verksamhet skola finnas särskilda tjänstegrenar.

2 §.

Befinner sig riket i krig eller krigsfara, äger Konungen förordna, att inom riket eller del därav civilförsvaret skall intaga förstärkt beredskap (*civilförsvarsberedskap*).

Närmare bestämmelser angående olika grader av civilförsvarsberedskap (*beredskapsgrader*) meddelas av Konungen.

2 kap.

Grunddragen av civilförsvaret.

3 §.

Den centrala ledningen av civilförsvaret utövas under Konungen av *civilförsvarsstyrelsen*.

4 §.

Inom varje län handhar *länsstyrelsen* ledningen av civilförsvaret.

5 §.

Riket indelas i *civilförsvarsområden*. Varje landsfiskalsdistrikt och stad, som ej ingår i landsfiskalsdistrikt, utgör ett civilförsvarsområde, där ej Konungen för visst fall annorlunda förordnar. Ingå i civilförsvarsområde delar av skilda län, bestämmer Konungen till vilket län området i civilförsvarets hänseende skall anses höra.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

6 §.

Inom civilförvarsområde utövas den omedelbara ledningen av civilförsvaret av en *civilförvarschef*. För civilförvarschefen skall finnas en eller flera *ställföreträdare*.

Civilförvarschef och ställföreträdare utses av länsstyrelsen.

Befattningshavare vid polis- och brandväsendet äro skyldiga mottaga uppdrag att vara civilförvarschef eller ställföreträdare.

7 §.

Inom varje civilförvarsområde skall finnas *allmänt civilförvar*.

Särskilt civilförvar skall, i den mån så är påkallat med hänsyn till bebyggelsens täthet eller eljest, vara organiserat för särskilda byggnader och anläggningar. Det benämnes *hemskydd*, om det är avsett för byggnad som väsentligen användes för bostadsändamål, och eljest *verkskydd*.

8 §.

Civilförsvaret må, till avvärijande av betydande skada och enligt grunder som Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, civilförvarsstyrelsen bestämmer, under högsta civilförvarsberedskap tagas i anspråk för uppgifter, som ej röra det egna civilförvarsområdet eller den egna byggnaden eller anläggningen.

9 §.

Där det för nödig samordning av civilförsvaret och krigsmakten prövas oundgängligt, må Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, överbefälhavaren förordna, att under högsta civilförvarsberedskap militär myndighet må för särskilda fall meddela civilförvarsmyndighet föreskrift om fullgörandet av civilförsvaret åvilande uppgifter.

10 §.

De grundläggande bestämmelserna rörande civilförsvarets omfattning och beskaffenhet inom varje civilförvarsområde skola upptagas i en *organisationsplan*.

Organisationsplan så ock ändring däri fastställas av länsstyrelsen.

3 kap.**Civilförvarsplikt.**

11 §.

I riket boende svensk medborgare är från och med det kalenderår, varunder han fyller *femton* år, till och med det kalenderår, varunder han fyller *sexton* år, till och med det kalenderår, varunder han

(Kungl. Maj:ts förslag.)

fyller sextiofem år, skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring i civilförsvaret som hans kroppskrafter och hälsotillstånd medgiva (*civilförsvarsplikt*).

Konungen äger i den utsträckning som befinnes lämplig förordna, att vad sålunda stadgas skall äga motsvarande tillämpning å utlänning här i riket.

12 §.

Civilförsvarsplikt skall fullgöras i den omfattning som är nödig med hänsyn till pågående eller befarad fientlig verksamhet samt till behovet av utbildning och övning i civilförsvartjänst. Är civilförsvarsberedskap icke anbefalld inom någon del av riket, må civilförsvarspliktig icke utan eget åtagande kunna tagas i anspråk för annat ändamål än utbildning och övning, ej heller under längre tid för varje kalenderår än sextio timmar.

Den som enligt 17 § inskrivits för tjänstgöring i viss befälsbefattning skall utan hinder av vad i första stycket sägs vara skyldig att medverka vid förberedelsearbetet inom civilförsvaret i den omfattning som prövas nödig.

Konungen äger meddela närmare bestämmelser angående civilförsvarspliktens omfattning vid olika tider och för olika grupper av civilförsvarspliktiga, så ock om de befälsbefattningar med vilka följer skyldighet att medverka vid förberedelsearbetet.

(Utskottets förslag.)

fyller sextiofem år, skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring i civilförsvaret som hans kroppskrafter och hälsotillstånd medgiva (*civilförsvarsplikt*).

1 mom. Civilförsvarsplikt skall under tid, då civilförsvarsberedskap råder, fullgöras i den omfattning som är nödig med hänsyn till pågående eller befarad fientlig verksamhet samt till behovet av utbildning och övning i civilförsvartjänst.

2 mom. Under annan tid än i 1 mom. sägs må civilförsvarspliktig icke tagas i anspråk för annat ändamål än utbildning och övning, ej heller under längre tid för varje kalenderår än trettio timmar.

Utan hinder av vad i första stycket stadgas må civilförsvarspliktig som jämlikt 17 § inskrivits för viss tjänstgöring i civilförsvaret åläggas att delta i utbildning och övning under högst sextio timmar för varje kalenderår samt, därest inskrivningen skett för tjänstgöring i befälsbefattning, att därjämte medverka vid förberedelsearbetet inom civilförsvaret i den omfattning som prövas nödig.

3 mom. Konungen äger meddela närmare bestämmelser angående civilförsvarspliktens omfattning vid olika tider och för olika grupper av civilförsvarspliktiga, så ock om de befälsbefattningar med vilka följer skyldighet att medverka vid förberedelsearbetet.

13 §.

Ej må utan tillstånd av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande,

Ej må utan tillstånd av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande,

(Kungl. Maj:ts förslag.)

av överbefälhavaren tjänstgöring i civilförsvaret åläggas någon å sådan tid, att han därigenom hindras fullgöra honom på grund av värnplikt eller eljest åvilande skyldighet att tjänstgöra vid krigsmakten.

(Utskottets förslag.)

av överbefälhavaren tjänstgöring i civilförsvaret åläggas någon å sådan tid, att han därigenom hindras fullgöra honom på grund av värnplikt eller *såsom hemvärnsman eller* eljest åvilande skyldighet att tjänstgöra vid krigsmakten.

14 §.

Om befrielse från fullgörande av civilförsvarsplikt meddelar Konungen bestämmelser.

15 §.

Civilförsvarspliktig är skyldig att på anmaning av civilförsvarschefen inom tid denne föreskriver lämna erforderliga upplysningar rörande personliga förhållanden av betydelse för frågan om den civilförsvarspliktiges tjänstgöring i civilförsvaret.

16 §.

Den som kallas till tjänstgöring i civilförsvaret är skyldig att efterkomma kallelsen, dock att, där han vid mottagandet vistas utom civilförsvarsområdet och icke utan avsevärd olägenhet kan inställa sig å utsatt tid, han i stället skall anmäla förhindret.

I avseende å tjänstgöringen skall han ställa sig till efter rättelse de föreskrifter som meddelas honom av vederbörande befäl.

17 §.

Personal som är avsedd att under civilförsvarsberedskap fullgöra viss tjänst i civilförsvaret må på förhand uttagas därtill genom *inskrivning* i den ordning Konungen bestämmer.

Vid inskrivning skall såvitt möjligt tillses, att personalbehovet kan fyllas genom dem som frivilligt anmäla sig till uttagning, där ej fråga är om personer, som på grund av kommunal anställning eller av annan särskild orsak böra uttagas i första hand.

Inskrivning må kunna avse, förutom civilförsvarspliktig, jämväl annan som förklarar sig därtill villig och är för tjänsten lämpad, minderårig likväl icke utan målsmans samtycke.

Har annan än civilförsvarspliktig inskrivits, skall å honom i tillämpliga delar gälla vad förut i detta kapitel stadgas beträffande civilförsvarspliktig.

18 §.

Civilförsvarspliktig åligger att, då fråga uppkommer om hans inskrivning i civilförsvaret, efter kallelse personligen inställa sig å utsatt tid och plats inom det civilförsvarsområde där han vistas.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

19 §.

Underhögsta civilförvarsberedskap Underhögsta civilförvarsberedskap
 må ej den, som är inskriven i civil- må ej den, som är inskriven i civil-
 försvaret, utan medgivande av civilför- försvaret, utan medgivande av civilför-
 svarschefen eller den *han* bestämmer svarschefen eller den *civilförsvarschefen*
 lämna civilförvarsområdet. bestämmer lämna civilförvarsområdet

Vad sålunda stadgas skall icke utgöra hinder för den som har sin arbets-
 plats eller stadigvarande bostad utom civilförvarsområdet att, då hans tjänst-
 göring i civilförsvaret det tillåter, begiva sig till arbetsplatsen eller bostaden.

20 §.

Där hos kommun eller municipalsambälle anställd personal blivit in-
 skriven i det allmänna civilförsvaret för fullgörande av uppgift av samma
 eller liknande slag som i den kommunala anställningen, skall personalens
 tjänstgöring i det allmänna civilförsvaret, om den sker under civilförvars-
 beredskap, anses fullgjord i nämnda anställning.

21 §.

Varder någon genom fullgörande av civilförvarspålikt hindrad att utföra
 åtaget arbete, må det icke åberopas mot honom såsom grund för skadestånd
 eller eljest.

Angående förbud för arbetsgivare att av skäl som i första stycket sägs
 skilja någon från anställning ävensom angående rätt för arbetstagare att ej
 av dylik anledning behöva vidkännas minskning i de med anställningen för-
 enade förmånerna i vidare mån än som följer av uppehållet i arbetet är
 särskilt stadgat.

4 kap.

Anordnande av skyddsrum.

22 §.

Inom stad och köping samt inom annat tätbebyggt område, som icke
 är av endast ringa omfattning och betydelse, skola i mån av behov finnas
 skyddsrum, i vilka vid fiendlig verksamhet skydd kan beredas åt personal
 som har att leda eller fullgöra tjänst i allmänna civilförsvaret, åt dem
 som omhändertagas vid hjälpplats, härbärke och annan av allmänna civil-
 försvaret anordnad anstalt, eller åt vägfärdande och andra som uppehålla
 sig på allmän plats (*allmänt skyddsrum*).

Jämväl annorstädes skall, där särskilda förhållanden det påkalla, allmänt
 skyddsrum finnas.

Den omfattning, vari allmänna skyddsrum skola finnas, bestämmas i
 organisationsplanen.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

23 §.

Allmänt skyddsrum skall vara så beskaffat, att det åtminstone skyddar mot splitter från bomber och mot andra vid explosion kringkastade föremål ävensom mot rök- och stridsgaser samt jämväl i övrigt erbjuder skäligt skydd mot andra verkningar av bomber än omedelbar träffverkan. Särskilt skall iakttagas, att allmänt skyddsrum, som är beläget inom eller i omedelbar närhet av byggnad, skall hava sådan hållfasthet, att det motstår den belastning som kan uppkomma, om byggnaden sammanstörtar. De byggnadstekniska anordningarna i allmänt skyddsrum skola vara av stadigvarande natur. Allmänt skyddsrum skall vara försett med reservutgång.

24 §.

1 mom. Inom område eller å plats, där enligt organisationsplanen särskilt civilförsvaret skall vara organiserat, skola följande anläggningar och byggnader förses med skyddsrum (*enskilt skyddsrum*):

1. hamn, järnvägsstation och därmed jämförlig anläggning som är av vikt för allmänna samfärdseln;

2. industriell anläggning vid vilken i regel minst tjugufem personer samtidigt äro sysselsatta;

3. anläggning som inrymmer undervisnings- eller vårdanstalt, hotell eller pensionat och är avsedd att hysa minst tjugufem personer;

4. byggnad med mer än två våningar som till väsentlig del är avsedd till bostad eller till kontors- eller affärslokal; samt

5. annan anläggning eller byggnad inom vilken människor bo eller eljest vanligen vistas, såframt länsstyrelsen finner skyddsrum erforderligt med hänsyn till anläggningens eller byggnadens beskaffenhet och läge.

Vind anses i denna lag såsom våning, om mer än hälften därav är inredd till bostads- eller arbetsrum.

2 mom. För två eller flera närbelägna anläggningar eller byggnader skall gemensamt skyddsrum vara anordnat, där anläggningarna eller byggnaderna ej lämpligen kunna var för sig förses med skyddsrum.

25 §.

Enskilt skyddsrum, avsett för bostadshus, skall kunna hysa minst så många personer som beräknas under fredstid i allmänhet vara bosatta inom byggnaden.

I fråga om annan anläggning eller byggnad än bostadshus skall enskilt skyddsrum beräknas för minst så många personer som kunna antagas under krig i allmänhet samtidigt besöka eller vara sysselsatta eller bosatta eller eljest vistas inom anläggningen eller byggnaden eller den del därav, för vilken skyddsrummet är avsett. Vid tillämpning av vad sålunda stadgas är dock ej erforderligt att i fråga om skyddsrum för hamn, järnvägsstation eller därmed jämförlig anläggning taga i beräkning trafikanter, vilka kunna

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

antagas erhålla skydd i allmänt skyddsrum som finnes i närheten, ej heller att i fråga om skyddsrum för byggnad, där teater, biograf, restaurang eller annan samlingslokal finnes, taga hänsyn till besökande i lokalen.

26 §.

Enskilt skyddsrum skall vara så beskaffat som i 23 § sägs samt i övrigt utföras på det sätt som med hänsyn till anläggningens eller byggnadens beskaffenhet och läge är mest ändamålsenligt.

Enskilt skyddsrum, avsett för högst tio personer, må dock anordnas utan att det erbjuder skydd mot rök- och stridsgaser, såvida icke länsstyrelsen i särskilt fall med hänsyn till belägenheten av anläggning eller byggnad, för vilken skyddsrummet är avsett, annorlunda förordnar.

27 §.

Enskilt skyddsrum skall vara anordnat på sådan plats inom eller i närheten av anläggning eller byggnad, för vilken det är avsett, att det utan tidsutdräkt kan uppnås av dem som vistas i anläggningen eller byggnaden.

28 §.

Därest anordnande av skyddsrum jämlikt bestämmelserna i 22—27 §§ prövas medföra oskäligen kostnad, äger länsstyrelsen medgiva undantag från bestämmelserna. Dylikt undantag må ock eljest av länsstyrelsen medgivas, i den mån det kan ske utan eftergivande av skäliga anspråk på skydd mot skada av fientlig verksamhet.

29 §.

Då synnerliga skäl därtill äro, äger Konungen för särskilda fall förordna, att skyddsrum skall fylla större krav på skyddsförmåga och utrymme än vad som följer av bestämmelserna i detta kapitel.

Om rätt i vissa fall till ersättning av statsmedel stadgas i 70 §.

30 §.

Ej må i vidare mån än civilförsvarsstyrelsen medgiver skyddsrum nyttjas eller de tekniska anordningarna däri ändras på sätt som inkräktar å utrymmet eller gör skyddsrummet mindre tjänligt för sitt ändamål.

31 §.

Finnes skyddsrum lämpligen böra anordnas å allmän plats eller annat område, som enligt gällande byggnadsbestämmelser ej får bebyggas eller är avsett för särskilt ändamål, må länsstyrelsen medgiva undantag från byggnadsbestämmelserna.

32 §.

Där på grund av föreskrift i denna lag skyddsrum anordnats i källare till byggnad eller byggnader, som utgöra eller tillhöra slutet kvartersbe-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

byggelse eller ock annan sammanhängande bebyggelse av minst fyrtio meters längd, samt i bebyggelsen finnes byggnad med mer än två våningar, må civilförsvarschefen, därest föreskrivna reservutgångar prövas icke säkerställa de förbindelser utåt, som äro nödiga i händelse av byggnadsras, förordna, att öppning skall upptagas i källarmur mellan olika delar av bebyggelsen (*källarmursgenombrott*).

33 §.

I ort, för vilken byggnadsnämnd finnes, ankommer det på denna att vid prövning av ansökan om byggnadslov tillse, att byggnadsföretaget överensstämmer med bestämmelserna i detta kapitel och med stöd därav meddelade föreskrifter. I fråga om anläggning eller byggnad, som avses i 24 § 1 mom. 1—3, skall av byggnadsnämnd meddelat lov till nybyggnad av nämnden underställas länsstyrelsens prövning i de hänseenden nyss sagts.

Vill någon å ort, där byggnadsnämnd ej finnes, utföra nybyggnad beträffande vilken gäller skyldighet att anordna skyddsrum, åligger det honom att i förväg inhämta länsstyrelsens godkännande av byggnadsföretaget i oförmälda hänseenden, dock ej i fråga om allmän byggnad vartill ritningar prövas av statlig myndighet.

Vad i denna paragraf sägs om nybyggnad skall ock gälla om sådan förändring av befintlig byggnad som efter ty därom av Konungen stadgats är att hänföra till nybyggnad.

5 kap.

Särskilda civilförsvarsåtgärder vid krig eller krigsfara.

Utrymning och inkvartering.

34 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, äger Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer uppmana eller ålägga invånare inom område, som blivit eller kan antagas bliva utsatt för fientlig verksamhet eller inom vilket eljest militära åtgärder av synnerlig betydelse vidtagas eller kunna förväntas, att lämna sin bostad och taga uppehåll utom angivet område under den tid, för vilken uppmaningen eller åläggandet gäller (*utrymning*). Ej må uppmaning eller åläggande som nu sagts meddelas i vidare mån än det prövas erforderligt för befolkningens skyddande mot följderna av fientlig verksamhet eller eljest hänsynen till rikets försvar det kräver.

35 §.

I den mån det prövas nödigt för vinnande av det med utrymning avsedda syftet, äger Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer meddela föreskrifter rörande uppehållsplats för dem som på grund av beslutet om utrymning lämna sin bostad.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

36 §.

Inom civilförsvarsområde skola vidtagas åtgärder för inkvartering och utspisning av samt annat bistånd åt dem, som blivit i behov härav i anledning av krigsskada eller utrymning eller andra med krig eller krigsfara sammanhängande förhållanden.

Bortflyttningsförbud och bortflyttningsstillstånd.

37 §.

Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer äger vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, meddela förbud för dem som uppehålla sig inom visst område att lämna detsamma (*bortflyttningsförbud*).

Myndighet, som beträffande visst område beslutat om utrymning, äger utan särskilt bemyndigande meddela dem inom området, vilka icke omfattas av utrymningsbeslutet, förbud som i första stycket sägs.

38 §.

Bortflyttningsförbud må meddelas allenast,

a) då det kan befaras, att militära åtgärder av synnerlig betydelse, vilka vidtagas eller kunna förväntas inom området, eljest skulle bliva väsentligt försvårade;

b) då tillgängliga transportmedel äro nödvändiga för transporter som böra äga företräde framför bortflyttningen;

c) då bortflyttning är förenad med uppenbar livsfara; eller

d) då behovet i orten av arbetskraft för civilförsvarets verksamhet eljest icke skulle bliva tillgodosett.

39 §.

Enskilt näringsföretag må, sedan högsta civilförsvarsberedskap anbefallts, icke förflytta sin verksamhet till annan ort utan tillstånd av civilförsvarsstyrelsen eller, enligt dennas bemyndigande, av länsstyrelsen eller civilförsvarschefen (*bortflyttningsstillstånd*).

Bortflyttningsstillstånd må icke vägras, med mindre hinder mot bortflyttningen möter med hänsyn till försvaret eller folkförsörjningen eller eljest till det allmänna.

Undanförsel och förstöring.

40 §.

I ändamål att förhindra, att varuförråd, maskiner, boskap, fordon, fartyg och annan egendom av betydelse för försvaret eller folkförsörjningen eller eljest för det allmänna genom fiendens åtgöranden förstöras eller annorledes gå förlorade, äger Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, föreskriva, antingen att egen-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

domen skall bortföras till civilförvarsområde med mindre utsatt läge (*bortförande*) eller ock att egendomen skall inom civilförvarsområde flyttas till annan förvaringsplats eller fördelas å flera sådana (*utspridning*). Bortförande och utspridning benämnas gemensamt *undanförsel*.

Beslut om undanförsel må ock avse vad som tillverkas eller eljest framvinnes efter beslutets meddelande.

Till undanförsel hänföres i denna lag jämväl förflyttning från ort till annan av viss industriell eller annan verksamhet av betydelse som förut sagts.

41 §.

Bortförd egendom må ej flyttas från det civilförvarsområde, dit egendomen enligt beslutet om bortförande förts, utan tillstånd av Konungen eller av den myndighet Konungen bestämmer eller på andra villkor än dem som angivas i tillståndet.

42 §.

För ändamål som i 40 § sägs äger Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, föreskriva, att egendom av beskaffenhet som avses i nämnda lagrum ej må föras till visst område av riket eller ock må föras till visst område allenast efter tillstånd och på villkor som angivas i tillståndet.

43 §.

Föreligger trängande fara för att egendom av beskaffenhet, att fiendens innehav därav skulle väsentligen underlätta hans krigsansträngningar, skall falla i fiendens hand och tillåter ej tiden att egendomen undanföres eller möter hinder häremot till följd av egendomens beskaffenhet eller på grund av brist på transportmedel eller andra därmed jämförliga förhållanden, äger Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer föreskriva, att egendomen skall förstöras eller eljest försättas ur brukbart skick (*förstöring*).

Allmänna påbud.

44 §.

Om alarmering och mörkläggning, så ock om trafiken samt den allmänna ordningen och säkerheten under civilförvarsberedskap äger Konungen meddela särskilda bestämmelser.

Länsstyrelsen äger förordna, att sålunda utfärdade bestämmelser skola äga tillämpning jämväl under civilförvarsövning, och därvid tillika meddela föreskrifter, i vad mån allmänheten samt industrier och andra företag skola medverka vid övningen;

Länsstyrelsen äger förordna, att sålunda utfärdade bestämmelser skola äga tillämpning jämväl under civilförvarsövning, och därvid tillika meddela föreskrifter, i vad mån allmänheten samt industrier och andra företag skola medverka vid övningen;

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

dock skall, där denna är avsedd att pågå längre tid än *en vecka*, Konungens medgivande härtill inhämtas.

dock skall, där denna är avsedd att pågå längre tid än *tre dagar*, Konungens medgivande härtill inhämtas.

Under högsta civilförvarsberedskap äger länsstyrelsen förordna om förbud mot användande av samlingslokal, såvitt för besökande i lokalen beräknat skyddsrum icke finnes att tillgå.

6 kap.

Kommunerna och civilförsvaret.

45 §.

1 mom. Det åligger kommun att, i enlighet med gällande organisationsplan, ekonomiskt och materiellt svara för upprätthållande av det allmänna civilförsvaret, däri inbegripet anordnande av allmänna skyddsrum och källarmursgenombrott för sådana.

Där två eller flera kommuner helt eller delvis ingå i samma civilförvarsområde, skola kommunerna gemensamt svara för civilförsvarets upprätthållande, i vad det enligt planen hänför sig till civilförvarsområdet i dess helhet, och i övrigt var för sig. De gemensamma kostnaderna skola förskjutas av den kommun, inom vilken civilförvarschefen enligt planen under högsta civilförvarsberedskap skall hava sin uppehållsort.

Där två eller flera kommuner helt eller delvis ingå i samma civilförvarsområde, skola kommunerna gemensamt svara för civilförsvarets upprätthållande, i vad det enligt planen hänför sig till civilförvarsområdet i dess helhet, och i övrigt var för sig. De gemensamma kostnaderna skola förskjutas av den kommun, inom vilken civilförvarschefen enligt planen under högsta civilförvarsberedskap skall hava sin uppehållsort, *eller, då uppehållsorten är belägen utom civilförvarsområdet, av den kommun länsstyrelsen bestämmer.*

I den mån de gemensamma kostnaderna icke enligt 47 § täckas av statsmedel, skola de årligen fördelas mellan kommunerna i förhållande till det antal skattekronor och skatteören, som inom varje kommun eller del av kommun påförts de skattskyldiga vid nästföregående års taxering till allmän kommunalskatt. Finnas särskilda skäl för annan fördelningsgrund, såsom att vidtagen åtgärd kan antagas bliva till särskilt gagn för viss kommun, äger länsstyrelsen efter framställning *därom förordna.* Sådan framställning skall

I den mån de gemensamma kostnaderna icke enligt 47 § täckas av statsmedel, skola de årligen fördelas mellan kommunerna i förhållande till det antal skattekronor och skatteören, som inom varje kommun eller del av kommun påförts de skattskyldiga vid nästföregående års taxering till allmän kommunalskatt. *Påstår kommun, att särskilda skäl finnas* för annan fördelningsgrund, såsom att vidtagen åtgärd kan antagas bliva till särskilt gagn för viss kommun, *eller uppkommer eljest tvist mellan kommunerna beträffande skyldig*

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

göras sist inom tre månader efter det kommun anmodats erlægga sin kostnadsandel eller, där framställningen göres av kommun som förskjutit kostnaden, efter utgången av det kalenderår, under vilket kostnaden förskjutits.

heten att bidra till kostnaderna, äger länsstyrelsen efter framställning förordna hur fördelningen skall ske. Sådan framställning skall göras sist inom tre månader efter det kommun anmodats erlægga sin kostnadsandel eller, där framställningen göres av kommun som förskjutit kostnaden, efter utgången av det kalenderår, under vilket kostnaden förskjutits.

Till den kommun, som förskjutit de gemensamma kostnaderna, hava övriga kommuner att i överensstämmelse med fördelning enligt tredje stycket utgiva på dem belöpande andelar av kostnaderna.

2 mom. I fråga om det särskilda civilförsvaret inom kommunen har denna att, i den mån skyldighet härutinnan icke åvilar ägare eller innehavare av anläggning eller byggnad, sörja för att personalen i erforderlig omfattning utbildas och övas, så ock att anordna källarmursgenombrott för enskilda skyddsrum.

3 mom. Kommun har att i avseende å civilförvarsområde, till vilket kommunen helt eller delvis hör, genom sina myndigheter lämna civilförvarschefen biträde i sådana frågor rörande civilförsvaret som hava samband med de särskilda myndigheternas verksamhetsområden.

46 §.

1 mom. I varje kommun skola de kommunen med avseende å civilförsvaret åvilande uppgifterna handhavas av en *civilförvarsnämnd*. Denna har därjämte att ombesörja de övriga uppgifter, som enligt lag eller författning skola ankomma på sådan nämnd.

Kommun skall tillsätta särskild civilförvarsnämnd; dock må kommun, som har ett invånarantal understigande 5 000 eller erhållit länsstyrelsens tillstånd därtill, kunna uppdraga i stad åt drätselkammaren och på landet åt kommunalnämnden att vara civilförvarsnämnd. Har kommunalförbund bildats för handhavande av civilförsvaret, må förbundsdirektionen utgöra civilförvarsnämnd för de i förbundet ingående kommunerna.

Kommun skall tillsätta särskild civilförvarsnämnd; dock må kommun, som har ett invånarantal understigande 3 000 eller erhållit länsstyrelsens tillstånd därtill, kunna uppdraga i stad åt drätselkammaren och på landet åt kommunalnämnden att vara civilförvarsnämnd. Har kommunalförbund bildats för handhavande av civilförsvaret, må förbundsdirektionen utgöra civilförvarsnämnd för de i förbundet ingående kommunerna.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Är civilförsvarschef ledamot eller ersättare i kommunalnämnd, drätselkammare eller förbundsdirection, åt vilken uppdragits att vara civilförvarnsnämnd, äger civilförsvarschefen icke deltaga i de till civilförvarnsnämnden hörande ärendenas handläggning i vidare mån än som stadgas i 4 mom. Är civilförsvarschefen i enlighet med nämnda stadgande närvarande vid civilförvarnsnämndens sammanträde, må hänsyn härtill ej tagas vid avgörande av fråga, huruvida beslutfört antal ledamöter är tillstädes.

2 mom. Särskild civilförvarnsnämnd utses av dem, som i allmänhet utöva kommunens beslutanderätt, samt består av tre eller fem ledamöter, av vilka minst en skall vara kvinna.

Uppdraget att vara ledamot av särskild civilförvarnsnämnd gäller för fyra år. Avgår ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, anställes fyllnadsval; och skall den sålunda valde tjänstgöra under den tid som för den avgångne återstått.

För varje ledamot skall, med iakttagande av vad i första och andra styckena stadgas, utses en ersättare.

Ledamot eller ersättare i särskild civilförvarnsnämnd kan ej vara Civilförsvarschef må ej vara ledamot eller ersättare i särskild civilförvarnsnämnd, ej heller

- a) den som icke uppnått tjugufem års ålder;
- b) den som icke råder över sig och sitt gods.

Ledamot eller ersättare i särskild civilförvarnsnämnd må kunna avsäga sig uppdraget,

- a) om han icke är boende inom kommunen;
- b) om han är ämbets- eller tjänsteman och av sin befattning hindras att fullgöra uppdraget;
- c) om han efter fyra års tjänstgöring såsom ledamot i nämnden är i tur att därifrån avgå;
- d) om han uppnått sextio års ålder eller eljest uppger hinder, som av den väljande myndigheten godkännes.

3 mom. Särskild civilförvarnsnämnd utser inom sig ordförande och vice ordförande för ett år i sänder. Äro både ordföranden och vice ordföranden hindrade att bevista sammanträde, utses ordförande för tillfället.

3 mom. Särskild civilförvarnsnämnd utser inom sig ordförande och vice ordförande för ett år i sänder. Endera av ordföranden och vice ordföranden skall vara icke krigstjänstskyldig person. Äro både ordföranden och vice ordföranden hindrade att bevista sammanträde, utses ordförande för tillfället.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Nämnden sammanträder så ofta göromålens omfattning och beskaffenhet därtill föranleda.

Består nämnden av fem ledamöter, må ärende ej av nämnden företagas till avgörande, där ej minst tre ledamöter eller ersättare äro tillstädes samt, för det fall att de närvarande äro allenast tre, dessa tillika äro om beslutet ense. Består nämnden av tre ledamöter, må ärende icke företagas till avgörande, med mindre samtliga ledamöter eller ersättare äro tillstädes. Vid val inom nämnden så ock vid tillsättande av tjänstebefattning sker omröstning med slutna sedlar, där så begäres, och skilje lotten mellan dem som erhållit lika antal röster. I övrigt verkställs omröstning öppet, därvid den mening blir gällande, varom de flesta röstande förena sig. Äro vid öppen omröstning rösterna på vardera sidan lika många, gäller den mening som biträdes av ordföranden.

Vid nämndens sammanträde skall föras protokoll, vars riktighet granskas genast eller sist vid nästa sammanträde. Nämnden äger uppdraga åt en eller flera av sina ledamöter att verkställa denna granskning.

4 mom. Vid civilförvarnsnämnds sammanträde äger civilförvarschefen, även om han ej är ledamot, att närvara och deltaga i överläggningarna men ej i beslutena ävensom att, där han så önskar, få sin mening antecknad till protokollet.

4 mom. Vid civilförvarnsnämnds sammanträde äger civilförvarschefen att närvara och deltaga i överläggningarna men ej i beslutena ävensom att, där han så önskar, få sin mening antecknad till protokollet.

Länsstyrelsen äger kalla civilförvarnsnämnd att sammanträda med länsstyrelsen eller dess representant. Civilförvarschefen äger ock påkalla sammanträde av nämnden för behandling av uppgiven fråga.

47 §.

1 mom. För kostnad, som kommun fått vidkännas på grund av 45 § 1 och 2 mom., äger kommunen erhålla statsbidrag med två tredjedelar av kostnadens belopp, därest icke nedan i detta kapitel annorlunda stadgas.

2 mom. Statsbidrag utgår icke för kostnad, som avser

a) avlöning och annan ersättning för tjänstgöring, som enligt 20 § skall anses fullgjord i den kommunala anställningen;

b) anskaffande av materiel, utrustning och annan egendom, som kommunen ställt till förfogande, i den mån densamma anskaffats eller kan förväntas komma att huvudsakligen användas för annat ändamål än för civilförvaret;

c) administration av andra åtgärder inom civilförvaret än sådana som avse inkvartering och därmed sammanhängande sociala uppgifter;

d) förvaring, underhåll och kontroll av materiel, utrustning och annan egendom;

e) rese- och traktamentsersättning, som under tid, då civilförvarsberedskap icke råder, utgår till annan än civilförvarschef eller ställföreträdare och ej avser deltagande i utbildningskurs, som för flera civilförvarsområden an-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

ordnas av civilförvarsstyrelsen eller länsstyrelsen eller på dessa myndigheters föranstaltande;

f) lokaler för annan utbildning än sådan, som anordnas av civilförvarsstyrelsen eller länsstyrelsen.

3 mom. Kommun äger erhålla statsbidrag med kostnadens hela belopp i vad avser

a) avlöning och annan ersättning, enligt vad därom är särskilt föreskrivet, till civilförvarschef och ställföreträdare ävensom under civilförvarsberedskap till annan civilförvarspiktig personal än sådan vars tjänstgöring skall enligt 20 § anses fullgjord i den kommunala anställningen;

b) inkvartering och därmed sammanhängande uppgifter av social natur, i den mån kostnaderna icke äro av beskaffenhet som i 2 mom. under b), d), e) eller f) sägs, med rätt likväl för Konungen att, såframt åtgärderna avse allenast civilförvarsområdets egna invånare, bestämma statsbidraget till endast två tredjedelar.

§ 3 mom. Kommun äger erhålla statsbidrag med kostnadens hela belopp i vad avser

a) avlöning och annan ersättning, enligt vad därom är särskilt föreskrivet, till civilförvarschef och ställföreträdare ävensom under civilförvarsberedskap till annan civilförvarspiktig personal än sådan vars tjänstgöring skall enligt 20 § anses fullgjord i den kommunala anställningen;

b) inkvartering och därmed sammanhängande uppgifter av social natur, i den mån kostnaderna icke äro av beskaffenhet som i 2 mom. under a), b), d), e) eller f) sägs, med rätt likväl för Konungen att, såframt åtgärderna avse allenast civilförvarsområdets egna invånare, bestämma statsbidraget till endast två tredjedelar.

48 §.

Statsbidrag enligt 47 § fastställas för varje kalenderår av länsstyrelsen, där ej Konungen annorlunda förordnar. Statsbidraget må ej i något fall beräknas å högre belopp än det vartill kostnaden i varje särskilt fall skäligen kan skattas.

Ansökan om statsbidrag för visst kalenderår skall göras före utgången av nästa kalenderår, med rätt likväl för Konungen att medgiva prövning av ansökan ändå att den göres senare.

Länsstyrelsen äger att till kommun utgiva förskott å statsbidrag i enlighet med de närmare föreskrifter Konungen meddelar.

49 §.

Där särskilda omständigheter det föranleda, äger Konungen medgiva, att kommun må erhålla statsbidrag för sina kostnader jämlikt 45 § jämväl i andra fall eller med högre belopp än förut stadgats.

50 §.

Har hos kommun anställd personal, tillhörande det allmänna civilförsvaret, jämlikt 8 § tagits i anspråk för tjänstgöring utom det egna civilförvarsom-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

rådet, äger kommunen av statsmedel erhålla skälig gottgörelse för avlöning och annan ersättning, som kommunen på grund av 20 § utgivit för tjänstgöringen.

Där under högsta civilförsvarsberedskap till allmänt civilförsvar hörande materiel eller annan egendom avsevärt skadats på grund av fientlig verksamhet eller ock under användning utom det egna civilförsvarsområdet, äger den kommun, som anskaffat materielen eller egendomen, att av statsmedel erhålla skälig gottgörelse.

Gottgörelse enligt denna paragraf bestämmes av länsstyrelsen i det län, där den ersättningsberättigade kommunen är belägen.

51 §.

Ingår municipalsamhälle eller del därav i civilförsvarsområde skola följande särskilda bestämmelser gälla:

1. Vad i 45 § 3 mom. stadgas skall äga motsvarande tillämpning å municipalsamhället.

2. Municipalsamhället är skyldigt att till förfogande för allmänna civilförsvaret inom området ställa materiel, utrustning och annan egendom, som är behöfvig för civilförsvaret och tillhör eller innehaves av municipalsamhället.

3. Municipalsamhället äger enahanda rätt till gottgörelse av statsmedel som beträffande kommun stadgas i 50 §.

7 kap.

Fastighetsägarna och civilförsvaret, m. m.

Hemskydd och verkskydd.

52 §.

Ägare av byggnad, för vilken hemskydd skall vara organiserat, är pliktig att anskaffa, förvara och underhålla materiel och utrustning, som erfordras för hemskyddets verksamhet.

53 §.

Ägare av anläggning eller byggnad, för vilken verkskydd skall vara organiserat, är pliktig

- a) att verkställa erforderlig planläggning av verkskyddet;
- b) att anskaffa, förvara och underhålla materiel, utrustning och andra förnödenheter, som erfordras för verkskyddets verksamhet;
- c) att i mån av behov inrätta, utrusta och underhålla ledningscentral och andra uppehållsplatser för verkskyddspersonalen;
- d) att enligt bestämmelser som Konungen utfärdar sörja för utbildning av verkskyddspersonalen; samt
- e) att i övrigt vidtaga de särskilda anordningar och åtgärder, som äro erforderliga för verkskyddets verksamhet.

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

Den som driver verksamhet inom anläggning eller byggnad, för vilken verkskydd finnes, är pliktig att utgiva ersättning för tjänstgöring i verkskyddet till de i hans tjänst anställda. Ersättningen skall utgå enligt de grunder Konungen bestämmer.

54 §.

Är anläggning eller byggnad i sin helhet upplåten till någon med nyttjanderätt, skall vad i 52 och 53 §§ stadgas om ägare i stället gälla nyttjanderättshavaren, där ej länsstyrelsen för visst fall annorlunda förordnar; dock att, där nyttjanderätten avser kortare tid än två år, det allenast skall åligga nyttjanderättshavaren att planlägga verkskyddet, sörja för utbildningen av dess personal samt vårda hemskyddets eller verkskyddets materiel.

55 §.

Länsstyrelsen äger, där överenskommelse ej kan träffas, förordna, att för två eller flera byggnader eller anläggningar gemensamt hemskydd eller verkskydd skall organiseras, samt bestämma de grunder, enligt vilka kostnaden skall fördelas.

56 §.

Har jämlikt 8 § verkskydd tagits i anspråk utom anläggning eller byggnad, för vilken det är avsett, skall skäligen ersättning av statsmedel utgå dels för vad som utgivits till verkskyddspersonalen enligt 53 § andra stycket, dels för skada å materiel eller annan egendom, där skadan ej är ringa.

Anspråk på ersättning prövas i den ordning som är stadgad beträffande rekvisition för krigsmaktens behov.

57 §.

Bedrives inom anläggning eller byggnad industriell eller annan verksamhet av väsentlig betydelse för försvaret eller folkförsörjningen och påkallas av hänsyn till fara för fientlig verksamhet särskilda åtgärder till förhindrande av spioneri och sabotage eller eljest till säkerställande av driften och förebyggande av skada, såsom anordnande av bevakning, inhägnad, maskinskydd eller reservförråd, äger länsstyrelsen ålägga den som driver verksamheten eller, om särskilda skäl därtill äro, anläggningens eller byggnadens ägare att vidtaga sådana åtgärder.

I den mån driften är avsedd att fortgå även då platsen för verksamhetens bedrivande omedelbart hotas av fientligt anfall, skola för personalen vidtagas härav betingade särskilda skyddsanordningar.

Om rätt i vissa fall till ersättning av statsmedel stadgas i 70 §.

58 §.

Ägare eller innehavare av byggnad eller anläggning, så ock den vilken i fråga om tillsyn å byggnaden eller anläggningen företräder ägaren eller innehavaren är pliktig att tillhandagå civilförsvarschefen eller annan, som verk-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

ställer inskrivning i civilförsvaret, med införskaffande av upplysningar rörande dem som bo eller hava sin verksamhet inom byggnaden eller anläggningen samt att till dem förmedla ålägganden och andra meddelanden från civilförsvarschefen.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning å arbetsgivare eller den som företräder honom i avseende å de i arbetsgivarens tjänst anställda.

Skyddsrum och andra anordningar.

59 §.

Ägare av anläggning eller byggnad är pliktig att inrätta, utrusta och underhålla enskilt skyddsrum, som jämlikt 24 § skall finnas för anläggningen eller byggnaden.

Innehar någon med nyttjanderätt fastighet eller byggnad eller del därav, inom vilken ägaren avser att inrätta skyddsrum, äger nyttjanderättshavaren ej motsätta sig åtgärden.

60 §.

Kan ej överenskommelse träffas om anordnande av gemensamt skyddsrum efter vad i 24 § 2 mom. sägs, ankommer det på länsstyrelsen att förordna om sådant skyddsrum och dess belägenhet, så ock att bestämma grunderna för kostnadens fördelning.

Finnes ägare icke skäligen kunna inrätta erforderligt skyddsrum i egen fastighet eller byggnad och kan behovet av skyddsrum icke lämpligen tillgodoses genom anordnande av gemensamt skyddsrum, äger länsstyrelsen medgiva ägaren rätt att inrätta skyddsrum i annan tillhörig fastighet eller byggnad.

61 §.

För skada eller intrång, som genom inrättande av gemensamt skyddsrum eller av skyddsrum i annan tillhörig fastighet eller byggnad åsamkas ägaren till den fastighet eller byggnad i vilken skyddsrummet inrättas, må ägaren, om skadan eller intrånget icke är att anse såsom allenast ringa, erhålla skäligen ersättning. Motsvarande rätt till ersättning tillkommer jämväl nyttjanderättshavare.

Hos länsstyrelsen skall i förväg ställas pant eller borgen för ersättningens gäldande; dock skall vad sålunda stadgas icke gälla kronan eller kommun.

62 §.

Ägare av anläggning eller byggnad är ytterligare pliktig

a) att vidtaga de särskilda anordningar som äro erforderliga för alarmering under civilförsvarsberedskap av dem som vistas i eller vid anläggningen eller byggnaden;

b) att vidtaga nödiga anordningar för anläggningens eller byggnadens mörkläggning under civilförsvarsberedskap; samt

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

c) att, där det finnes vara av särskild betydelse att anläggningen eller byggnaden maskeras, under civilförsvarsberedskap tåla eller vidtaga sådan härför erforderlig åtgärd, som av länsstyrelsen eller, efter länsstyrelsens be- myndigande, av civilförsvarschefen anbefalles.

Är anläggningen eller byggnaden helt eller delvis upplåten till annan, skall i fråga om skyldighet som under b) sägs ägaren vara ansvarig för anskaffande och tillpassande av mörkläggningsmateriel ävensom för anskaffande och uppsättande av anordningar för dess anbringande, medan innehavaren skall svara för materielens anbringande och övriga åtgärder för mörkläggningen. Vad under c) stadgas skall jämväl gälla innehavare.

Om rätt i vissa fall till ersättning av statsmedel för åtgärd under c) stadgas i 70 §.

63 §.

Har byggnad, som användes eller lämpligen kan användas för bostads- ändamål, skadats genom fientlig verksamhet, är byggnadens ägare eller inne- havare, där högsta civilförsvarsberedskap råder, pliktig att ställa sig till efter- rättelse de föreskrifter i fråga om byggnadens iordningställande, som med- delas av länsstyrelsen eller civilförsvarschefen. Ej må dock på grund härav någon åläggas skyldighet att själv ombesörja åtgärd, om härigenom oskäligen kostnad eller väsentlig olägenhet skulle åsamkas honom.

Utrymning, undanförsel och förstöring.

64 §.

Har beträffande viss ort beslut om utrymning meddelats, åligger det envar som omfattas av beslutet att ställa sig till efterrättelse de särskilda före- skrifter som må hava utfärdats.

Den som å nu nämnd ort driver barnhem, sjukhus, ålderdomshem eller annan vårdanstalt, är skyldig att utan ersättning ställa utrustning, som under utrymningen icke är behöfelig för någon av anstalten i sagda ort utövad verksamhet, till förfogande för förläggning i vilken personer från anstalten skola inkvarteras.

65 §.

Där till följd av utrymning förläggning anordnats för dem, som äro elever vid eller intagna å undervisnings- eller vårdanstalt, skall vid förläggningen anställd personal med arbetsuppgifter, för vilkas fullgörande särskild personal redan före utrymningen var anställd vid anstalten, avlönas av den som före utrymningen svarade för avlöningen till sådan personal.

66 §.

Har beslut meddelats om undanförsel av viss egendom, åligger det ägare eller innehavare av sådan egendom att, om det i beslutet angivits eller av civilförsvarsmyndighet påfordras, själv ombesörja undanförseln och därvid ställa sig till efterrättelse de bestämmelser beträffande undanförseln, som må

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

hava meddelats. Möter hinder att ombesörja undanförseln, skall anmälan härom ofördröjligen göras.

Ägaren eller innehavaren är skyldig att, om myndighet ombesörjer undanförseln, lämna nödigt biträde.

På anfordran av civilförsvarsmyndighet är ägaren eller innehavaren skyldig att medverka vid förberedande åtgärder för undanförseln.

67 §.

För transport av egendom, som dess ägare eller innehavare verkställt till fullgörande av beslut om undanförsel, så ock för biträde som lämnats myndighet med undanförsel eller med förberedande åtgärder härför, utgår ersättning av statsmedel, i den mån ej omständigheterna annat föranleda. Har kostnad eljest åsamkats ägaren eller innehavaren till följd av undanförsel och står kostnaden i uppenbart missförhållande till den nytta åtgärden kan medföra för honom, är han jämväl för sådan kostnad berättigad till ersättning av statsmedel efter vad som finnes skäligt.

Har egendom undanförts genom myndighets försorg och föreligga sådana omständigheter att, därest ägaren verkställt transporten, han själv skolat svara för kostnaden härför, är han pliktig att återgälda myndigheten samma kostnad. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning i fråga om kostnad, som myndighet haft för vård av undanförd egendom. Till säkerhet för fordran som här avses äger myndigheten att av egendomen kvarhålla så mycket som svarar mot fordringen.

Anspråk på ersättning prövas i den ordning som är stadgad beträffande rekvisition för krigsmaktens behov.

68 §.

Vad i 66 § är stadgat i fråga om undanförsel skall i tillämpliga delar gälla beträffande förstöring av egendom, med iakttagande att vad som sägs om civilförsvarsmyndighet skall hava avseende jämväl å militär myndighet.

För biträde med vidtagande av förberedande åtgärder för egendoms förstöring skall ersättning av statsmedel utgå efter vad i 67 § sägs.

Gemensamma bestämmelser.

69 §.

Där länsstyrelsen i fråga om viss egendom finner annan åtgärd än förut i detta kapitel sägs oundgänglig för tillgodoseende av ändamål, som civilförsvaret har att ombesörja, äger länsstyrelsen ålägga egendomens ägare eller innehavare att tåla eller vidtaga åtgärden.

Om rätt i vissa fall till ersättning av statsmedel stadgas i 70 §.

70 §.

Har någon med stöd av 29 § ålagts att anordna enskilt skyddsrum av särskild beskaffenhet eller med stöd av 57 §, 62 § första stycket under c) eller

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

69 § att vidtaga eller tåla åtgärd som i nämnda lagrum avses, är han för kostnad eller skada som åsamkats honom berättigad till ersättning av statsmedel efter vad skäligt finnes. Vid ersättningens bestämmande skall hänsyn tagas till den nytta åtgärden kan medföra för honom. Är kostnaden eller skadan ringa, utgår icke ersättning.

Anspråk på ersättning prövas i den ordning som är stadgad beträffande rekvisition för krigsmaktens behov.

71 §.

Om anläggning eller byggnad eller del därav innehaves med nyttjanderätt vid fullbordandet av sådan särskild anordning eller åtgärd, som jämlikt denna lag eller med stöd därav lämnad föreskrift åligger ägaren, är nyttjanderätts-havaren, såframt därefter minst två år återstå av tiden för nyttjanderätten och det finnes uppenbart obilligt, att ägaren skall vidkännas hela kostnaden, pliktigt att på yrkande av ägaren utgiva skäligt bidrag härtill.

72 §.

Skall för byggnad som tillhör bostadsrättsförening hemskydd organiseras eller särskild anordning eller åtgärd vidtagas, som jämlikt denna lag byggnadens ägare har att ombesörja, äro bostadsrättshavarna, utan hinder av vad i föreningens stadgar bestämts, pliktiga att tillskjuta det belopp, som erfordras för bestridande av kostnaden. Å beslut om tillskott för sådant ändamål skall vad i 60 § 1 lagen om bostadsrättsföreningar är stadgat ej äga tillämpning.

73 §.

För utrönande av de åtgärder, som vidtagits eller böra vidtagas till skydd mot spioneri, sabotage eller skada i övrigt av fientlig verksamhet, så ock i vad mån anläggningen eller byggnaden lämpligen kan användas för civilförsvaret äger civilförvarsmyndighet besiktiga anläggningen eller byggnaden.

74 §.

Det åligger envar att vid förfrågan av vederbörlig myndighet lämna upplysning, huruvida och till vilken myckenhet han innehar egendom som kan komma att erfordras för civilförsvaret eller bliva föremål för åtgärd enligt denna lag.

Vägrar någon att lämna begärd upplysning eller finnes skälig anledning misstänka, att han söker vilseleda myndighet rörande förhållanden varom upplysning begärts, må under civilförvarsberedskap undersökning verkställas av kontor, lagerlokal eller annan lägenhet varöver han förfogar, så ock granskning ske av hans handelsböcker och affärshandlingar. I fråga om befogenhet att besluta angående undersökning eller granskning som nu nämnts samt beträffande tid då undersökning må äga rum och förfarandet därvid skola bestämmelserna angående husrannsakan äga tillämpning.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

75 §.

Såsom ägare av anläggning, byggnad eller annan egendom anses i denna lag jämväl den, som innehar egendomen med fri förfoganderätt eller fideikommissrätt eller därmed jämförlig rätt.

8 kap.**Förfoganderätt för civilförsvarets behov.**

76 §.

I den mån det prövas nödigt för fullgörande av sådan uppgift i avseende å civilförsvaret som åvilar kommun, äger vederbörande civilförsvarschef, därest behovet icke med tillräcklig skyndsamhet kan tillgodoses genom frivillig överenskommelse, att för kommunens räkning, i enlighet med vad i detta kapitel närmare stadgas, under civilförsvarsberedskap taga i anspråk markområden, byggnader, utrymmen, livsmedel, transportmedel, utrustningspersedlar, materiel och annan egendom, som finnes inom civilförsvarsområdet och innehaves av annan än staten.

Vad nu stadgats skall i fråga om anordnande av allmänt skyddsrum samt källarmursgenombrott i tillämpliga delar gälla jämväl under tid, då civilförsvarsberedskap icke råder; dock att vad som sägs om civilförsvarschef skall hava avseende å länsstyrelsen.

77 §.

Då egendom tages i anspråk, skall såvitt möjligt hänsyn tagas till ägarens eller innehavarens tillgång å egendom, varom fråga är, och behov därav för sin näring. Vad som oundgängligen erfordras för någons näring må ej utan tvingande skäl tagas i anspråk.

78 §.

1 mom. Har ägare eller innehavare av byggnad som tages i anspråk stadigvarande bostad i byggnaden, skall på anfordran nödigt bostadsutrymme där anvisas honom och hans familj.

2 mom. Tages byggnad eller del därav i anspråk för inkvartering av personer vilka till följd av beslut om utrymning lämna sin bostad och tillhör byggnadens ägare eller innehavare eller medlem av hans familj befolkningsgrupp som omfattas av sådant beslut, äge han, om han vill taga bostad i byggnaden, få åt sig där anvisat nödigt bostadsutrymme.

Har den, som själv tillhör nu nämnd befolkningsgrupp eller i vars familj finnes någon som tillhör sådan grupp med ägare eller innehavare av byggnad som tagits i anspråk för angivna ändamål träffat avtal om upplåtande av nyttjanderätt till byggnaden eller del därav, äge nyttjanderättshavaren och hans familj, i den mån vederbörande tillhör nyssnämnda befolkningsgrupp, få åt sig anvisat nödigt bostadsutrymme i byggnaden.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Där genom anvisande av bostadsutrymme efter vad nu sagts allvarligt hinder skulle uppkomma för byggnadens användande till förläggning i enlighet med förefintlig plan, skall bostadsutrymme i stället anvisas inom annan byggnad i samma civilförsvarsområde.

79 §.

Markområden, byggnader och utrymmen, så ock transportmedel, vilka icke stadigvarande erfordras för civilförsvarets behov, tagas i anspråk med nyttjanderätt. Egendom, som kan antagas bliva förbrukad eller förstörd eller komma att väsentligt minska i värde, tages i anspråk med äganderätt. Annan egendom tages i anspråk med nyttjanderätt, såvida icke civilförsvarschefen finner lämpligt eller ägaren påfordrar, att egendomen övertages med äganderätt.

80 §.

Ägare eller innehavare av egendom, som tagits i anspråk med nyttjanderätt, är skyldig att, i den mån det påfordras, tåla eller vidtaga ändring eller förflyttning av inredning eller utrustning, som hör till egendomen, samt att i övrigt tåla de åtgärder beträffande egendomen, som civilförsvarschefen finner erforderliga.

81 §.

1 mom. Har egendom tagits i anspråk jämlikt 76 § eller åtgärd vidtagits jämlikt 80 §, är egendomens ägare eller innehavare berättigad till ersättning efter vad nedan sägs. Ersättning gäldas av den kommun, som har att i första hand svara för tillgodoseende av det behov för vilket egendomen tages i anspråk.

För egendom, som övertages med äganderätt, lämnas ersättning med belopp, som prövas skäligt med hänsyn till nödiga kostnader vid produktion eller återförsäljning, normal handelsvinst eller andra på prissättningen regelmässigt inverkan förhållanden. Övertages med äganderätt egendom, som på grund av tidigare tagande i anspråk innehaves med nyttjanderätt, skall vid ersättningens bestämmande skälig hänsyn tagas till den ersättning, som utgått för egendomens nyttjande.

Då egendom tages i anspråk med nyttjanderätt, lämnas ersättning efter enahanda grund för den för ägaren eller innehavaren förlorade avkastningen eller nyttan. Har egendomen i fall som nu sagts lidit skada eller avsevärd försämring, lämnas skälig ersättning härför.

Har åtgärd som i 80 § sägs vidtagits, må efter vad skäligt finnes ersättning lämnas för den kostnad ägaren eller innehavaren till följd därav fått vidkännas samt för skada eller avsevärd försämring, som åsamkats egendomen genom åtgärden.

2 mom. För transport till avlämningsplats av egendom som tagits i anspråk, för transport till hemorten av egendom som efter nyttjande avhämtas, så ock för sådan inställelse å avlämningsplats som föranletts av egendomens tagande i anspråk utgår ersättning enligt de grunder Konungen bestämmer.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

82 §.

Har genom frivillig överenskommelse nyttjanderätt till egendom för det allmänna civilförsvarets behov upplåtits till kommun och lider egendomen skada eller avsevärd försämring, vartill hänsyn ej tagits vid överenskommelsen, äger upplåtaren påkalla ersättningsfrågans prövning.

83 §.

Anspråk på ersättning prövas i den ordning, som är stadgad beträffande rekvisition för krigsmaktens behov, med iakttagande att efter taxa utgående ersättning till beloppet fastställas av civilförsvarschefen. Ändå att egendom som tages i anspråk är avsedd att tillhandahållas endast vid särskilda tillfällen, må ersättningen bestämmas en gång för alla, dock att inskränkning härigenom icke sker i rätten till ersättning för skada som ej förutsetts.

84 §.

Har någon till säkerhet för fordran panträtt i egendom som tagits i anspråk med äganderätt, äger han, ändå att fordringen ej är till betalning förfallen, framför ägaren rätt att ur ersättningsbeloppet utfå sin fordran. Samma skall ock gälla i fråga om den, som har rätt att kvarhålla egendomen till säkerhet för förfallen fordran.

Ersättningsbelopp för egendom som är utmätt skall, om borgenären det yrkar, utgivas till utmätningsmannen. Avser ersättningsbeloppet egendom som satts i kvarstad eller under skingringsförbud, skall beloppet, där part det äskar, utgivas till överexekutor, och har denne att med beloppet förfara på sätt i 186 § utsökningslagen är för där avsett fall stadgat.

85 §.

I den mån det prövas oundgängligt för fullgörande av annan uppgift i avseende å civilförsvaret än i 76 § sägs, äger civilförsvarsmyndighet, i enlighet med vad Konungen därom närmare förordnar, under civilförsvarsberedskap taga i anspråk egendom, som innehaves av annan än staten. Härvid skola i tillämpliga delar bestämmelserna i 76—84 §§ lända till efterrättelse; dock med iakttagande att ersättning för egendom som tagits i anspråk eller för åtgärd som vidtagits skall utgå av statsmedel samt att ersättning, som skall utgå efter taxa, skall till beloppet fastställas av den civilförsvarsmyndighet, som utövat förfoganderätten.

86 §.

Vägrar eller försummar någon att behörigen eller i rätt tid tillhandahålla civilförsvarsmyndighet egendom som myndigheten beslutat taga i anspråk, äger polismyndighet att hos vederbörande uttaga egendomen i fråga. Kan dröjsmålet medföra våda och är polismyndighet icke att tillgå, tillkommer samma rätt civilförsvarsmyndighet.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

9 kap.**Straff, vite, besvär m. m.****87 §.**

Uteblir någon utan anmält laga förfall från tjänstgöring i civilförsvaret, som jämlikt denna lag åvilar honom och vartill han blivit i vederbörlig ordning kallad, eller avviker han olovligen därifrån, må han på framställning av civilförsvarschefen genom polismyndighetens försorg omedelbart på egen bekostnad hämtas. Samma lag vare, om civilförsvarspliktig utan anmält laga förfall underlåter att efterkomma jämlikt 18 § utfärdad kallelse till personlig inställelse.

88 §.

Är någon jämlikt bestämmelse i 6 eller 7 kap. eller föreskrift som meddelas med stöd av dylik bestämmelse skyldig att något fullgöra och brister vederbörande härutinnan, äger länsstyrelsen förelägga lämpligt vite. Länsstyrelsen må ock i sådant fall lämna erforderlig handräckning eller ombesörja föreskriven åtgärd samt uttaga kostnaden härför av den försumlige, i den mån denne icke på grund av stadgande i denna lag är berättigad till ersättning för kostnaden.

89 §.

1 mom. Den som underlåter att i enlighet med 15 § lämna upplysningar om där avsedda förhållanden böte tio kronor.

Varder någon fälld till ansvar för förseelse som i första stycket sägs, äge ock domstolen vid vite förelägga honom att fullgöra sin upplysningskyldighet.

2 mom. Civilförsvarspliktig, som jämlikt 18 § kallats att inställa sig personligen men utan laga förfall uteblir böte högst femtio kronor.

Har den civilförsvarspliktige laga förfall för sin utevaro men underlåter han att, så snart ske kan, anmäla förfallet hos civilförsvarsmyndighet, böte tio kronor.

3 mom. Underlåter någon att tillhandagå med införskaffande av upplysningar eller att förmedla ålägganden och andra meddelanden efter vad i 58 § sägs, straffes med dagsböter.

90 §.

Den som underlåter att i förväg inhämta länsstyrelsens godkännande i fall, då så enligt 33 § skall ske, straffes med dagsböter.

Det åligger den, vilken gör sig skyldig till underlåtenhet som i första stycket sägs, att i enlighet med länsstyrelsens anvisningar ändra vad som redan utförts. Samma lag vare beträffande den, vilken åsidosätter föreskrift som meddelats av länsstyrelsen vid prövning enligt 33 §.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

91 §.

Med dagsböter eller fängelse eller, om omständigheterna äro synnerligen försvårande och brottet begås under högsta civilförsvärsberedskap, med straffarbete i högst två år straffes

1. den som är civilförsvärspliktig eller eljest inskriven i civilförsväret och i avsikt att undandraga sig sina skyldigheter underlåter att efter vederbörlig kallelse inställa sig till tjänstgöring i civilförsväret eller eljest olovligen undanhåller sig därifrån;

2. den som under tjänstgöring i civilförsväret vägrar åttlyda vad vederbörande befäl under tjänstens utövning och i vad som angår tjänsten honom befallt eller eljest gör sig skyldig till vårdslöshet eller försummelse vid fullgörande av sin tjänsteplikt;

3. den som i fall varom i 15 § förmäles mot bättre vetande lämnar oriktig uppgift om förhållande som i samma paragraf avses;

4. den som i strid mot föreskriften i 19 § eller särskilt meddelat bortflyttningsförbud lämnar sin vistelseort, så ock den som bryter mot stadgandet i 39 §;

5. den som med vetskap om att föreskrift om undanförsel meddelats verkställer undanförsel i strid mot därom givna bestämmelser eller bryter mot det i 41 § stadgade förbudet eller underlåter att iakttaga villkor, som uppställts med stöd av sistnämnda paragraf, så ock den som underlåter att iakttaga honom jämlikt 66 § åliggande anmälningskyldighet;

6. den som med vetskap om att föreskrift meddelats jämlikt 42 § bryter mot förbud, som genom föreskriften meddelats, eller underlåter att iakttaga villkor, som jämlikt nämnda lagrum uppställts;

7. den som uppenbarligen vanvårdar materiel, utrustning eller annan egendom, som han till förvaring mottagit av civilförsvärsmyndighet;

8. den som utan skäl原因 vägrar att låta anläggning eller byggnad besiktigas efter vad i 73 § sägs;

9. den som vid förfrågan jämlikt 74 § vägrar att lämna upplysning eller ock vid sådan förfrågan eller i samband med undersökning eller granskning som avses i sistnämnda paragraf söker vilseleda myndighet rörande förhållanden som avses i 74 § första stycket;

10. den som med vetskap om att civilförsvärsmyndighet jämlikt 8 kap. beslutat taga i anspråk egendom, vilken av honom innehaves, vägrar eller försummar att behörigen eller i rätt tid tillhandahålla myndigheten egendomen eller genom att avhända sig egendomen eller på annat sätt omöjliggör egendomens tagande i anspråk; samt

11. den som eljest åsidosätter föreskrift eller föreläggande, som meddelats med stöd av denna lag eller av Konungen meddelade tillämpningsbestämmelser till lagen och ej avser åliggande, beträffande vilket vite enligt 88 § kan stadgas.

Fälles någon till straff jämlikt denna paragraf, må domstolen efter ty

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

skäligt finnes förklara egendom, som undanhållits, förverkad eller, om den ej kan tillrättaskaffas, förplikta honom att utgiva ersättning för egendomens värde.

92 §.

Har någon gjort sig skyldig till förseelse som avses i 91 § första stycket under 1 eller 2, må civilförvarsmyndighet, i stället för att vidtaga åtgärd för anställande av åtal, meddela den felande tillrättavisning i enlighet med de närmare föreskrifter Konungen meddelar.

Där den felande vid förseelsens begående icke fyllt aderton år, bör tillrättavisning användas, om icke förseelsen uppenbarligen har sin grund i tredska eller det av annan särskild orsak kan antagas, att tillrättavisning ej är tillfyllest för den felandes tillrättaförande.

93 §.

Vad som inhämtats vid besiktning jämlikt 73 § eller vid sådan förfrågan, undersökning eller granskning som i 74 § sägs må ej yppas i vidare mån än som erfordras för vinnande av det avsedda syftet. Bryter någon här emot, straffes med dagsböter eller fängelse.

94 §.

Åtal för förseelse som i 89 § sägs anhängiggöres vid polisdомstol, där sådan är inrättad, men eljest vid allmän domstol.

Åtal jämlikt 90, 91 eller 93 § anhängiggöres vid allmän domstol.

Förseelse, som i 91 § första stycket under 1 eller 2 sägs, må, där den felande vid förseelsens begående icke fyllt aderton år och förseelsen icke blivit begången under högsta civilförvarsberedskap, av allmän åklagare åtalas allenast efter medgivande av civilförvarsnämnden i den kommun, där den felande vistas.

Förseelse som i 93 § sägs må av allmän åklagare åtalas endast efter angivelse av målsäganden.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, ävensom förverkad egendom och utdömd ersättning, varom i 91 § sista stycket förmäles, tillfalla kronan.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

95 §.

Över civilförsvarschefs beslut i ärende, som avses i denna lag, må besvär anföras hos länsstyrelsen inom tre veckor från det klaganden erhållit del av beslutet.

Beslut, som enligt denna lag meddelats av länsstyrelse eller civilförsvarsstyrelsen, må överklagas hos Konungen inom tid, som i allmänhet är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut.

Talan må icke föras mot beslut, som meddelats enligt 19, 34, 35, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 63, 66, 68 eller 92 §.

Under högsta civilförvarsberedskap så ock eljest när särskilda skäl därtill äro må myndighet, som meddelat beslut enligt denna lag, förordna, att beslutet skall omedelbart lända till efterrättelse.

96 §.

Vad i denna lag stadgas äger icke tillämpning, i den mån motsvarande förhållanden regleras i lagen om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar.

Om förhållanden, som avses i denna lag, äger Konungen meddela särskilda föreskrifter, såvitt angår anläggningar eller byggnader som äro avsedda för krigsmaktens behov, kommunikationsverk eller andra verk, företag eller inrättningar av större omfattning eller särskild beskaffenhet samt fartyg.

97 §.

Konungen äger meddela närmare bestämmelser med avseende å tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer och gäller till och med den 30 juni 1949.

Genom denna lag upphävas:

- 1) luftskyddslagen den 11 juni 1937 (nr 504);
- 2) lagen den 31 mars 1938 (nr 90) om förfoganderätt för luftskyddets behov;
- 3) lagen den 1 mars 1940 (nr 119) om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m.;
- 4) utrymningslagen den 28 juni 1941 (nr 582); samt
- 5) lagen den 28 juni 1941 (nr 587) med vissa bestämmelser angående omhändertagande av flyktingar m. m.

Följande övergångsbestämmelser skola gälla:

1. Vad i lag eller särskild författning är stadgat om luftskyddschef skall efter denna lags ikraftträdande i stället gälla om civilförsvarschef. Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall hänvisningen i stället gälla sådan bestämmelse.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

2. Intill dess organisationsplan blivit fastställd skola såsom sådan gälla de planer, vilka vid lagens ikraftträdande lända till efterrettelse i ämnen, som äro avsedda att upptagas i organisationsplanen.

3. Har jämlikt de före denna lags ikraftträdande gällande bestämmelserna för anläggning eller byggnad inrättats enskilt skyddsrum, som blivit i vederbörlig ordning godkänt, må ej, med mindre särskilda skäl därtill äro, på grund av vad i 25 § stadgas anläggningens eller byggnadens ägare åläggas att inrätta nytt skyddsrum eller att utöka det godkända skyddsrummet, ej heller på grund av stadgandet i 26 § åläggas att vidtaga förändringar beträffande sådant skyddsrum eller dess byggnadstekniska anordningar.

4. Förordnande som meddelats jämlikt 2 eller 3 § lagen den 21 juni 1940 (nr 645) om skyldighet att bortföra varuförråd skall gälla som om det meddelats med stöd av 40 eller 42 § denna lag.

5. Luftskyddsnämnd, där sådan finnes, samt eljest drätselkammare eller kommunalnämnd må utan hinder av vad i 46 § sägs *intill den 1 oktober 1944* vara civilförsvarsnämnd.

Tjänstgöringstiden för sådana ledamöter och suppleanter i särskild civilförsvarsnämnd, som tillsätts före den 1 januari 1945, utgår med år 1948.

5. Luftskyddsnämnd, där sådan finnes, samt eljest drätselkammare eller kommunalnämnd må utan hinder av vad i 46 § sägs *intill dess tre månader förflutit från det lagen trätt i kraft*, vara civilförsvarsnämnd.

Tjänstgöringstiden för sådana ledamöter och *ersättare* i särskild civilförsvarsnämnd, som tillsätts före den 1 januari 1945, utgår med år 1948. *För sådana ledamöter och ersättare i särskild civilförsvarsnämnd, som enligt 46 § skulle utses för längre tid än till och med den 30 juni 1949, skall tjänstgöringstiden upphöra nämnda dag eller vid den senare tidpunkt, som framdeles kan vara bestämd.*

6. Har kommun före denna lags ikraftträdande anskaffat materiel, utrustning eller annan egendom för civilförsvarsändamål, skola bestämmelserna i 47 § om rätt till statsbidrag icke äga tillämpning, såvitt Konungen ej annorlunda förordnar.

7. Där anläggning eller byggnad vid tiden för denna lags ikraftträdande helt eller delvis innehaves med nyttjanderätt, skall den i 62 § första stycket under b) stadgade skyldigheten för ägaren att vidtaga nödiga anordningar för anläggningens eller byggnadens mörkläggnings i stället åvila innehavaren, så länge nyttjanderättsförhållandet består. Det åligger ägaren att, då nyttjanderätts-

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

förhållandet upphör, på anfordran av innehavaren inlösa dennes mörklägningsmateriel med belopp som, därest överenskommelse icke kan träffas, bestämmas av länsstyrelsen. Mot länsstyrelsens beslut i sådant hänseende må talan föras hos Konungen i enlighet med vad som stadgas i 95 §.

2) L a g

om skyldighet i vissa fall för civilförsvarspliktig att tjänstgöra utom civilförsvaret.

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Konungen äger med riksdagens samtycke förordna, att civilförsvarslagens bestämmelser om skyldighet att fullgöra tjänstgöring i civilförsvaret (civilförsvarsplikt) skola äga motsvarande tillämpning beträffande viss i förordnandet angiven tjänstgöring vid krigsmakten.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen, när riksdagen ej är samlad, meddela förordnande, som i första stycket sägs, utan att inhämta riksdagens samtycke; dock må så ej ske, med mindre Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall sammanträda inom en månad. Varder ej meddelat förordnande av nästföljande riksdag inom en månad från riksdagens början gillat, skall detsamma efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

2 §.

Konungen äger meddela närmare bestämmelser om tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer och gäller till och med den 30 juni 1949.

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

B. att riksdagen måtte förklara sig icke kunna bifalla det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i strafflagen för krigsmakten;

C. att riksdagen, med förklarande att övriga i propositionen framlagda lagförslag samt förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 13 april 1940 (nr 215) om utrymningshjälp icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande förslag till

3) Lag

angående ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 298) om viss panträtt i spannmål.

Härigenom förordnas, att i lagen den 20 juni 1924 om viss panträtt i spannmål skall införas en ny paragraf, betecknad 18 a §, av följande lydelse.

18 a §.

Vad ovan i 12 § stadgas skall ej utgöra hinder mot undanförsel enligt 40 § civilförsvarslagen av pantförskrivnen spannmål; och skall, där undanförsel sker, pantförskrivningen ändock förbliva gällande.

Upplåtaren av panträtten eller den, som kan hava övertagit hans förpliktelser enligt pantavtalet, skall tillse, att den undanförda spannmålen, om så erfordras enligt 3 §, varder avskild på sätt där stadgas. Han skall ock omedelbart meddela såväl registerföraren som panthavaren uppgift om undanförseln samt om den fastighet, varå spannmålen upplagts, och om upplagsplatsen.

I fråga om spannmålens bortflyttning från den plats dit den undanförs skall vad som finnes stadgat i avseende å bortflyttning från den ursprungliga upplagsplatsen äga motsvarande tillämpning.

Registerföraren skall verkställa anteckning om undanförseln i registret samt därefter till registerföraren i det tingslag eller i den stad, dit spannmålen förts, överlämna avskrift av samtliga i registret verkställda anteckningar om pantförskrivningen. Sistnämnda registerförare skall införa anteckningarna i det av honom förda registret.

Underlåter någon att fullgöra vad enligt andra stycket åligger honom eller lämnar någon medvetet oriktig uppgift i meddelande som där avses, straffes med dagsböter.

Denna lag träder i kraft *den 1 juli*
1944.

Denna lag träder i kraft *den dag*
Konungen bestämmer.

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)***4) Lag****angående ändring i lagen den 30 juni 1942 (nr 505) om viss panträtt i spånadslin och hampa.**

Häriigenom förordnas, att i lagen den 30 juni 1942 om viss panträtt i spånadslin och hampa skall införas en ny paragraf, betecknad 18 a §, av följande lydelse.

18 a §.

Vad ovan i 12 § stadgas skall ej utgöra hinder mot undanförsel enligt 40 § civilförsvarenslagen av pantförskriften vara; och skall, där undanförsel sker, pantförskrivningen ändock förbliva gällande.

Upplåtaren av panträtten eller den, som kan hava övertagit hans förpliktelser enligt pantavtalet, skall tillse, att den undanfödda varan, om så erfordras enligt 3 §, varder avskild på sätt där stadgas. Han skall ock omedelbart meddela såväl registerföraren som panthavaren uppgift om undanförseln samt om den fastighet, varå varan upplagts, och om upplagsplatsen.

I fråga om varans bortflyttning från den plats dit den undanförs skall vad som finnes stadgat i avseende å bortflyttning från den ursprungliga upplagsplatsen äga motsvarande tillämpning.

Registerföraren skall verkställa anteckning om undanförseln i registret samt därefter till registerföraren i det tingslag eller i den stad, dit varan förts, överlämna avskrift av samtliga i registret verkställda anteckningar om pantförskrivningen. Sistnämnda registerförare skall införa anteckningarna i det av honom förda registret.

Underlåter någon att fullgöra vad enligt andra stycket åligger honom eller lämnar någon medvetet oriktig uppgift i meddelande som där avses, straffes med dagsböter.

Denna lag träder i kraft *den 1 juli*
1944.

Denna lag träder i kraft *den dag*
Konungen bestämmer.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

5) Lag**angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 22 juni 1939 (nr 310) om sjukhusvård vid krig eller krigsfara.**

Härigenom förordnas, att 9 § lagen den 22 juni 1939 om sjukhusvård vid krig eller krigsfara¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

9 §.

Kostnaderna för — — — till förfogande.

Vad nu sagts gälle ock i fråga om civila sjukhus, som upprättas i anledning av krig eller krigsfara, dock att beträffande kostnaderna för hjälpplatser, som anordnas av civilförsvaret, civilförsvarets bestämmelser skola äga tillämpning.

Beträffande civila — — — i fredstid.

Med krigsskadade förstås dels sådana sjuka eller sårade, vilkas sjukdom eller skada förorsakats av fienden eller eljest föranletts av eller inträffat under deras tjänstgöring vid krigsmakten eller civilförsvaret eller uppehåll där med vederbörligt tillstånd, dels ock sjuka eller sårade krigsfångar.

Denna lag träder i kraft *den 1 juli 1944.*

Denna lag träder i kraft *den dag Konungen bestämmer.*

6) Lag**angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt.**

Härigenom förordnas, att 18 § lagen den 30 december 1939 om tjänsteplikt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

18 §.

Den som är — — — än tvångsförlängning.

Den som fullgör militärtjänst är undantagen från tjänsteplikt, så ock den som är inskriven i civilförsvaret, dock endast i den mån tjänstgöringen i civilförsvaret utgör hinder för tjänstepliktens fullgörande.

I övrigt — — — från tjänsteplikt.

Denna lag träder i kraft *den 1 juli 1944.*

Denna lag träder i kraft *den dag Konungen bestämmer.*

¹ Senaste lydelse se SFS 1941: 563.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

7) **L a g****angående ändring i lagen den 12 juni 1942 (nr 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar.**

Härigenom förordnas, att 4, 9, 15 och 16 §§ lagen den 12 juni 1942 om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

4 §.

Ägare av befintlig, i denna lag avsedd anläggning vare pliktig att, i den mån det ej tidigare skett, med avseende å anläggningen och driften vid densamma vidtaga erforderliga åtgärder för att minska faran för och begränsa verkningarna av sådan skada, varom i 1 § förmäles. Han skall sålunda, bland annat, verkställa nödig förstärkning av anläggningens skydd mot brand- och annan bombskada, utföra skyddsrum och andra erforderliga skyddsanordningar åt personal för anläggningens skötsel och skydd samt lämpligt förvaringsrum för förråd, ombesörja erforderlig utbildning och övning av personal, avsedd att vid anläggningen fullgöra till civilförsvaret hörande uppgifter, samt vidtaga nödiga åtgärder för snabbt avhjälpande av driftavbrott.

Nyttjas anläggningen — — — vid anläggningen.

Anskaffning av — — — nyttjanderättshavarens förpliktelser.

Om skyldighet — — — förordnar Konungen.

9 §.

Krigsskyddsnämnden består av en lagfaren ordförande, en representant för försvarsstaben, en för civilförsvarsstyrelsen, en för vattenfallsstyrelsen och en för kommunala och enskilda kraftföretag. För var ledamot skall finnas minst en suppleant.

Ledamöter och — — — sådana företag.

Nämnden äger — — — enkel beskaftenhet.

15 §.

Envar, som äger eller innehar i denna lag avsedd anläggning, vare pliktig tåla, att myndighet, vilken har att utöva ledningen av civilförsvaret vid anläggningen, krigsskyddsnämnden eller den nämnden därtill utser besiktigar anläggningen för utrönande, vilka skyddsåtgärder som vidtagits eller böra vidtagas.

16 §.

Krigsskyddsnämnden äger — — — sin skyldighet.

Underlåter den, som enligt nämndens beslut skall utföra viss åtgärd, att utan dröjsmål vidtaga densamma, må den myndighet, som har att utöva

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

ledningen av civilförsvaret vid anläggningen, utföra åtgärden på den försumliges bekostnad.

Krigsskyddsnämnden och den i andra stycket avsedda myndigheten vare berättigade att erhålla nödig handräckning av länsstyrelsen. Denna må ock i fall, som avses i andra stycket, uttaga kostnaden för åtgärden av den försumlige.

Denna lag träder i kraft *den 1 juli 1944.*

Denna lag träder i kraft *den dag Konungen bestämmer.*

8) L a g

angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 26 mars 1943 (nr 121)
om vapenfria värnpliktiga.

Härigenom förordnas, att 2 § lagen den 26 mars 1943 om vapenfria värnpliktiga skall hava ändrad lydelse på sätt nedan anges.

2 §.

Vapenfri värnpliktig skall uttagas till

a) sjukvårdstjänst vid krigsmakten eller

b) tjänstgöring vid civilförsvaret.

Utan hinder — — — kommuns räkning.

Vapenfri värnpliktig — — — eller ammunition.

Denna lag träder i kraft *den 1 juli 1944.*

Denna lag träder i kraft *den dag Konungen bestämmer.*

9) F ö r o r d n i n g

angående ändring i förordningen den 13 april 1940 (nr 215)
om utrymningshjälp.

Härigenom förordnas, att 13—22, 36 och 40 §§ förordningen den 13 april 1940 om utrymningshjälp¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan sägs.

¹ Senaste lydelse av 13 och 36 §§ se SFS 1941:585.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

13 §.

Den centrala — — — därtill utser.

De lokala åtgärderna med avseende å utrymningshjälpens förberedande och handhavande ombesörjas inom varje civilförsvarsområde av civilförsvarschefen under närmare tillsyn av länsstyrelsen.

Länsstyrelsen må i den utsträckning, som finnes lämplig, å vederbörande tjänstegrenschef eller, om civilförsvarsområde består av flera kommuner, å särskild av länsstyrelsen för viss kommun därtill utsedd person överlåta de befogenheter, som enligt andra stycket tillkomma civilförsvarschefen.

14 §.

Den, som önskar erhålla resa in natura eller resebidrag, eller som för de fjorton första dagarna efter ankomsten till inkvarteringskommunen önskar erhålla annan utrymningshjälp, har att därom göra *anmälan* i den ordning, som bestämmes, beträffande anmälan som sker innan vederbörande bortflyttat, av civilförsvarschefen i det civilförsvarsområde, till vilket utrymningskommunen hör, och eljest av civilförsvarschefen i det område, till vilket inkvarteringskommunen hör.

Den i 13 § första stycket angivna myndigheten må på framställning av civilförsvarschef medgiva förlängning av den i första stycket angivna tid av fjorton dagar, under vilken utrymningshjälp må meddelas allenast efter anmälan.

15 §.

Den, som i annat fall än i 14 § sägs önskar erhålla utrymningshjälp, har att därom göra *ansökan* hos *civilförsvarschefen* i det civilförsvarsområde, till vilket inkvarteringskommunen hör. För personer, som i inkvarteringskommunen tillhöra samma hushåll, må ansökan göras av den, som förestår hushållet.

Ansökan skall — — — av barnavårdsnämnd.

Ansökan och — — — avsedda myndigheten.

Den, som i annat fall än i 14 § sägs önskar erhålla utrymningshjälp, har att därom göra *ansökan* hos *civilförsvarsnämnden* i inkvarteringskommunen. För personer, som i inkvarteringskommunen tillhöra samma hushåll, må ansökan göras av den, som förestår hushållet.

Ansökan skall — — — av barnavårdsnämnd.

Ansökan och — — — avsedda myndigheten.

16 §.

Civilförsvarschef må utan särskild ansökan eller anmälan meddela utrymningshjälp, som ej utgår fortlöpande och ej heller i fråga om varje särskild hjälptagare är av större ekonomiskt värde.

Civilförsvarschef och *civilförsvarsnämnd* må utan särskild ansökan eller anmälan meddela utrymningshjälp, som ej utgår fortlöpande och ej heller i fråga om varje särskild hjälptagare är av större ekonomiskt värde.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

17 §.

Då utrymning anbefalles eller då den i 13 § första stycket avsedda myndigheten eljest det föreskriver, skall civilförsvarschefen utfärda kungörelse om vad den som önskar erhålla sådan hjälp har att härför iakttaga.

18 §.

Beslut om meddelande av utrymningshjälp, som i 15 § avses, skall, där ej omständigheterna prövas för-
anleda, att hjälpen skall utgå för viss bestämmd tid eller för bestridande av viss engångskostnad, innefatta, att hjälpen skall utgå tills vidare, så länge utrymningen varar eller till dess *civilförsvarschefen* annorlunda bestämmer.

Beslut om meddelande av utrymningshjälp, som i 15 § avses, skall, där ej omständigheterna prövas för-
anleda, att hjälpen skall utgå för viss bestämmd tid eller för bestridande av viss engångskostnad, innefatta, att hjälpen skall utgå tills vidare, så länge utrymningen varar eller till dess *civilförsvarsnämnden* annorlunda bestämmer.

19 §.

Underhållsbidrag och — — — en vecka.

Civilförsvarschef äger bestämma, att *hyresbidrag* skall utbetalas direkt till hyresvärden. Är hjälptagaren inackorderad hos enskild, äger *civilförsvarschefen*, när betalningsförsummelse av hjälptagaren därtill giver anledning, bestämma, att jämväl viss del av underhållsbidraget skall utbetalas till den, hos vilken han är inackorderad.

Avser ansökan — — — förestår hushållet.

Underhållsbidrag och — — — en vecka.

Hyresbidrag skall, där *myndighet*, som beslutat om bidraget, så bestämmer, utbetalas direkt till hyresvärden. Är hjälptagaren inackorderad hos enskild, äger *myndigheten*, när betalningsförsummelse av hjälptagaren därtill giver anledning, bestämma, att jämväl viss del av underhållsbidraget skall utbetalas till den, hos vilken han är inackorderad.

Avser ansökan — — — förestår hushållet.

20 §.

Har den, som åtnjuter utrymningshjälp, eller gentemot denne försörjningspliktig person erhållit avlönat arbete eller eljest högre inkomster eller hava hjälptagarens ekonomiska förhållanden i övrigt väsentligt förbättrats, är hjälptagaren skyldig att till *civilförsvarschefen* anmäla förhållandet inom en vecka efter därom

Har den, som åtnjuter utrymningshjälp, eller gentemot denne försörjningspliktig person erhållit avlönat arbete eller eljest högre inkomster eller hava hjälptagarens ekonomiska förhållanden i övrigt väsentligt förbättrats, är hjälptagaren skyldig att till *civilförsvarsnämnden* anmäla förhållandet inom en vecka efter där-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

erhållen kännedom. Enahanda anmälningsskyldighet åligger honom vid ombyte av bostad eller vid intagning å sjukvårds- eller annan anstalt.

Har den — — — avsedda personer.

(Utskottets förslag.)

om erhållen kännedom. Enahanda anmälningsskyldighet åligger honom vid ombyte av bostad eller vid intagning å sjukvårds- eller annan anstalt.

Har den — — — avsedda personer.

21 §.

Har *civilförsvarschef* genom anmälan enligt 20 § eller eljest erhållit kännedom om eller skälig anledning antaga, att väsentlig ändring ägt rum i hjälptagarens ekonomiska förhållanden, åligger det *civilförsvarschefen* att efter den utredning i ärendet, som må vara erforderlig, snarast möjligt företaga omprövning av hjälpbehovet.

Civilförsvarschef må, där det finnes påkallat, förelägga hjälptagare att inkomma med ny deklaration.

Har *civilförsvarsnämnd* genom anmälan enligt 20 § eller eljest erhållit kännedom om eller skälig anledning antaga, att väsentlig ändring ägt rum i hjälptagarens ekonomiska förhållanden, åligger det *civilförsvarsnämnden* att efter den utredning i ärendet, som må vara erforderlig, snarast möjligt företaga omprövning av hjälpbehovet.

Civilförsvarsnämnd må, där det finnes påkallat, förelägga hjälptagare att inkomma med ny deklaration.

22 §.

Därest hjälptagare gör sig skyldig till olämpligt uppträdande mot myndigheter, anstaltspersonal, inkvarteringsvärdar eller andra, med vilka han i anledning av utrymningen kommer i förbindelse, vårdslöshet vid handhavande av annans egendom, liknöjdhet i fråga om tillsyn över minderåriga familjemedlemmar eller annan därmed jämförlig försummelse, må *civilförsvarschef* minska de förmåner hjälptagaren genom utrymningshjälpen åtnjuter.

Har mellan inkvarteringsvärd och inkvarterad uppkommit allvarlig missämja, bör *civilförsvarschef* söka anvisa annan inkvartering.

Därest hjälptagare gör sig skyldig till olämpligt uppträdande mot myndigheter, anstaltspersonal, inkvarteringsvärdar eller andra, med vilka han i anledning av utrymningen kommer i förbindelse, vårdslöshet vid handhavande av annans egendom, liknöjdhet i fråga om tillsyn över minderåriga familjemedlemmar eller annan därmed jämförlig försummelse, må *civilförsvarsnämnd* minska de förmåner hjälptagaren genom utrymningshjälpen åtnjuter.

Har mellan inkvarteringsvärd och inkvarterad uppkommit allvarlig missämja, bör *civilförsvarsnämnd* söka anvisa annan inkvartering.

36 §.

Är någon missnöjd med beslut, som enligt denna förordning medde-

Är någon missnöjd med beslut, som enligt denna förordning medde-

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

lats av civilförsvarschef, må klagan där-
över föras hos länsstyrelsen.

lats av civilförsvarschef *eller civilför-*
svarsnämnd, må klagan däröver föras
hos länsstyrelsen.

Besvär enligt — — — till besvärsmyndigheten.

Besvär enligt — — — till besvärsmyndigheten.

Över beslut av länsstyrelse jämlikt denna förordning må klagan icke föras.

Över beslut av länsstyrelse jämlikt denna förordning må klagan icke föras.

För medlemmar — — — förestår hushållet.

För medlemmar — — — förestår hushållet.

40 §.

Vad i denna förordning stadgas om utrymningshjälp vid bortflyttning skall i tillämpliga delar gälla vid omflyttning inom viss kommun.

Konungen äger — — — är sagt.

Denna förordning träder i kraft *den 1 juli 1944.*

Denna förordning träder i kraft *den dag Konungen bestämmer.*

D. att riksdagen, med förklarande att riksdagen funnit viss jämkning böra vidtagas i det vid propositionen fogade förslaget till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364), måtte uttala, att kungörelsen bör givas en lydelse i överensstämmelse med följande såsom utskottets betecknade förslag till

10) **Kungörelse**

om ändring i byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364).

Härigenom förordnas, dels att 108 § fjärde stycket byggnadsstadgan den 20 november 1931¹ skall upphöra att gälla, dels att 13, 54 och 110 §§, 120 § 1 mom. samt 122 § samma stadga skola erhålla ändrad lydelse på sätt av det följande framgår, dels ock att i stadgan skola införas tre nya paragrafer, betecknade 53 a, 108 a och 115 a §§, av nedan angivna innehåll.

13 §.

Stadsarkitekt skall — — — hans verksamhet.

Länsarkitekten, förste provinsialläkaren, provinsial- eller stadsläkaren, civilförsvarschefen och brandchefen äga likaledes att vara närvarande vid byggnadsnämndens sammanträden och delta i överläggningarna men ej i besluten ävensom att, där de så önska, få sin mening till protokollet antecknad.

¹ Senaste lydelse se beträffande 13, 54 och 108 §§ SFS 1940: 121.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

53 a §.

1 mom. Uppföres byggnad i tre eller flera våningar eller däröver, skola vertikala bärverk, bjälklag över källare samt översta på mur eller därmed likvärdigt bärverk vilande bjälklag utföras brandsäkert. Uppföres byggnad i flera än fyra våningar, skola jämväl övriga bjälklag utföras brandsäkert.

Undergår byggnad, som i första stycket avses, till nybyggnad hänförlig ändring eller ändras annan byggnad så att den kommer att bestå av tre eller flera våningar, skall brandbotten, där sådan saknas, anordnas å översta på mur eller därmed likvärdigt bärverk vilande bjälklag.

Vid tillämpning av första och andra styckena skall vind räknas som våning, om den är inredd till mer än hälften.

2 mom. Vid uppförande av stationsbyggnad till järnväg eller av därmed jämförlig byggnad, som är av vikt för allmänna samfärdseln, byggnad för industriellt ändamål, i vilken i regel minst tjugufem personer samtidigt äro sysselsatta, eller byggnad, som inrymmer undervisnings- eller vårdanstalt, hotell eller pensionat och är avsedd att hysa minst tjugufem personer, skola, oavsett antalet våningar, vertikala bärverk och samtliga bjälklag utföras brandsäkert.

Undergår byggnad, som i första stycket avses, till nybyggnad hänförlig ändring, skall vad i 1 mom. andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

3 mom. Skulle tillämpning av de i 1 och 2 mom. meddelade bestämmelserna medföra oskäligen kostnad eller föreligga eljest särskilda skäl för undantag från sagda bestämmelser, må sådant undantag medgivas av Konungens befallningshavande.

4 mom. Angående anordnande av skyddsrum och källarmursgenombrott i byggnad är särskilt stadgat.

54 §.

I byggnadsordningen — — — brandsäkra väggar.

I byggnadsordningen må även särskilda bestämmelser meddelas om takets, vindens och källarens brandsäkra skiljande från byggnaden i övrigt samt föreskrivas, att bjälklag och andra bärande konstruktioner skola i andra fall än i 53 a § sägs skyddas mot eld eller göras brandsäkra.

108 a §.

Bestämmelserna i 53 a § skola äga motsvarande tillämpning å landsbygden.

Vad nu sagts skall gälla även inom område, för vilket byggnadsplan eller utomplansbestämmelser icke fastställts, dock ej i fråga om ekonomibygnad till jordbruksfastighet.

110 §.

Nybyggnad å ort, där byggnadsnämnd finnes, må ej företagas utan nämndens lov.

115 a §.

1 mom. Vill någon inom ort, där byggnadsnämnd ej finnes, uppföra byggnad, som jämlikt 108 a § andra stycket omfattas av bestämmelserna i

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

53 a §, eller verkställa till nybyggnad hänförlig ändring av sådan byggnad, skall Konungens befallningshavandes tillstånd till företaget i förväg inhämtas, såvitt angår i nämnda paragraf avsedda åtgärder för brandskyddet. Tillstånd erfordras dock icke till byggnad, som i 115 § avses.

2 mom. Underlåter någon att ställa sig Konungens befallningshavandes föreskrifter till efterrättelse, äge Konungens befallningshavande enahanda befogenhet som byggnadsnämnd i stad.

120 §.

1 mom. Vidtager någon — — — sådant förordna.

Underlåter någon i fall, som i 115 a § avses, att i förväg inhämta Konungens befallningshavandes tillstånd eller att ställa sig till efterrättelse av Konungens befallningshavande i samband med sådant tillstånd meddelade föreskrifter, skall vad i första stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

Förlägges byggnad — — — berörda förfarande.

122 §.

Är i fall, som avses i 120 § 1 mom., uppenbart, att påbörjat byggnadsarbete strider mot stadsplan, stomplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser eller övriga för byggnadsföretaget gällande bestämmelser, äger byggnadsnämnden eller, därest 115 a § är tillämplig, Konungens befallningshavande rätt att förbjuda arbetets fortsättande.

Denna kungörelse träder i kraft *den 1 juli 1944.* Denna kungörelse träder i kraft *den dag Konungen bestämmer.*

E. att motionerna I: 341 och II: 537, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet ovan under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

F. att motionerna I: 340 och II: 538, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet i sin motivering anför, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

G. att motionerna I: 342 och II: 536 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 juli 1944.

På andra särskilda utskottets vägnar:

RICKARD SANDLER.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sandler, Sam Larsson, Eklund, Linnér, Gustaf Karlsson, Forslund, Lindström, Herlitz, Gustav Emil Andersson, Söderdahl, Lodenius* och *Carl Eric Ericsson*;

från andra kammaren: herrar *Olovson i Västerås, Staxäng, Mårtensson, Pettersson i Dahl, Andersson i Tungelsta, Lindberg, Håstad* och *Hall*, fröken *Öberg*, samt herrar *Mattsson, Andersson i Mölndal* och *Skagerlund*.
